

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE • STEV. 25. • 12. JUNIJA • LETO XVII. • CENA 20 DIN.

PROLETARCI VSEH DEZEL, ZDRUZITE SE!

Stanovanjska skupnost ne more biti komuna v malem

SKUPNOST MORA TEMELJITI NA SAMOPOMOČI PREBIVALCEV IN NA NJIHOVIH ZDRUŽENIH PRIZADEVANJIH

Zivo razpravljanje zlasti med prebivalci mest in industrijskih središč o osnutku zakona o stanovanjskih skupnostih, ki ga je predložil zvezni izvršni svet, je dalo mnogo novih misli in pobud, kako oblikovati stanovanjske skupnosti, da bodo najboljše izpolnile svojo osnovno nalogo: pomoč družini in delovnemu človeku.

Ustvarjanje stanovanjske skupnosti je del družbenega procesa, ki vzporedno z razvojem proizvodnih sil omogoča, da se tista majhna, toda izredno važna dela, ki pomagajo uravnati življenjsko raven družine, opravljajo skupno, na družben način in zaradi tega hitreje in ceneje.

Stanovanjska skupnost kot oblika pomoči družini je predvsem aktualna v mestih in industrijskih središčih, kjer so družine, posebno one, kjer sta zaposlena mož in žena, potrebne pomoči. V čem se kaže ta družbena pomoč družini in v koliko lahko stanovanjske skupnosti organizirajo to pomoč?

Stanovanjske skupnosti bi morale pomagale družinam že samo z organiziranjem skupnih mehaniziranih pralnic, kjer bi gospodinjice bodisi same hitro in brez posebnega truda oprale perilo (kot je to primer v stanovanjski skupnosti »Stadion« v Ljubljani) ali pa bi to opravilo strokovno osebje za primerno ceno ter perilo že zlikano poslalo na dom.

V okviru stanovanjske skupnosti lahko uspešno in bolje organiziramo oskrbo prebivalcev preko trgovske mreže oziroma tako imenovanih potrošniških centrov. Tam dobijo gospodinjice vse potrebno za dnevno prehrano na

enem mestu in ji ni treba hoditi na vse štiri vetrove, da nakupi kruh, mleko, meso, zelenjavo in druga hranila za družino. Tako poročna središča lahko organizirajo tudi z dostavo nekaterih predmetov vsakdanje prehrane družini na dom. Prav tako bi lahko organizirali obrate, ki bi napolnili pripravljali posamezna jedila, tako da jih gospodinja, ki pride iz službe, lahko v zelo kratkem času pripravi jed. V nekaterih skupnostih so že ustanovili posebne servisne delavnice, kjer strokovno osebje hitro popravi tehnične gospodinjske pripomočke, električne likalnike, kuhinjske in podobno ali pa to opravi član; družine sami pod strokovnim vodstvom vodje servisne delavnice.

Posebno važna naloga stanovanjskih skupnosti je varstvo otrok in pomoč pri njihovi vzgoji. Otroške jasle za dojenčke, vrtni za predšolske otroke, organizirana pomoč šolarjem in dijakom pri učenju, otroška »grisa«, kjer se otroci pod skrbnim vodstvom vzgojiteljev igrajo in telesno krepe, se med seboj spoznavajo in navajajo na tovarištvo, vse to so oblike dela in naloge stanovanjskih skupnosti. V takih ustanovah lahko kot varuhi in vzgojitelji izmenoma sodelujejo starši ali druge odrasle osebe brezplačno ali za majhno nagrado. To je realna pot do višjega standarda družine, saj v sedanjih pogojih ne moremo misliti na to, da bi si vsaka družina nabavila na primer pralni stroj in druge sodobne gospodinjske pripomočke, ki bi jim olajšali delo. Tako skupnostna stanovanjska je torej združitev družin na določenem področju za skupno lažje in

boljše reševanje njihovih življenjskih vprašanj.

Ob ustanavljanju stanovanjskih skupnosti pa se pojavljajo ponekod povsem druge težnje. Stanovanjske skupnosti si nalagajo velike naloge komunalnega značaja. V svojo pristojnost hočejo spraviti urejanje in vzdrževanje poti, kanalizacije, javne razsvetljave, da ne govorim o gradnji stanovanjskih hiš. Da bi to zmožne, računajo na prenos finančnih sredstev iz občine na stanovanjsko skupnost, uvedbo samopriprave prebivalcev, obvezno plačevanje prispevkov gospodarskih organizacij stanovanjskim skupnostim in podobno. Mislim, da je to zgrešeno. Te naloge pomenijo v današnjih materialnih pogojih najmanj prehtevanje stvarnih možnosti. V taki obliki bi namreč postala stanovanjska skupnost nekakšna komuna v malem, kar pa ni njen namen. Stanovanjska skupnost naj poskrbi za delovnega človeka, za družino in njen višji standard. V okviru te naloge pa naj začne s tisto dejavnostjo, ki je na določenem teritoriju najbolj pereča. Ponekod je to preskrba potrošnikov, drugod varstvo otrok, drugje zopet obrati družbene prehrane in podobno. Ob ustanavljanju stanovanjskih skupnosti moramo videti in upoštevati predvsem materialno zainteresiranost ljudi, vse drugo je manj važno.

Bistvena pri tem je okolnost, da je takšna stanovanjska skupnost osnovana predvsem na samopomoči prebivalcev stanovanjske skupnosti, ki izvirajo iz lastnih sredstev in njihovih skupnih prizadevanj. Šele na drugem mestu je pomoč gospodarskih organizacij ter občine. Stanovanjske skupnosti bi zgrešile svoj pravi namen in tudi svojo vzgojno vrednost, če bi se zanašale pri svojem delu le na pomoč občine in gospodarskih organizacij. Občine ne razpolagajo s tolikimi sredstvi, da bi lahko financirale vse dobre in koristne zamisli stanovanjskih skupnosti, ki bi želele urediti prebivalcem čim udobnejše življenje. Občina je prvenstveno dolžna urediti in vzdrževati osnovne komunalne naprave na svojem področju. Od prizadevanja prebivalcev stanovanjskih skupnosti pa je največ odvisno, kako si bodo uredili naselje in življenje v njem.

Zato se na občinskem ljudskem odboru Ljubljana-Center dokaj začudili, ko so prejeli »predračun« stanovanjske skupnosti novega naselja na Prulah, ki je šel v visoke milijone. Prebivalci tega naselja na Prulah želijo izpolniti svoje naselje s sodobnimi ustanovami (od servisov do otroških vrtcev in igrišč), ki bi jim zagotovile

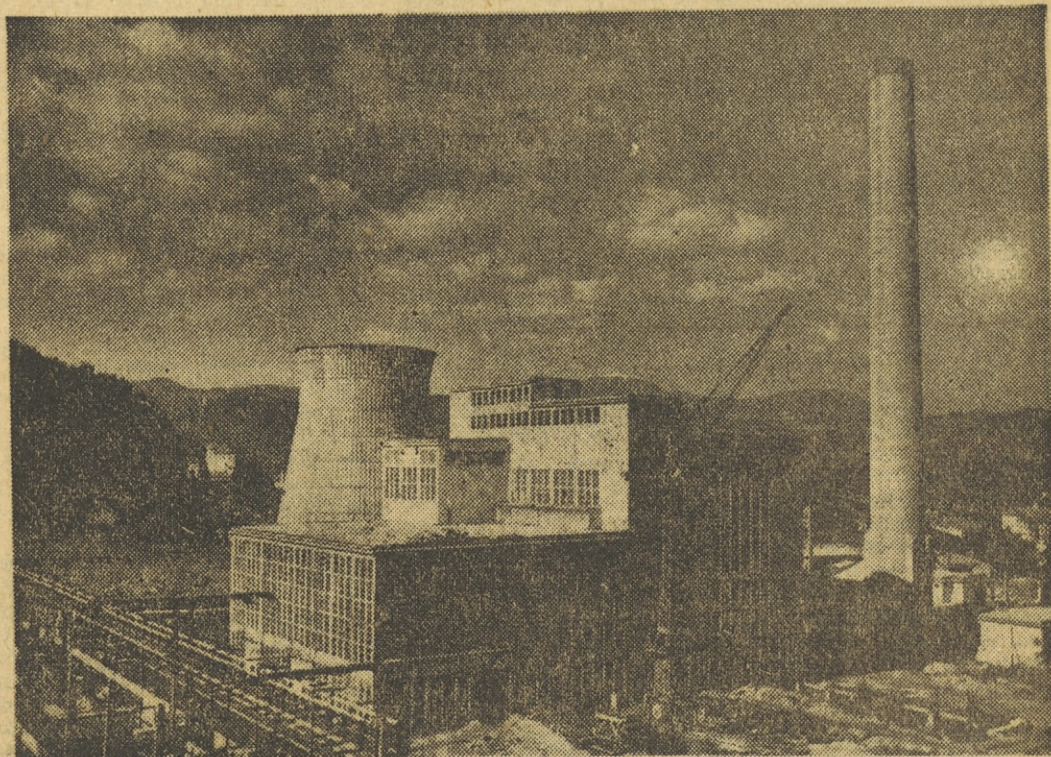
udobnejše življenje. To njihovo prizadevanje je vse pohvale vredno. Toda po njihovem mnenju naj bi šlo vse to iz sredstev občine, prav nič pa niso

V SOSTANJSKI TERMO-ELEKTRARNI SO ŽE ZAČELI GRADITI DRUGO FAZO TE ELEKTRARNE. — GRADISOVI DELAVCI DELAJO ŽE S POLNO PARO

poskušali, da bi vsaj nekatere stvari uredili sami. Pa bodo prišli tudi do tega spoznanja, kajti krivično bi bilo, ko bi občina skrbela le za nekatera posamezna zaokrožena naselja, druge prebivalce pa bi zanemarila. Občina bo gotovo prispevala del sredstev za ureditev servisnih delavnic ali drugih objektov, zlasti če bo videla, da so prebivalci pripravljani sami prispevati določene zneske za to in sodelovati pri urejanju s prostovoljnimi delom.

Dokaj zgrešena je tudi težnja prebivalcev tega naselja, da bi se popolnoma izolirala od sosedsnjih prebivalcev. Otroci iz okolice naj bi ne imeli dostopa v otroški vrtec tega naselja (ki naj bi ga vzdrževala občina), otroško igrišče, ki je urejeno na Prulah že daj časa, pa naj bi uporabljali tudi otroci novega naselja. Seveda so se take in podobne nezdružne težnje prebivalcev tega naselja razblinile po razgovoru in osnovni organizaciji Socialistične zveze. Sedaj kaže, da se stvar razvija v pravo smer in da bo stanovanjska skupnost na Prulah med prvimi v Ljubljani, ki bodo uspešno zaživele.

Pri ustanavljanju stanovanjskih skupnosti se kažejo še ne-

katere druge pomanjkljivosti, ki so predvsem rezultat nerazumevanja vloge teh skupnosti. Delavski svet, sindikalne organizacije in delovni kolektivi v podjetjih in gospodarskih organizacijah se ne zanimajo dovolj za ustanavljanje teh skupnosti, čeprav je to v njihovem interesu. Največja pomanjkljivost je v tem, da podjetja še ne vrednotijo prav pomena stanovanjskih skupnosti za povečanje produktivnosti dela v tovarnah. Če hočemo doseči večjo storilnost, moramo poskrbeti razen za primerna stanovanja delavcev tudi za to, da imajo delavci po končanem delu možnost počitka, delovanja v družbenem življenju in razvedrila, da je poskrbljeno za varstvo, vzgojo in razvedrilo njihovih otrok itd. To pa je s skupnimi prizadevanji vseh prebivalcev stanovanjske skupnosti ob dobri organizaciji gospodarskih in drugih servisov lažje doseči, kot če bi hoteli pomagati in zvišati življenjsko raven vsaki družini posebej. K temu lahko prispeva in so dolžne prispevati tudi gospodarske organizacije iz svojih sredstev za samostojno razpolaganje. Vendar se moramo pri tem izogibati ustanavljanju tako imenovanih indu-

strijskih stanovanjskih skupnosti (ki pa niso zgolj industrijske), kjer se rade pokažejo škodljive težnje posameznih gospodarskih organizacij, zlasti če ni to izključno stanovanjsko naselje določenega industrijskega podjetja. Primer stanovanjske skupnosti Mariborske tekstilne tovarne, kjer so imeli določene ugodnosti v servisnih delavnicah te skupnosti le člani delovnega kolektiva MTT, vsi drugi prebivalci stanovanjske skupnosti pa tega niso bili deležni, nam to zgovorno potrjuje. Tako razumevanje nalog stanovanjskih skupnosti in gospodarskih organizacij v njej pač ne more roditi zadovoljivih uspehov.

Stanovanjska skupnost torej ne more postati komuna v malem, niti skupnost, ki bi jo vzdrževala občina. Prav tako pa so negativne težnje, da bi postala manjša nova naselja zaradi urbanistično zaokrožene celovitosti odtrgana od starih naselij kot je tudi nemogoče, da bi se uveljavljale nekakšne tovariške stanovanjske skupnosti. Skupnosti stanovalcev morajo rasti iz materialne zainteresiranosti določenih teritorialnih enot. Pri tem pa ni prav nič važno, kdo je član te skupnosti in kje je zaposlen. J. Cigler

Izvozni količnik izključuje izvoz obutve na zahodno tržišče

Ko smo pregledali, kako je bil v posameznih okrajih realiziran načrt izvoza za letošnje leto, smo opazili pomanjkljivosti, ki jih bo treba odpraviti, če hočemo do konca leta zares izvesti ta načrt. Predvsem se je pokazalo, da bodo izvozna podjetja precej dolgo čutila posledice nenadne omejitve izvoza, do katere je prišlo ob koncu lanskega leta. Razdreti so morali že marsikatero pogodbo ali pa prenehati s pogajanjem. V prihodnje se bo treba precej trdo boriti, če bomo hoteli ponovno pridobiti nekatera inozemska tržišča.

Pri izvozu obutve se je pojavilo dvoje vprašanj: izvozni količnik in omejene izvozne kvote. Industrija obutve je do lanske pomladi imela izvozni količnik 2, ki je bil v maju znižan na 1,55, v juliju na 1,50, v novembru pa na 1,30. Medtem ko je bila premija pri prejšnjih količnikih še 20% pa je pri količniku 1,30 še ta odpadla. Predstavniki industrije obutve poudarjajo, da je ta količnik prilagojen izključno izvozu v vzhodne države, kjer dosegajo višjo ceno, medtem ko bi za zahodno tržišče morali imeti količnik (brez prima) najmanj 1,85. Tržiška tovarna čevljev »Peko« je na primer imela z Anglijo pogodbo za približno 1200 parov čevljev, s katerimi so hoteli prodreti na angleški trg. Pogodba je bila sklenjena s količnikom 1,50 in s premijo 20%. Čeprav bi pri tem par čevljev približno 130 din izgube, je tovarna vendarle sklenila, da bo izvozila to količino, posebno še, ker je »Centrotekstil« pristal, da bo kriji polovico izgube. Tovarni je šlo za pridobitev novega trga. Toda medtem je prišlo do zapore izvoza, hkrati pa se je količnik znižal na 1,30 in je odpadla tudi premija. Sedaj, ko je tovarna zopet dobila izvozno dovoljenje, pa s takim pogoji ne more prodreti na zahodni trg, ker bi pri enem paru čevljev imela okrog 500 dinarjev izgube. Če bomo torej hoteli osvojiti tudi zahodni trg, bo treba politiko izvoznih koeficientov prilagoditi tem pogojem.

Morda bi prav izvoz obutve lahko nekoliko bolj sprostil. Ob koncu lanskega leta je bil ta izvoz (hkrati s tekstilom) omejen zato, da ne bi tega blaga primanjlovalo na domačem trgu. Pri obutvi pa kaže, da stvar vendarle ni tako pereča, ker predstavniki obutvene industrije trdijo, da ji lahko izvozijo veliko več in to brez škode za domači trg. Tovarna »Peko« je lanskega leta izvozila 9% celotne proizvodnje, letos pa se je ta odstotek znižal na 4. V tovarni trdijo, da bi lahko izvozili 10% proizvodnje. Tovarni so se namreč zaloge čevljev povečale letos v primerjavi z lanskim letom za 135 milijonov dinarjev. Ikr

Take intervencije si želi vsak potrošnik

Ze nekaj tednov vzbujajo pozornost Beograščanov lične majhne hišice, v katerih prodajajo hrenovke z gorčico ter kruhom po 25 dinarjev. Poleg priznanja in velikega odjema pa so te prodajalnice na trgih in v ogalih najbolj prometnih ulic deležne tudi graje. Gostinci protestirajo proti neusmiljeni konkurenci in bi radi odpravili celo, da bi bila prodaja hrenovk »čez cesto« prepovedana. Razburjenje je veliko — le tovariši z velikega posestva Pančevski rit se prizanesljivo smehljajo.

To ni prva niti zadnja intervencija tega velikega posestva, ki se razteza na 12.000 hektarjih zemlje onstran Donave. S posestvom je imel beograjski ljudski odbor vse do lani same težave. Vsako leto so prispevali za izgradnjo in opremo posestev na desetine milijonov dinarjev. Prej je bilo tu več posestev. Očiten napredek pa je bilo opaziti potem, ko so posestva združili in ima sedaj eno samo tehnično in komercialno vodstvo. Tako organizacija je precej cenejša, izkoriščanje zemlje pa veliko bolj smotno. Posestvo je sedaj eno najbolj opremljenih kmetijskih podjetij v državi. Ima tudi predelovalne obrate za mesne izdelke, mlekarstvo, velika pitališča, na posestvu pripravljajo zavito povrtnino za svoje prodajalne v Beogradu itd. itd. Posestvo je lani ustvarilo prvih 180 milijonov dobička. Ni veliko, toda tudi ta vsota ni šla na račun beograjskih potrošnikov, pač pa je bila ustvarjena z izvozom živine in drugih pridelkov.

Nikakor ne mislimo opisovati vseh prednosti, proizvodnih uspehov, visokih hektarskih donosov, ki so jih dosegli na kombinatu prehranskih artiklov. Le eno samo vprašanje bi zastavili tistim okrajnim ljudskim odborom večjih mest, ki imajo v svoji bližnji okolici raztresena številna državna posestva, ki bolj ali manj životrajajo. Seveda, tu ni toliko zemlje, tudi vojvodinske črtnice ni. Toda četudi je je pol manj ali samo desetina, bi lahko venko bolj skrbela za preskrbo mest, če bi jih združili in če bi jim nudili dovolj začetnih sredstev. Okoli Ljubljane je raztresenih precej posestev: Pšata, Bokalce, Verd, Jesenovo itd. Pod skupnim komercialnim in deloma strokovnim vodstvom in ob dobri organizaciji bi se njih delo prej ali slej bolj poznalo tudi na ljubljanskem trgu. Tako pa pri nas preizkušamo vzrejo goveda na prostem, na Pančevskem ritu pa rede na prostem že 4500 do 5000 krav s povprečno molznostjo 4600 litrov mleka na leto. Letno namolno je okoli 20 milijonov litrov mleka. Če bi pošiljali na trg samo mleko, se to najbrž v velikem mestu ne bi poznalo. Zato predelavajo mleko v maslo in Beograščani dobro poznajo ta cenejši proizvod.

Torej ne le hrenovke, tudi njihovo maslo, kislomleko, nekatere vrste zelenjave so cenejše kot od drugih proizvajalcev. V Beogradu je že bolj ali manj znano, da posestvo izza Donave ne odneha intervenirati, dokler ne zniža cene slaherno podjetje, ki prodaja enako blago. Zato ne konkurirajo vsem. Če pa se tega lotijo, beograjski potrošnik to kmalu občuti. M. S.

DOPOLNILNI PRORAČUNSKI PRISPEVEK

Naglica ni dobra

Občine so sprejemale odloke o prispevku brez ocen podjetij in brez načrtov o uporabi sredstev

Velikokrat govorimo, da je treba predpise uporabljati življenjsko. To velja za vsa tista navodila, kjer je dopustno izvajanje v določenih okvirih. Eden takih predpisov je tudi 12. člen zakona o proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev. V tem členu je rečeno, da občinski ljudski odbor lahko predpiše za posamezne gospodarske organizaci-

je dopolnilni proračunski prispevek do največ 10 odstotkov čistega dela prispevka, ki ga podjetja plačujejo po drugih določbah omenjenega zakona. Predpis je jasen in pričakovati bi, da bodo občine življenjsko uporabljale možnosti, ki jim jih daje. S smotnim in premišljenim predpisovanjem višine prispevka bi lahko vplivale na gospodarjenje v posameznih podjetjih. Gospodarskim organizacijam, ki ustvarijo več dohodka zato, ker imajo boljše možnosti za prodajo blaga, lahko tudi monopolni položaj bi tako odvzeli tudi del sredstev, ki si ga niso pridobila z večjo proizvodnjo in proizvodnostjo. Narobe pa ne kaže predpisovati prispevka tistim gospodarskim organizacijam, ki imajo že tako ali tako težave zaradi odplačevanja anuitet, obresti ali podobnega. Skratka, predpis omogoča občinam, da resno vplivajo na položaj posameznih podjetij, na pravilno in skladno oblikovanje plačnih ter drugih skladov itd.

Dosedanja praksa kaže, da se precej občin ne zaveda tega. Predpisovanje dopolnilnega prispevka. Med njimi je podnesmiselno, da se resno sprašujemo, če tu sploh vedo, kakšen gospodarski predpis uporabljajo. V večini občin je postal 10- ali manj odstotni prispevek vir dodatnih dohodkov za proračun — in to je vse. Najbolj pogosten vzrok za ukrepanje so »proračunske težave«.

V novomeški občini so na primer predpisali vsem podjetjem enak, to je 10-odstotni prispevek. Med njimi je podjetje, ki bo moralo zdaj zdaj dobiti sredstva od občine, sicer bo propadlo (to še zdalec ni edini primer). V mnogih občinah predpisujejo prispevek predvsem industriji, oprostajo pa trgovino, ki je v nekaterih krajih akumulirala največ. Drugje zopet sprašujejo ustanove, če so v svojem proračunu vračunale tudi dodatni prispevek. Večina ustanov pa živi na račun proračunov oziroma tega prispevka niso dolžne plačevati.

presežkov, ki jih ustvarijo s smotnim gospodarjenjem.

Naj bi ukinili dve tretjini podružnic?

Tako teze v uvodu, kjer obravnavajo načela organizacije in finansiranja socialnega zavarovanja. V tistem delu, kjer naj bi bila konkretno določena pooblastila podružnic, pa je navedeno samo, da se le-ta določijo s statutom zavoda. Zato bi bilo treba dosti podrobneje določiti njihova pooblastila, zlasti glede razpolaganja s skladi.

Teze določajo celo zelo hude pogoje za ustanovitev podružnic. Predvideno je namreč, naj bi bile podružnice le tam, kjer je najmanj pet tisoč zavarovancev. Potemtakem bi morali samo v naši republik ukiniti dve tretjini podružnic. Od 39 bi jih

(Nadaljevanje na 2. str.)

Socialnemu zavarovanju širšo samoupravo

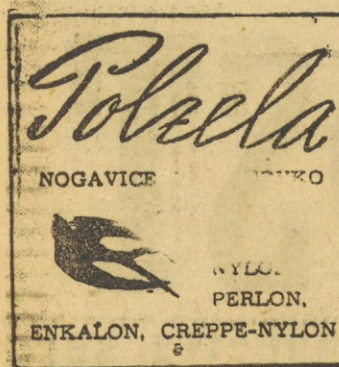
ZVEZNI ZAVOD ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE JE SE-STAVIL OSNUTEK PREDPISOV O ORGANIZACIJI IN FINANSIRANJU SOCIALNEGA ZAVAROVANJA. S TAKŠNIMI PREDPISI BI UVELJAVILA NEKAJ DOKAJ KORISTNIH ZAMISLI, MED NJIMI PA SO TUDI TAKE, KI JIM JE PO TEMELJITEJSEM PREMISLEKU TEŽKO PRITRDIITI. OGLEDIMO SI NEKAJ BISTVENIH SPREMEMB, KI JIH PREDLAGA ZVEZNI ZAVOD.

Prispevek za socialno zavarovanje se obračunava od novega leta sem neposredno pri plači. Vsakdo sedaj sam vidi, koliko njegovega osebnega dohodka gre za socialno zavarovanje in se mu že ob tem nehoti porodi vprašanje, kam gre ta denar, kako gospodarijo z njim. Zato povsem upravičeno pričakujemo, da se bo zanimanje zavarovancev za delo samoupravnih organov še povečalo.

Sedanja organizacijska ureditev samouprave pa ne omogoča dovolj, da bi zavarovanci neposredno vplivali na delo samoupravnih organov. To ugotavlja-

jo tudi v tezah. Ker so okrajni zavodi nosilci skladov zdravstvenega zavarovanja, ne pa podružnice — je zapisano v tezah — ob sedanji organizaciji ni bilo mogoče do kraja izvajati družbenega nadzora, niti se ni moglo kaj prida uveljaviti zanimanje zavarovancev v komunalni. Komuna na današnji stopnji razvoja ne predstavlja dovolj velike rizične skupnosti, da bi lahko v vsaki oblikovali sklad zdravstvenega zavarovanja. Zato naj te sklade še vedno upravljajo okrajni zavodi, podružnicam pa kaže prepustiti v upravljanje del sredstev kakor tudi del

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Socialnemu zavarovanju širšo samoupravo

(Nadaljevanje s 1. strani)

ostalo le še 14. Tako bi od petih podružnic v celjskem okraju ostali le še dve, v gorškem, muresko-slovenskem in novomeškem nobena, v koprskem bi od petih ostale tri, v kranskem bi ukinili eno, v ljubljanskem vse, razen tih, v mariborskem bi tudi ukinili eno, v ljubljanskem pa bi ostala le po ena. Tako ne bi imeli podružnic v vseh tistih krajih, kjer so bili do leta 1956 okrajni zavodi za socialno zavarovanje z vsemi samoupravnimi pravilnicami.

Znova je treba opozoriti na to, da se pri nas vedno bolj krepi in razvija komunalna ureditev, da postajajo okrajni in ljudski odbori zgolj usmerjevalni organi ljudske oblasti in da jih zato ni treba več toliko. Tako smo jih v naši republiki od leta 1955 ukinili enajst. Istočasno pa je ukinjenih tudi enajst okrajnih zavodov za socialno zavarovanje in s tem tudi enajst okrajnih samouprav zavarovancev. Če je tako, kot trdijo nekateri, da samoupravo socialnega zavarovanja ne moremo primerjati z organizacijo teritorialno-političnih organov oblasti, ker se mora razvijati po lastnih načelih, kar služba socialnega zavarovanja ne sme biti atomizirana itd., zakaj smo potem vzporedno z ukinovitvijo okrajnih ukinili tudi okrajne samouprave na teh področjih? Zdaj pa naj bi ob manjšem številu okrajnih samouprav ukinili še toliko podružnic. Takšno določilo je zares sila težko vskladiš s težnjo po poglabljanju samouprave zavarovancev, saj bi se jim še bolj odmaknila in bi bil družbeni nadzor nad upravljanjem še manj učinkovit.

Da bi samouprave socialnega zavarovanja ne krnili, marveč še posilobili, bi kazalo uzakoniti tale določila:

- O tem, kje naj bo podružnica, naj odločajo okrajne skup-

ščine zavodov za socialno zavarovanje. Če je že treba določiti orientacijsko številko, naj ne bo višja od 2500, seveda pa se bo ta številka spreminjala z uvedbo zavarovanja kmetijskih proizvajalcev.

- Vse podružnice, ki so se ali se bodo preselovale iz prejšnjih okrajnih zavodov za socialno zavarovanje, naj zadržijo pooblastila ohranitve zavodov — tudi odločanje o pokojninah in invalidninah. Dosedanjih pooblastil jim torej ne bi smeli odvzeti.

- Z uredbo je treba pooblastiti okrajne zavode, da smejo prenesti vsa pooblastila glede odločanja o dolgoročnih dajatvah in upravljanja skladov na tiste podružnice, za katere menijo, da so same sposobne reševati te naloge. Zavodi naj skrbijo tudi za to, da se bodo podružnice razvijale in usposobile za te naloge.

Priznati pa je načelo, naj različno skupnost zdravstvenega zavarovanja tvori področje in ne občine.

Enotni skladi dolgoročnih dajatev

Naslednje važno določilo v osnutku govori o enotnih skladih dolgoročnih dajatev za vso državo. Nosilec teh skladov naj bi bil v prihodnje zvezni zavod in ne več republiški. Tako bo rešeno vprašanje, kako kriti primanjkljaje pasivnih republiških zavodov. V skladu dolgoročnih dajatev ustvarjajo v Srbiji in na Hrvaškem nekaj čez 3 milijarde dinarjev presežka, medtem ko je v Sloveniji in v drugih republikah približno prav toliko primanjkljaja.

Posebej velja pozdraviti še trije določili:

- da se ukine posebna stopnja prispevka za socialno zavarovanje,
- nov način pokrivanja morebitnega primanjkljaja v skladu zdravstvenega zavarovanja,
- ustanovitev posebnega sklada za zdravstveno izgradnjo.

Posebno stopnjo prispevka za socialno zavarovanje so določali okrajni zavodi po načelu, naj v tistem podjetju, kjer je nesorazmerno več bolnih, tudi več plačajo za socialno zavarovanje.

Kakor je to določilo na videz smotno, se je vendarle izrodilo v čisto navadno dodatno zbiranje sredstev okrajnih zavodov. Ti največkrat niso upoštevali objektivnih činiteljev, ki so povzročili, da je v določenih gospodarskih organizacijah dosti bolnih (zastarelost obratov, kronične in poklene bolezni, starejši delavci, invalidi, slabe stanovanjske razmere itd.). Posebnega prispevka potemtakem ne bi bilo več, predviden pa je

nov način prikrievanja primanjkljaja v skladu zdravstvenega zavarovanja.

Okrajni zavod mora najprej seči v rezervni sklad in potem še v sklade za posebne namene. Če tudi tu ni dovolj denarja, potem lahko republiška skupščina odloči, naj vsi aktivni okrajni zavodi prispevajo do četrtnine svojih prihrankov za pokritje primanjkljaja pasivnih zavodov. Seveda pa lahko republiška skupščina tako prošnjo tudi zavrne, če misli, da so v zavodu slabo gospodarili in da je primanjkljaj nastal po njihovi krivdi.

Ko so prehojena vsa ta pota, denarja pa še vedno manjka, se zaseže določen del presežka vseh zdravstvenih ustanov v okraju. Če tudi to ne zadostuje, je na vrsti okrajni ljudski odbor, da iz svojih sredstev pokrije primanjkljaj. Okrajni občni zbor proizvajalcev pa lahko predpiše dopolnilni prispevek za socialno zavarovanje. Ta se predpiše v enakem odstotku za vse zavezance prispevka v okraju in za določen čas, na primer za štiri mesece. Predvideno je, naj bi polovico tega prispevka plačali iz osebnih dohodkov zavarovancev, polovico pa iz poslovnih stroškov gospodarske organizacije.

Morda ne bi bilo napak, če bi ta vrstni red malce spremenili

in bi pomaknili presežek zdravstvenih ustanov v isto vrsto kot presežke zavoda za socialno zavarovanje. S tem bi spodbudili organe upravljanja v teh ustanovah k še večji gospodarnosti, tesneje bi jih povezali z organi socialnega zavarovanja, istočasno pa bi tudi močnejše zainteresirali komune za delo samoupravnih organov socialnega zavarovanja, ker bi temeljiteje premislili, preden bi se odločili za podražitev uslug in oskrbnega dne. Danes pa skrbijo v glavnem zgolj za to, da so zdravstvene ustanove rentabilne, saj pače breme sicer na občine.

Zdravstvene ustanove naj bi bile udeležene pri kritju primanjkljaja zavodov in podružnic socialnega zavarovanja v istem odstotku svojega presežka, kolikoršen je odstotek dohodkov od uslug in storitev na račun socialnega zavarovanja.

Poseben sklad za zdravstveno izgradnjo

Povsem neupravičena pa je bojazen, da bi zdravstvene ustanove izgubile pomemben vir dohodkov za lasten razvoj. V tečaj je namreč predvidena ustanovitev posebnega sklada za zdravstveno izgradnjo, ki ga doslej ni bilo. Od vseh prispevkov za socialno zavarovanje bi izločili poseben del samo v te namene. Samoupravni organi so namreč močno zainteresirani za to, da zavarovalnici čim hitreje in čim strokovneje uveljavijo svoje pravice iz zdravstvenega zavarovanja. Doslej pa niso imeli denarja, ki bi ga lahko dali za investicije v zdravstvo, razen nekaj malega iz sklada za preventivo.

Sredstva, ki jih bodo dali samoupravni organi za investicije in napredek zdravstvenih služb, ne bodo smela biti edina. Predvideno je, da bodo morali prispevati v iste namene tudi ljudski odbori in zainteresirane zdravstvene ustanove itd. Samoupravni organ bo torej s svojim deležem privedel k temu, da tudi vsi zainteresirani nekaj prispevajo, sicer tudi sam ne bo smel dati denarja.

Važnejša določila v tečaju so še tista, ki govorijo o pooblastilu skupščine zveznega zavoda, da določi odstotke za vsako vrsto zavarovanja posebej, za kar so bili doslej pooblašteni republiški zavodi; da sprejme okvirni statut samouprav socialnega zavarovanja, po katerem naj bi bila notranja ureditev samouprav za vso državo enotna, in da trajajo mandatna doba samouprav dve leti. Nekateri predlagajo, naj bi se ta doba podaljšala na tri, celo na štiri leta, češ da se v dveh letih odborniki ne bi mogli posebej seznaniti s problemom socialnega zavarovanja. Prevladuje pa mnenje, da dve leti povsem zadostujeta, sicer bi

se kaj lahko močnejše uveljavile birokratske težnje, ki jih tudi v samoupravi socialnega zavarovanja ne manjka, da bi se samouprava sčasoma ne zrasla z upravnim aparatom zavodov itd., zlasti pa bi s tem precej zavrla rast kadrov — odbornikov samouprav socialnega zavarovanja in samoupravo omejili zgolj na nekaj ljudi, čeprav bi izvoljeni res temeljito spoznali upravljanje in gospodarjenje s sredstvi socialnega zavarovanja.

S temi ukrepi bi se samouprava socialnega zavarovanja tudi precej tesneje povezala s komunalnim sistemom, ker bi podružnice same razpolagale s prihranki, občine bi koristile, če bi tudi sama uravnavala svojo politiko cen v zdravstveni službi tako, da podružnica lahko kaj prihrani. Obenem pa bi razpolagala podružnica tudi s skladom za zdravstveno izgradnjo ter s skladom za preventivo, kar bi občino spet spodbujalo, da bi tudi sama zbirala denar za graditev zdravstvenih objektov. Vse to bo izvedljivo, če ne bomo ukinili obstoječih podružnic, če jim bomo dali širša pooblastila in če bomo njihovo mrežo še bolj razširili kot doslej, pač smotno in skladno z gospodarskimi in kadrovskimi možnostmi.

Vlado Jarc

KAJ NAM POVEDO PODATKI PERSPEKTIVNEGA PLANA

Bodočnost trgovine v Zasavju

(Nadaljevanje s 1. strani)

Res je, da so v Zasavju začeli zadnji čas bolj resno razmišljati o pozitivni blagovnega prometa in nekatere stvari tudi bolj resno in načrtno urejati. Toda reči velja, da organi blagovnega prometa pri občinskih ljudskih odborih spričo novih oblik dela in novih pristojnosti še niso storili vsega, niso imeli dovolj moči za odstranitev odprtih vprašanj.

V trgovskih podjetjih v Zagorju, Trbovljah, Hrastniku, Radečah, Sevnici, Senovem, Vidmu, Krškem in Brežicah je zaposlenih 1200 delavcev in uslužbencev. Če primerjamo to število zaposlenih s številom prebivalstva — potrošniki — potem Zasavje precej, precej zaostaja za drugimi. Seveda se to zrcali v zmogljivosti trgovin, v kulturni postrežbi.

V zadnjem času je trgovski promet, tako fizični kot finančni, precej porastel. Tudi kmetijskih pridelkov so več odkupili. Vendar — v nekaterih občinah, bolj rečeno v nekaterih trgovinah v Zasavju, marsikdaj ni najti raznih industrijskih izdelkov in to drobnih, vsak dan potrebnih gospodinjstvih potrebščin, posode, kovinskih izdelkov, trikotaže in tudi tekstilnega metrskega blaga.

Kaj pravijo na vse to organi delavskega upravljanja? Reči je treba, da delavski svet in upravni odbori sedaj bolj kritično obravnavajo razne peneče probleme, vendar ne povsod. V manjših podjetjih delavsko upravljanje pravzaprav še ni prišlo do polnega izraza. In to tako ali drugače občutijo potrošniki.

Tudi v Zasavju imajo izvoljene potrošniške svete. Toda redki so aktivni. Redki izpolnjujejo svoje naloge tako, kot si potrošniki obetajo. Vzrok? Verjetno je v tem, ker so jih v večini primerov le administrativno imenovali. In če je tako, potem seveda težko najdemo vez s potrošniki. Potrošniški sveti pa bi lahko s svojim aktivnim delom v mnogoterm pomagali odstraniti nekatere pomanjkljivosti v trgovini.

Res je, da se trgovina iz leta v leto bolj krepi, bolj razvija. Večja sredstva, ki so na razpolago za razvoj posameznih panog, pa niso

naša svojega popolnega odraza v razvoju trgovine. Res je bilo obnovljenih nekaj prodajaln in prodajalne so dobile nekaj nove opreme. Toda s tem se zmogljivost trgovine ni bistveno spremenila. Še več, opaziti je celo, da njena zmogljivost celo zaostaja za zmogljivostjo in razvojem ostalih gospodarskih panog. In zato, da bi se tudi ta panoga čim hitreje razvila, je potreben nek dolgoročni načrt. V Zasavju so ga že izdelali. Sestavljen je petletni investicijski plan. Do leta 1961 naj bi v razvoj trgovine vložili 1 milijardo, 415.183.000 dinarjev. Ta znesek, na videz sicer precejšen, pa bo zadostoval le za delno nadomestitev oziroma prav majhno dopolnitev sedanjih osnovnih sredstev.

Vrednost predvidenih investicij za vskladiščenje kmetijskih pridelkov naj bi znašala 163 milijonov dinarjev. Trenutno ima trgovina v Zasavju štiri hladilne prostore, kamor spravijo 11 vagonov živil. Predvidena pa je še gradnja treh prostorov za nadaljnjih 15 vagonov živil. Sedaj je v Zasavju 13 skladišč za kmetijske pridelke, vendar so ta že precej stara. Zgradijo mislijo še štiri skladišča z zmogljivostjo 40 vagonov. Razen tega mislijo zgraditi še tri vinske kleti, dva nova depoja za okoli 100 glav živine, 30 lop za prevzem kmetijskih pridelkov itd.

Nad 556 milijonov dinarjev mislijo porabiti za razne predelovalne obrate med drugim za razširitev obstoječe mlekarne v Brežicah in zgraditev nove v Radečah. V Zasavju je sedaj 29 pekarn, v katerih spečejo 24.500 kg kruha dnevno. Vendar je to premalo. Zato mislijo zgraditi še štiri nove, v katerih naj bi spekli 9000 kg kruha dnevno, in seveda velja zamenjati zastarele peči.

V Zasavju je sedaj 17 klavnic. Vendar te ne ustrezajo higiensko-tehničnim predpisom, zato mislijo zgraditi še štiri klavnice. V teh krajih imajo le štiri obrate za predelavo sadja in povrtnine. Potrebno bi bilo zgraditi še štiri obrate z zmogljivostjo 12.000 kilogramov. Za prevozna sredstva naj bi porabili nekaj nad 166 milijonov dinarjev. Za investicije tržnic, sejmišč pa je v perspektivnem planu predvideno okoli 34 milijonov dinarjev. Razen takega so predvidene še investicije za vskladiščenje industrijskih izdelkov, zgradili naj bi še devet novih skladišč z zmogljivostjo 154 vagonov. Sedaj je 50 skladišč s skupno zmogljivostjo 345 vagonov. Nekaj nad 334 milijonov dinarjev je namenjeno za investicije trgovske mreže na drobno. Zasavje naj bi pridobilo 50 novih trgovin. Razen tega pa naj bi posamezna trgovska podjetja razširila svoje lokale in dopolnila opremo.

Torej, kot rečeno, je številka sicer precejšnja, toda znesek, ki bo porabljen za razvoj trgovine, še ne bo zadostoval, da bi se trgovina lahko razvila do popolnosti. Zadostoval bo le za delno nadomestitev oziroma dopolnitev sedanje zmogljivosti.

(ek)

LE KJE, KAKO IN KDAJ, PERILO NAJ BO BELO, PRI TEM PA JEZE NIČ, NASPROTIHO-LAHKO DELO. ODGOVOR JE LAHAK, GA VSAKA VE ŽENICA, KI V TRGOVINI KUPI BELO ZNAMKE MICA

Naglica ni dobra

(Nadaljevanje s 1. strani)

ti. Tu nikakor ne gre za gospodarsko politiko, pač pa za precej brezglav lov za dodatnimi proračunskimi sredstvi.

V sedmih okrajih (brez Celja in Kranja) so predpisali dopolnilni prispevek v vseh občinah (v 83 od 94) če le ima kakšno podjetje. V 52 občinah so uveljavili za vse gospodarske organizacije enak prispevek, največje kar najvišjega možnega, to je 10 odstotnega. Različni prispevek za podjetja na občinskem področju je uveljavilo le 22 občin, toda še tu bolj z vidika, koliko se da iz podjetja izvleči, kot pa s stališča, kako uravnavati dohodke gospodarskih organizacij. Čeprav so bili odloki o proračunskem prispevku sprejeti šele v aprilu ali maju, jih skoraj vse občine, razen štirih, uveljavljajo od 1. januarja 1958. Pomeni za nazaj. To sicer ne more vplivati na cene proizvodov, ker se prispevek ne plačuje iz materialnih stroškov (čeprav so ponekod računali tudi na to), pač pa iz sredstev, ki ostanejo podjetju. Kako bodo proizvajalci zadovoljni s takim, z nazaj uveljavljenim poseganjem v njihova sredstva, si lahko mislimo. Občine so se poslužile te pravice, čeprav se same najpogosteje pritožujejo proti retroaktivnemu uveljavljanju predpisov, zlasti tistih, ki na-

rekujejo denarne obveznosti. Proizvajalci največkrat ne vedo, zakaj bo uporabljen dopolnilni proračunski prispevek, tako kot ne vedo, da gre prispevek iz tistega dela sredstev, s katerim razpolagajo sami. Niti prvega niti drugega jim nihče ne pojasnjuje. Namesto da bi občinski ljudski odbori pojasnili, zakaj bodo porabljena sredstva iz dopolnilnega prispevka, se steka denar v občinske blaginje skoraj povsod brez načrtov o uporabi. O vsaki dopolnilni dajatvi bi morali razpravljati občinski zbori proizvajalcev in ugotoviti, ali je predlagana uporaba sredstev tako smotna, da opravičuje odlok. Tako stekanje omogoča tudi nesmotno uporabo tega denarja, čeprav vedno govorimo o tem, da bi morala biti uporaba slehernega dinarja stvar vseh proizvajalcev in da bi moralo biti tudi poslovanje občinskih ljudskih odborov odprta knjiga. Volivci bi morali poznati »proračunske težave« ter sodočiti o uporabi omenjenih sredstev. Pripravljeni smo, da bi volivci in zbori proizvajalcev utemeljene predloge vedno odobrili, saj je to končno ena od možnosti, da komune uredijo nekatere skupne probleme. To, kar delajo občinski ljudski odbori, ko največkrat kar mimogrede, brez razprav in spremljevalnih predlogov predpisujejo prispevke, je najmanj izkoriščanje zaupanja proizvajalcev — volivcev. Proizvajalci bi se bržčas bolj zanimali za ta sredstva, če bi vsaj majhen del plačevali neposredno iz svojih prejemkov, saj kaže, da so sredstva, s katerimi sicer razpolagajo sami, v nekaterih podjetjih še vedno predaleč od njihovega zanimanja.

Predpisovanje prispevka za proračune je v vsakem primeru šola za naše samoupravne organe. Napake in težave nas uče, da moramo pri sprejema-

nju takih odlokov misliti tudi na posledice. V tem primeru se da marsikaj popraviti, tako glede odstotka, ki ga morajo plačevati posamezna podjetja, kakor tudi, da proizvajalci zvedo, za kaj bodo občinski ljudski odbori uporabljali ta sredstva.

- O TEBI, TVOJEM DELU,
- TVOJIM USPEHIH IN
- TEZAVAH PIŠE
- »DELAVSKA ENOTNOST«

DROBNE NOVICE

SLOVENSKE KONJICE

Letos bodo v Slovenskih Konjicah postavili novo žago na lesnem obratu, ker je prejšnja pozimi pogorela. Člani kolektiva lesnega obrata so se obvezali, da bodo pri tem pomagali še s prostovoljnimi delom, in sicer vsak po 20 ur. Da bodo to svojo obljubo izpolnili, so pokazali že pri izkopu temeljev, kjer so opravili že kar lepo število prostovoljnih delovnih ur. L. V.

RUSE

V počastitev dneva mladosti je priredil Občinski sindikalni svet v Rušah tradicionalno strelsko tekmovalstvo. V Rušah, Bistrici in Lovrencu na Pohorju so se pomerile ekipe sindikalnih organizacij z več kot 200 tekmovalci. Prvo mesto je dosegla ekipa »Žoze Dvornik« iz Ruš s 404 krogi, druga je bila ekipa iz Bistrice s 395 krogi. Zmagovalna ekipa je dobila prehodni pokal.

V Rušah so na seji občinskega sindikalnega sveta sklenili, da bodo še meseca junija priredili dva petdnevna seminarja za člane delavskih svetov. Vsakega bo obiskovalo 30 tečajnikov. Če bo zanimanje za seminarja, jih bodo priredili še v jesenskih dneh.

Občinski odbor v Rušah bo imel letos na razpolago znatno več sredstev kot lani. Vendar z njimi ne bo moč pokriti vseh potreb v občini. Zlasti bo primanjkovalo sredstev. Za lani so pričeli graditi vodovod v Bistrici in elektrifikacijo Bistriške grapo in Gradišče. Vse to bo

treba letos dokončati, poleg tega bo treba urediti centralno kurjavo v seliški šoli, popraviti cesto v Selnici in Gradišču, zgraditi vodovod na Viltušu, elektrificirati Rdeči breg itd. Ker občina nima dovolj denarja, so na seji sklenili, da bodo najelj posojilo in še letos opravili vse to.

Še ta mesec bodo v Rušah sklicali zbor volivcev, na katerih se bodo pogovarjali o občinskem družbenem planu občine za leto 1958.

G. G.

LJUTOMER

31. maja so v Ljutomeru praznovali občinski praznik. Posvečeni so bili občinski ljudskega odbora so partizanske patrle članov ZB ponesle vence na grobove in na spominske plošče partizanov in žrtev fašističnega terorja. Ob zaključku praznovanja je mariborsko gledališče uprizorilo dramo Dnevnik Ane Frank.

Ob 90-letnici prvega slovenskega tabora je bilo v Ljutomeru glavno zborovanje. Odkrili so tudi spomenik.

S. F.

NAZARJE

Konec maja so v Nazarjih odprli moderen zdravstveni dom, ki ima splošno in zobno ordinacijo, dispanser za žene, posvečevalnico, laboratorij itd. Sredstva za gradnjo tega doma sta v glavnem prispevala občinski ljudski odbor in okrajni zavod za socialno zavarovanje.

C. R.

DELAVSKA ENOTNOST

Glasiło sindikatov Slovenije. — Izdaja Republiški svet Zvez sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik Ivo Tavčar. — Tisk Ciasopisnega podjetja »Slovenski poročevalci« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 3, poštni predal 284. — Telefon uredništva 32-538, uprave 30-046, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pri 30-046, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pri 30-046, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — List izhaja petkrat na teden. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 dinarjev. — Naročnina v predplačilu je mesečna 80 dinarjev, četrtletna 240 dinarjev, polletna 460 dinarjev in celoletna 900 din.

Ali znamo organizirati sodobnejšo prodajo blaga?

NAMESTO MAJHNH LOKALOV MORAMO GRADITI VEČJE TRGOVINE. — SAMOPOSTREŽNE TRGOVINE V SREDIŠČIH. — ŽIVILSKE BLAGOVNICE V MANJŠIH KRAJIH. — PREDNOSTI NI MOČ OVREČI.

Podatki v mreži trgovinskih prodajal so vse prej kot razveseljivi. Pred vojno je bilo v državi skupno 86.468 prodajal, sedaj pa jih je le 37.650. To pomeni, da odpade na eno prodajalno okolico 480 prebivalcev, medtem ko pride v 11 evropskih državah na vsak lokal povprečno le 71 potrošnikov. Primerjava s predvojnimi številkami sicer ni povsem upravičena saj so takrat šteje za prodajalno še električno branjarstvo. Vendar nas tudi to ne more potolažiti, če upoštevamo, da je dandanes blagovni promet, se pravi, nakup in prodaja blaga sta desetkrat večja kot pred dvajsetimi leti (količinsko, ne le po vrednosti). Se vedno so torej lokali, v katerih bodo lahko potrošniki postreženi bolje, hitreje in, kar je najvažnejše, po konkurenčnih cenah.

● PROBLEM TRGOVINE ŠTEVILKA 1

Naloga se bo treba oprijeti takoj, resneje tudi zaradi tega, ker se zlasti manjka lokalov za prodajo prehranskih proizvodov in nekaterih vrst industrijskega blaga. Tako na primer pride na eno trgovino z elektroinštalacijskim materialom, kamor spada tudi prodaja žarnic, kuhalnikov, svetilk in podobnih proizvodov, kar 300 tisoč potrošnikov. To so seveda skrajnosti, toda tudi podatek, da mora tekstilno blago kupovati v eni trgovini 12 tisoč potrošnikov, pove več kot preveč, pa čeprav prodajajo to blago tudi v mešanih trgovinah, zlasti na podeželju.

Taki so podatki o trgovinski mreži in vprašanje je, kako naj bi se lotili reševanja te naloge sedaj, ko smo preumerni ali pa si vsaj želimo, razpoložljiva investicijska sredstva tako, da bo ostalo več za razvoj trgovine. V tem pogledu smo namreč zelo starokopitni, konservativni, kot pravimo in smo vse doslej večino sredstev porabili za gradnjo majhnih lokalov. V teh majhnih trgovinah si ni mogoče zamišljati sodobno organizirane postrežbe in izbire blaga. Zato bomo morali razpravljati veliko več kot o gradnji sami o tem, kakšne lokale bomo gradili, da bomo v njih razvili sodobno organizirano trgovino. Torej, vsa razpoložljiva sredstva bi bilo treba uporabiti za gradnjo sodobnih lokalov in temu je treba prilagoditi tudi vse urbanistične načrte. Dosedanje izkušnje mest, ki v tem pogledu prednjačijo, so dokazale, da lahko tako z manjšimi sredstvi hitreje in bolje rešujemo problem preskrbe mest in industrijskih naselij.

● UPOŠTEVANJA VREDNE IZKUŠNJE BEOGRADA

Pred dobrim mesecem so v Beogradu odprli prvo samopostrežno živilsko blagovnico. Trgovino so uredili z adaptacijo (v glavnem z zaskleditvijo) stare tržnice. Za 17 hladilnih miz, za naprave za avtomatsko tehtanje blaga, ki ga zavijejo že pred prodajo, ter za avtomatske registrske blagajne je dala veletrgovina »Vračar« 10 milijonov din. Za prodajne mize in za drugo potrebno opremo pa 23 milijonov din. Skupaj je stala ta trgovina okoli 50 milijonov din.

V trgovini se oskrbi z blagom vsak dan 6 tisoč do 7 tisoč potrošnikov, prodano blago pa je vredno povprečno 1 milijon in pol din. Samopostrežna trgovina je odprta ves dan in zaposluje v dveh izmenah 60 ljudi. Od tega jih dela v upravi 6. Trgovina posluje z 9-odstotno maržo ali približno na stroške za posredovanje in pripravljanje blaga.

To so, rekli bi, tehnični podatki o tej živilski samopostrežni trgovini in iz njih lahko marsikaj izluščimo.

Najprej primerjave z običajno špecerijsko trgovino: po približnih podatkih, zbranih v Ljubljani, postrežejo s petimi do šestimi uslužbenci v vsaki maloprodajni trgovini okoli 300 potrošnikov dnevno. Mesečni promet se suče prav tako povprečno med dvema do tremi milijoni din. V opisani veleblagovnici je torej postreženo do 25-krat več potrošnikov, zaposlenih pa je polovica manj uslužbencev kot v običajni prodajalni. Promet v samopo-

strežni trgovini, pa je okoli 130-krat večji kot v klasičnih trgovinah z mešanim blagom.

Ze ti podatki dokazujejo, kako velike so prednosti večjih trgovin, saj bi morali namesto ene take trgovine zgraditi najmanj 30 majhnih, da bi zadovoljili prav toliko potrošnikov in ustvarili približno enak promet. Stroški za graditev in opremo »klasičnih« trgovin pa so najmanj trikrat tolikšni kot za eno samo veleblagovnico. Zato bi bilo smotno, če bi sredstva, ki jih imajo posamezne trgovine, združevali in gradili uglednejše lokale, v katerih bi bilo moč organizirati sodobno trgovino.

● GOSPODINJE SO NAVDUŠENE

Toda v tem še zdaleč niso vse prednosti samopostrežne živilske trgovine v Beogradu. Na 40 prodajnih mizah in v 17 hladilnih omarah — v nekaterih so živila ohlajena do —10 stopinj, v drugih pa zmrznjena pri —30 stopinj — je na prodaj vse prahransko blago. Gospodinja dobi v tem lokal vse: od mleka, kruha, mesa, rib, špecerije ter zelenjave do nekaterih najpotrebnejših gospodinjinskih pripomočkov. Vse vrste svežega mesa prodajajo v kilogramskih, polkilogramskih in četrtkilogramskih celofanskih vrečkah, poleg tega pa še suho meso, salame, perutnino in podobno. Gospodinja si sama izbere primeren kos. Meso prodajajo s kostmi in brez njih, mleto ali pa pripravljeno za zrezke, (6 uslužbencev pripravi dnevno okoli 1000 do 1500 kg zavirkov mesa). Podobno sta pripravljena tudi zelenjava in sadje. Izbrano blago je oprano

TAKOLE STREŽEJO V OBIČAJNI TRGOVINI Z MEŠANIM BLAGOM. SE TAKO PRIDNI USLUŽBENCI NE ZMOREJO POSTREČI VSEH STRANK. BLAGO JE TREBA TEHTATI, ZAVIJATI, PRETAKATI IN TO VZAME PREČEJ ČASA

● IZJAVA GOSPODINJE M. N. PRED HLADILNO MIZO Z MESOM:

— ali ni meso tu dražje?
— Da. Včasih je pri kilogramu za nekaj dinarjev, največ pa za 5, dražje kot na trgu. Pa ga vseno kupujem tukaj, ker vem, kaj kupim, saj sama izberem kos. Se nikdar nisem bila po nakupu slabe volje, kot se mi je prej tolikokrat dogajalo pri nakupu na stojnicah. (Pokazala nam je kos govedine, poljsnila, da je to »šimbasa«, najboljšo meso za juho, ter ga položila v košarico, ki jo dobi vsak potrošnik že pri vratih. Tam imajo tudi večje vozčke, v katerih je poleg prostora za blago tudi sedež za otroke, ki jih pripeljejo matere s seboj.)

● IZJAVA GOSPODINJE M. M. PRED MIZAMI Z MEŠANIM BLAGOM:

— Ali so zaviti riž, sladkor in testenine ter drugo blago dražji kot v drugih trgovinah?
— Cene so enake! Razlika je le v tem, da imam tu na izbiro sedem vrst testenin, mnogo vrst riža ter celo moke in sladkorja. (Drobna in debela sipa, sladkorne kocke in prah.)

● IZJAVA GOSPODINJE PRED HLADILNIKI Z ZELJAVO:

— Kako je s cenami?
— Včasih je blago nekaj dinarjev dražje, zato pa je izbrano. Precej pa je tudi take zelenjave, ki je cenejša, kot na trgu. Vso zelenjavo ku-

darjev, dražji. Precej pa je blaga, ki ga tu lahko kupijo tudi ceneje kot drugje. V upravi podjetja pravijo, da so cene sedaj v povprečju enake kot v drugih trgovinah. Ko bodo pridobili nekaj izkušenj in ko bo rešeno vprašanje, kdo bo plačeval anuitete in obresti za opremo, pa bo v samopostrežni trgovini vse blago znatno cenejše. To je končno povsem v skladu s prednostmi take prodajalne. To je tudi cilj moderne trgovine.

● SE NEKAJ PREDNOSTI

V vseh mestih ugotavljajo, da močno primanjkuje trgovinskega kadra. To je tako važno vprašanje, da je na nedavni letni skupščini Stalne konference mest o tem razpravljala posebna komisija. Samopostrežna trgovina prispeva tudi k reševanju kadrovskih vprašanj. V omenjeni trgovini v Beogradu — in podobno tudi v Zagrebu — dela večina priučenih trgovinskih delavcev. Strokovno usposobljeni morajo biti le tisti, ki blago klasificirajo ter, razumljivo, vodstvo. Za pravo blago, polnjenje za avtomatske tehtnice, raznašanje na police itd., skrbijo priučen ljudje. In končno, beograjski »market« je opozoril tudi na to, da ni važno, koliko lokalov imamo na določeno število potrošnikov, pač pa je važno, kakšni so in kako je njih trgovina organizirana in prekrbovanje blaga. Ni važno, če pride na lokal tisoč ali dva tisoč potrošnikov, če so vsi dobri in naglo postreženi. Primerjave, ki smo jih zapisali v uvodu veljajo potencialno le za »klasično« trgovino.

Kot vidite, smo precej na široko opisali prednosti beo-

trgovin ogromne izgube zaradi kraje. Kako je bilo v Beogradu? V začetku je bilo precej tatvin. Toda ko so posameznike pred polno trgovino postrošnikov ujele pri nečednem poslu in jih javno osramotili, je to vplivalo na vse. Danes se primeri, da pobalničec poseže po bonbonih ali pa komu zavidi vrečica drage prave kave. Tako je bilo v začetku tudi v drugih deželah. Odprta trgovina pomeni tudi vzgojo v poštenju in na začetne težave pri tem je treba računati.

● SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA NI EDINA REŠITEV

Povsem razumljivo, da samopostrežne trgovine ne bomo organizirali v redko naseljenih mestih ali v manjših krajih. Tudi tako velike ne bo treba povsod. Zmogljivost prav lahko prilagodimo številu potrošnikov ter pri tem računamo na to, da bo investicija še rentabilna. V Beogradu so prav zato odprli v predmestjih nekaj živilskih veleblagovnic, kjer se samopostrežba prepleta z običajno prodajo blaga. V teh trgovinah ne prodajajo vsega, toda gospodinja utegne kupiti tudi v taki trgovini vsekakor precej več kot v običajnih trgovinah z mešanim blagom. To niso majhni lokali, pač pa ugledne trgovine, ki imajo že sedaj sodobno organizirano prodajo in jo bodo lahko glede na prostor še izpopolnile.

● V LJUBLJANI: NOV LOKAL — STARA TRGOVINA

Kot rečeno, takih trgovin v Sloveniji ne poznamo in se ne moremo otresti starokopitnih navad, ki zavirajo napredek. V Ljubljani je bil zgrajen lokal, v katerem bi lahko zasnovali sodobno prodajo blaga. Toda ne! Gradnje so tokrat prehiteli

naše organizacijske sposobno-

sti. V omenjenem preskrbovalnem skladišču pripravljajo pregradne stene, s katerimi bodo lep lokal ponovno razdelili na majhne lokalčke. V lokal nismo sposobni postaviti enega podjetja, ki bi organiziralo sodobno prodajo. Vsako podjetje hoče samo prodajati svoje blago. Mestna mlekarna (zavod za družbeno upravnim organom, podjetje, ki je dobilo od okrajja precej deset milijonov doliacij iz davka na maloprodajo alkohola) ne pristane, da bi mi mo njih še kdo drug prodajal vstekičeno mleko itd. Tako bo imelo v Ljubljani kmalu nekaj potrošnih centrov, v njih pa staro trgovino.

Tudi načrtovalci novih potrošniških centrov se upirajo na to, da naša trgovina ni sposobna organizirati sodobnejše prodaje in prav zadnji načrti predvidevajo zato ponovno gradnjo majhnih lokalčkov, kjer je prodaja mesa ločena od prodaje mleka, mleko od špecerije itd.

Svet za tržišče pri OLO je zato predlagal, naj okrajna trgovinska zbornica pripravi predloge, kdo in kako bo organiziral prodajo v že zgrajenih potrošniških centrih. Možnosti sta dve: ali posebno podjetje ali pa da prevzame veleblagovnica ena od veletrgovin, podobno kot v Beogradu. Sicer pa je zaostajanje Slovenije v tem pogledu pogojeno s premajhno odličnostjo vseh pristojnih družbeno-upravnih organov, ki bi lahko imeli veliko večji vpliv na organizacijo trgovine in s tem tudi na preskrbo mest in industrijskih središč.

Zanimiv je podatek, ki kaže, da se nekatere občine še vedno premalo zanimajo za napredek trgovine. Medtem ko je dal ljubljanski okraj ob ponovni delitvi sredstev iz okrajnega investicijskega sklada za trgovino 74 odstotkov denarja (če upoštevamo gradnjo nove

pekarne v mestu), so namenile občine za to le slabih 9 odstotkov svojih sredstev. Od 28 občin je mislilo na trgovino le šest občin. Med njimi je dala občina Ljubljana-Siška za trgovino več kot 50 odstotkov iz investicijskega sklada. Takšen je torej odnos na občinah, čeprav skoro vse pričakujejo, da jim bo pri izboljšanju preskrbe pomagal okraj.

Če bomo hoteli ustvariti pogoje za sodobnejšo trgovino in rešiti problem lokalov, bomo morali dati za trgovino vsaj v začetku nekaj več sredstev. Na to bi morali vplivati prek zborov proizvajalcev tudi proizvajalci. Da ne bo nesporazuma, pa moramo povedati, da tudi »klasične« trgovine ne smemo zanemarjati v majhnih naseljih pa tudi v mestih, ker bo ta gotovo ostala.

SKLEPI STALNE KONFERENCE MEST: Združiti svobodna sredstva trgovskih organizacij, ker razdrobljena za organiziranje sodobne trgovine ne pomenijo nič. Iz teh skladov bi kreditirali investicije v trgovino.

Razširitev maloprodajnega prostora je eden najtežjih problemov. Pogumneje moramo organizirati sodobno trgovino (samopostrežno in podobno). S tem bomo razbremenili prodajni prostor in ga posredno močno razširili.

MITJA SVAB

TAKOLE PA SI SAMI POSTREŽEJO POTROŠNIKI V BEOGRAJSKI SAMOPOSTREŽNI TRGOVINI. NA HLADILNIH MIZAH ČAKA ZE PREJ ZAVITO BLAGO. CENE SO ENAKE KAT DRUGJE. V ISTI PRODAJALNI DOBIŠ VSE.

GOSPODARSTVO PO 4 MESECIH

Industrijska proizvodnja narašča

hkrati pa tudi število zaposlenih

V Sloveniji je proizvodnja v aprilu za 1 odstotek manjša, število zaposlenih pa je za 1 odstotek večje. Proizvodnost se ne povečuje dovolj naglo

Podatki o gospodarjenju v prvih štirih mesecih so zbrani. V vsej državi je industrijska proizvodnja za 14 odstotkov večja v primerjavi z lanskimi prvimi štirimi meseci. S takim povečanjem industrijske proizvodnje smo lahko prav zadovoljni, saj je presežek povprečno povečanje, predvideno za leto. Pozornost zbujajo le to, da se je proizvodnja v aprilu nekoliko zmanjšala. Običajno je bilo drugače. Proizvodnja je bila vse doslej v četrtem mesecu večja kot v prejšnjih treh. K temu padcu je prispevala zlasti manjša proizvodnja elektroenergije, nafte, premoga in kemične industrije. Proizvodnja v premovalniški zaostaja zato, ker termoelektrarne niso obratovalle s polno zmogljivostjo zaradi ugodnega stanja vode in uspešnega obratovanja hidroelektrarn. Zaloga premoga pa so precejšnje tudi zaradi manjše potrošnje v železniškem prometu in zaostaja pri nadrobni prodaji. V nekaterih rudnikih (na primer v Velenjskem) pa vpliva na manjšo proizvodnjo tudi neurejeno premiranje.

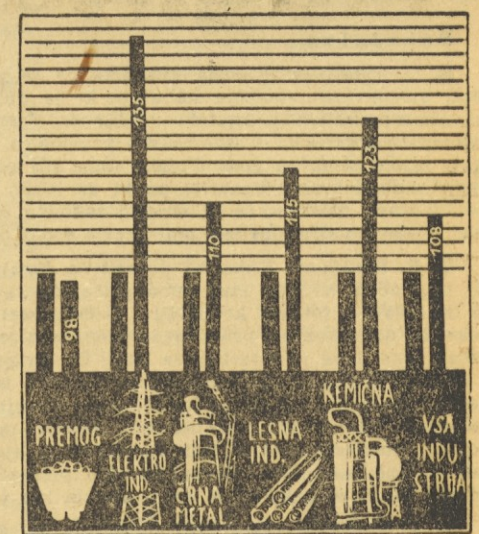
V kemični industriji se je zmanjšala zlasti proizvodnja umetnih gnojil. To je pravzaprav poglavje zase. Mnogim tovarnam, med njimi je tudi ruska, so ostale znatne zaloge umetnih gnojil. Čeprav je bilo zaradi zakasnele setve porabljenih letos precej manj umetnih gnojil (450.000 t), kot smo predvidevali, bi do tega ne prišlo, če bi pri uvozu vsaj malo bolj upoštevali domačo proizvodnjo. Ne le pri umetnih gnojilih, marveč še marsikje drugje se dogaja, da kljub domači proizvodnji uporabljamo devize za uvoz enakega blaga. V omenjenem primeru pa je nepotreben oziroma prevelik uvoz zavrl celo proizvodnjo (več o štirimesečnem izvozu in uvozu v prihodnjih številkah).

V Sloveniji je bila industrijska proizvodnja v aprilu za 1 odstotek manjša kot v marcu, kljub temu pa za 8 odstotkov večja kot lani v istem mesecu. Tudi v Sloveniji industrija nafte in premoga zaostajata za proizvodnjo, prav tako zastaja proizvodnja elektroenergije. Premogovniki so zmanjšali proizvodnjo zaradi enakih težav kot drugi premogovniki v državi. Zaradi majhnega odjema so ostale zlasti velike zaloge lignita. Najbolj se je povečala proizvodnja v primerjavi z lanskim aprilom v elektroindustriji, in sicer za 35 odstotkov, v kemični za 23 odstotkov, v lesni za 15 odstotkov, v industriji barvast metalurgije za 14 odstotkov, v črni metalurgiji za 10 odstotkov, v tekstilni industriji za 9 odstotkov, itd.

Taki so torej podatki o industrijski proizvodnji, in kot rečeno, lahko smo zadovoljni. Vendar ne povsem, kajti nekatere druge številke nas opozarjajo na resne probleme, ki so najtesneje povezani s proizvodnjo. Število zaposlenih je v prvih štirih mesecih nepričakovano naglo naraščalo. V Jugoslaviji je bilo po podatkih zavodov za socialno zavarovanje v prvih

treh mesecih zaposlenih 222.000 več delavcev in nameščenecv kot lani v istem času. Od tega se je zaposlilo v gospodarstvu 172 tisoč ljudi. V Sloveniji se je na novo zaposlilo v aprilu 1.800 delavcev in nameščenecv.

Tako naglo zaposlovanje vpliva na hitro povečanje plačnih skladov, to pa zavira porast realne vrednosti prejemkov. Skoraj ves napredek proizvodnje, v primerjavi z lanskim letom, moramo torej pripisati novozaposlenim delavcem, ne pa povečanju proizvodnosti dela. Proizvodnost je v mnogih industrijskih vejah, ki sicer pridno zaposlujejo nove ljudi, celo manjša kot lani. V Sloveniji je proizvodnja za 1 odstotek manjša, čeprav je število zaposlenih za 1 odstotek večje. To velja skoraj za

polovico vseh industrijskih panog, zato se je treba v problem proizvodnosti zelo resno posvetiti, če hočemo, da bo uresničen tudi načrt o povišanju življenjske ravni.

Veliko novih ljudi je zaposlenih tudi v negospodarskih dejavnostih. To prav tako ni v skladu z gospodarskim načrtom in vpliva na prekomerno povečanje plačnih skladov. Zlasti veliko novih ljudi se zaposluje v bankah. Skupnega števila ni moč opravičevati z decentralizacijo in specializacijo bančnega poslovanja. Nekaj podobnega velja tudi za upravne organe ljudskih odborov. Tudi ljudski odbori zaposlujejo nove in nove ljudi. Na okrajih je v večini primerov (po zveznih podatkih) število uslužbencev, kljub prenosu poslov na občine enako ali celo večje (?). Zaradi nenehnega zaposlovanja (namesto usposabljanja) novih ljudi zmanjšujejo ljudski odbori tudi tisti del sredstev, ki bi jih morali sicer uporabljati za negospodarske investicije. V zadnjih dveh letih smo dali za novozaposlene ljudi v negospodarskih dejavnostih 38 milijard dinarjev. Veliko vprašanje je, koliko teh sredstev je bilo upravičeno porabljenih za nagrajevanje novih uslužbencev. Tudi to je področje, ki bi moralo proizvajalce prek njihovih zborov na občinah in okrajih malo bolj zanimati. (Republiški svet sindikatov je v teh dneh izvedel anketo o vzrokih velikega zaposlovanja in bomo o tem še poročali.)

M. S.

POTROŠNIKOV 25 x VEČ
PROMET 130 x VEČJI
USLUŽBENCEV 1/2 MANJ

Le brez skrbi plan izvoza bomo izpolnili

obljubljaja šef komerciale v ruški tovarni dušika. Če bi namreč ta tovarna izpolnila svoj plan izvoza, bi s tem tudi naša republika dosegla s planom predvideni izvoz

godb z Rusijo in Kitajsko, da nudijo nižjo ceno kot prej. S prodajo doslej ni bilo večje stiske, položaj na svetovnem trgu pa ni nič kaj ugoden, cene namreč močno padajo. Če ne bo drugega izhoda, bomo morali prodati pač ceneje.

In kaj pravijo delavci?

• Zalog več, kot bi bilo treba

Toni Kauba je član delavskega sveta in dela v obratu dušika:

»Na zalogi imamo tudi dosti surovin: kalijeve soli, trifosfatov, amonijevih soli... — več kot bi bilo treba. Zakaj smo dobili toliko surovin, ne vem. Najbrž je bila predvidena večja proizvodnja umetnih gnojil, pa jih naše kmetijske zadruge niso kupile, ker so jih preveč uvozile. Proizvodnja umetnih gnojil smo že sredi aprila ustavili, slišali smo, da sta se ustavili še dve tovarni umetnih gnojil v Jugoslaviji, sezona je minila, zaloge surovin so pa ostale.

• Taka politika...

Tudi Anton Podgornik je član delavskega sveta in dela v istem obratu kot Kauba: »Kako je s ferokromom in karbidom, ne vem podrobno, ker se ne zanimam za umetna gnojila, ki jih proizvajamo v našem obratu. Zdal smo v remontu in tako izkoriščamo čas, zaloge, ker se gnojilo strdi — Sicer pa ne smemo delati za zaloge, ker se gnojilo strdi in ni potem za nobeno rabo. V glavo mi ne gre, da smo delali le do srede aprila, lani pa vse leto. Dosti umetnih gnojil so zadruge uvozile, potem jih pa prodajale pod ceno, ker niso vedele, kam z njimi. In uvožena so celo slabša kot naša, ker imajo več apenca. Kmetje seveda kupijo, kar je ceneje.

Zdal menda ne uvažajo več umetnih gnojil, vsaj slišal sem nekaj o tem. O, mi bi lahko dosti več napravili! Lani smo proizvedli 42 tisoč ton umetnih gnojil, letos v tistih treh mesecih in pol 15 tisoč in bomo do konca leta brez zadrege stisnili še tistih planiranih 35 tisoč ton.

• Vsi pravijo, da je prodamo

Stanko Robec je pravkar nalogal v peč, v kateri pražijo ferokrom:

»Časa nimam veliko... Seveda ferokroma imamo precej na zalogi. Vsi pravijo, da je za prodan, za karbid pa ne vem. Zakaj se je prodaja ustavila, vprašujete? Menda je letos sploh slabše na svetovnem trgu zaradi ameriške recesije in še neke pogodbe z Vzhodom, se je pokazalo. Sicer pa je vsako leto večja zaloge kot kasneje, kajpak ne tolikšna kot letos. Pa me nič ne skrbi. Vsaj še šlo, kolikor smo izde-

lali, še premalo je bilo! Zdal nakladajo prvo pošiljko za Kitajsko.

• Karbida, kolikor hočete

In to prvovrstnega, je dejal Anton Jurše, ki dela pri karbidni peči. »Takega karbida ne dobite zlepa. Zakaj ga ne prodajo, ne vem. Morda je predrag. Poci ga na najbrž zato ne dajo, ker je kvaliteten! Tišči nas, seveda nas tišči. Kredite najemamo, obresti plačujemo — vse gre na naš račun. Z dobičkom bo bolj slaba. Se dobro, če bomo dobili cele plače.

Ko ste že tu, napišite še o tistih »plahitah«, na katerih izračunajo plače. Stvar so sila zamotali, vsaj še štiri ljudi bi morali vzeti v pisarno, da bi dobili plače ob času. Kosmate plače, bruto plače, obrite plače in vrag si ga vedi, kakšne plače še. Le kdo izmed delavcev si bo znal sam izračunati, koliko je zaslužil. Stavim, da bi jih lahko na vrste preštel. Danes bi morali dobiti plače, do-

bili jih bomo šele čez en teden. Kako naj živimo ves teden s tisoč dinarji, ki smo jih danes dobili?»

Res, izplačilni dan so premaknili na petnajstega v mesecu. Da pa delavci ne bi ostali brez denarja, so jim izplačali desetino plače. Več banka ni dala.

• Intermezzo

V novem obratu elektrokondur, kamor je prispel naš reporter okoli četrte čez eno — delovni čas je namreč do dveh — je našel le mojstra. Povedal je, da morajo delavci pred koncem »šminta« očistiti naprave in da se takrat kadi, kadi, da ne moreš vzdržati notri. Zato gredo prej ven.

Ko je bil reporter tam, se ni več kadilo...

In še šef komerciale:

• Plan izvoza bomo izpolnili do roka

»Z novinarji ne govorim. Ali mislite, da sem s lune padel? Ta je pa lepa! Na vrat ti pošljejo »eto kolono«, ki naj

izvoha, s kom se pogajamo, kam smo poslali ponudbe. Potlej pa — hop, še oni ponudbo, in ti pokvarijo trg ter zbijajo ceno. Ne bo nič! Prav ničesar ne povem«, je smeje dejal.

No, pa se je dalo pogovoriti z njim, ne da bi izdal kakšno skrivnost.

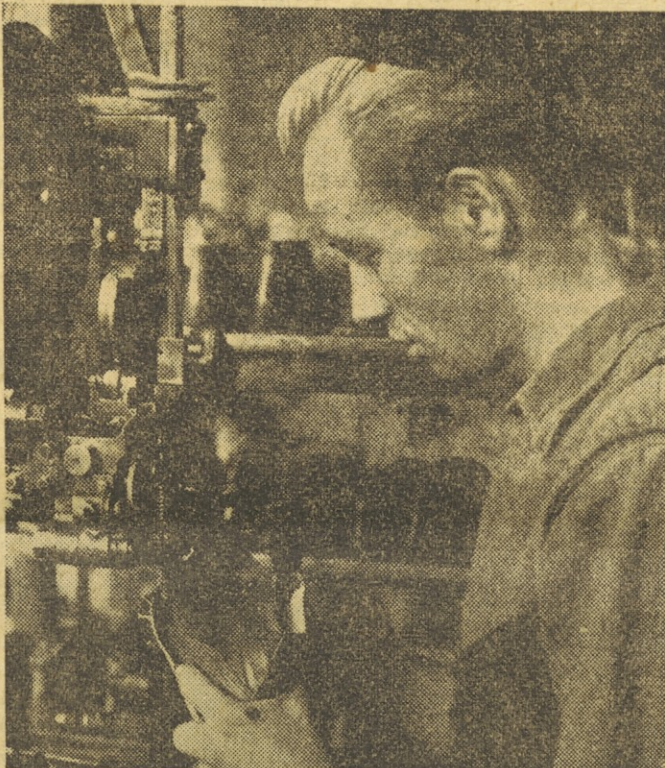
»Ta čas nismo spali in naj se v Ljubljani kar potolažijo. Plan izvoza bomo izpolnili. Prav naslednji teden je v Ljubljani konferenca, jim bom že razložil. Svet je velik, če ne uspemo na enem koncu, bomo na drugem. V glavnem je zagotovljeno, da bomo do predvidenega roka prodali sem 300 ton, tja pet sto drugim tisoč... Nekaj bomo prodali po izvoznem podjetju Jugometa, z Vzhodom poslujemo neposredno, v dogovoru smo tudi z nekaterimi deželami na Zahodu. Ferokrom, na primer, je ves prodan. Tudi za karbid se odpira. Glede umetnih gnojil vam je pa že Podgornik povedal...«

Reporter je zvedel, kar smo hoteli: vsak delavec, na kogar je naletel, je vedel, v kakšnem položaju so, vsakdo je tudi prepričan, da bodo plan izvoza do roka izpolnili. Pustimo reporterja, naj še on pristavi svoj piskerček ter pove svoje:

Ne moremo kar mimo politike uvoznikov umetnih gnojil. Kako čudno se sliši, da nam umetnih gnojil manjka in jih moramo precej uvažati, domače industrije pa ne izkoristimo in še zaloge ji ostajajo. Nekatere zadruge so nabile na uvozno ceno še 100% dobička in še uvoženih umetnih gnojil nismo toliko prodali, kot je bilo predvideno. Res se je spomladanska setev zakasnila in je bila zato prodaja slabša, vendar taka politika le nima ne glave ne repa.

V Rušah si torej precej prizadevajo. Če bi bil hudoben, bi vprašal, zakaj pravzaprav šele takrat, ko jim je že voda tekla v grlo. Res, delavski svet je razvratljav, še sindikat je čutil potrebo, da se pomeni o tem. Sicer pa upam, da bomo iz Ruš kmalu slišali razveseljive vesti, da so obljubo tudi izpolnili.

Vlado Jarc

Podatki o proizvodnji usnja in obutve v prvih treh mesecih letos nam povedo, da se je leta-več povečala v primerjavi s istim obdobjem lani za 12%. Preskrba s surovinami je bila slabša zaradi pomanjkanja surovin iz uvoza. Na trgu ni bilo dovolj otroške obutve in lahke obutve za odrasle. In še nekaj lahko opazimo. Specializirana trgovina na drobno se je v republiških središčih usmerila na prodajo obutve iz obrtne proizvodnje oziroma na prodajo modne obutve. Iz podatkov, ki govorijo o proizvodnji usnja in obutve v tem času, pa je moč razbrati, da bomo sedaj dobili iz uvoza okoli 300.000 parov čevljev, s čimer naj bi se povečala izbira. Ta podatek je vznemirljiv in je vredno o njem razmisлити. Kot vemo, bi lahko obutev izvažali. Vemo tudi, da na trgu ni dovolj izbire in da je proizvodnja porasla, Mar ne bi lahko že kar naša podjetja povečala izbiro obutve? Če bi podjetja bolj prisluhnila potrebam trga, povečala izbiro blaga, bi se lahko najbrž odrekli temu uvozu.

Ing. Slavko Marjanović: PROUČEVANJE DELA

Na določenih delovnih mestih je (zaradi razporeditve proizvodnje) znak preveč vpliva ali suhi, tople hladni ali pa vlažni, bule proce trde in plinske snovi. Ponekod je zelo močno toplotno ali drugo gibanje zraka zelo močno ali vibrira pod ali pa je delovno mesto izpostavljeno slabemu vremenu. V vseh teh primerih je treba odstraniti vzoke slabih delovnih pogojev. Če tega ni mogoče uresničiti, potem je treba preskrbeti razna zaščitna sredstva, maske, filtre, obleko in podobno. Seveda pa je treba skrajšati delovni čas; na teh mestih naj delajo le tisti delavci, ki so telesno dovolj močni, da jim ti napori ne škodijo. V vsakem primeru pa je treba nenehno zdravniško pregledovati vse tiste delavce, ki delajo v neugodnih delovnih pogojih. O ugotovitvah je treba voditi strogo evidenco.

Prostor je dobro prezračen takrat, kadar pride na delavca najmanj 11,5 kubnih metrov prostega zraka na prostora in se najlani 6 do 10 krat zmenja v eni uri.

Da so delovni pogoji ugodni, pa je tudi nujno potrebna čistota v delovnih prostorih. Vendar čiščenje samo ne zadostuje, če se ljudje sami ne potrudijo vzdrževati snage. Osebnostno higieno delavcev ohranjamo z dobro urejenimi sanitarnimi in higijenski prostori. Pljuvanice po podu, odmetavanje odpadkov, posebno odpadkov hrane, ustvarja ležišče nalezljivih bolezni, na teh odpadkih se zbirajo muhe, ki prinašajo bacile.

Udoben položaj telesa pri delu je važen pogoj za zmanjšanje utrujenosti. Važno pa je tudi, da ni telo ves delovni čas v istem položaju, pa naj bo ta še tako ugoden. Če kdo dela sed, mora vsako toliko časa vstati, če dela stoje, mora vsake toliko sedeti ali pa se sprehoditi. Sprememba položaja namreč povzroči krvni obtok in osveži organizem.

Telo je v najugodnejšem položaju, kadar najmanj mišle vzdržuje ravnotežje. Znano pa je pravilo, da je pri delu udobnejše sedeti kot stati. Toda tako pri sedenju kot pri stajanju lahko z ugodnimi naslavljanja za posamezne dele telesa ali za vse telo olajšamo vzdrževanje ravnotežja.

Roke se najugodnejše naslavlja na delovno mizo, če je le-ta 5 cm nižja od tal. Prek lahkov pa se lahko naslavlja na mizo tudi gornji del telesa. To zmanj-

šuje obremenitev plečnih in trebušnih mišic, ki držijo telo vzravnano. To omogoča, da stoji postavimo tako, da so v sedečem stanju kolena pod mizo. Sedež naj bo okoli 30 cm nižji od spodnjega roba mize, zato da ima lahko delavec noge skrite. Sedežev sprednji rob naj bo zaobljen, da bo pri nenoteno krožila po nogah. Oblika sedeža pa naj približno ustreza obliki telesa; sedež naj ne bo krajši od 25 cm, ne daljši od 35 cm, sifok pa naj bo najmanj 35 cm.

Noge se najbolj odpočijejo, če se stegna ne naslanjajo na sprednji rob sedeža. Visoki podstavki za noge obremenjuje kolčne kosti pri sedenju. Naslonjalo pa naj bo urejeno tako, da bo spodnji rob približno 17 cm nad sedežem in naj sega višje kot 10 cm ter naj ne bo širši kot 30 cm. Oblika naslonjala pa naj ustreza obliki telesa.

Višina mize in stola je odvisna od razsežnosti telesa. Za dele, ki ga opravljamo sede, naj bo miza visoka okoli 80 cm, za dele, ki ga opravljamo stoje, pa okoli 95 cm. Sedež naj bo 45 cm nad podom.

PRAVILA ZA IZDELAVCA IN IZKORISČANJE ORODJA

Dokaj razširjeno je mnenje, da je orodje koristno samo za tista dela, ki jih človek ne more opraviti z golimi rokami. Važno pa je tudi, kakšne je oblike orodja, kajti zaradi napačne oblike orodja se lahko bolj utrudimo, ko proučevanje sestavljena pravila:

1. Ne držimo ničesar z roko, kar je mogoče držati s šablono, z držalom ali pripravilo, ki jo pritiskamo z nogo.
2. Privzadevati se je treba, da ponavljajoče se operacije opravljamo z enim orodjem.
3. Vstavljanje materiala v orodje in jemanje orodja je treba urediti tako, da bo čim manj utrudljivo — po možnosti avtomatično.
4. Orodje, v katerega lahko vložimo istočasno več predmetov, skrajšuje delovni čas.
5. Deli orodja, ki jih prilamemo z roko, morajo imeti kakšno obliko in velikost, da se delavec čim manj utruji pri delu.
6. Z orodjem se lahko tudi poškodujemo, zato mora biti izdelano tako, da je človek varen pri delu.

Prva stvar, s katero lahko razbremenimo mišice, je, da držimo vsak material ali orodje namesto z rokami z ugodnimi držali. Držanje kot nečinkovito terbi moramo namreč odstraniti iz osnovnih gibov pri delu.

Kadar delavec drži ali stiska kako stvar, so mišice rok napete. To zmanjšuje obkrot krvi in pospešuje utrujenost. Čim težja je stvar, čim močnejše je treba držati, toliko več mišice je napetih.

Če ni držal in šablona, delavci navadno z roko drže material, ki ga vdelujejo s strojnimi ali ročnimi orodji. To pa je napak iz več razlogov. Razen tega, da se mišice po nepotrebnem utruja, nam držanje materiala z roko ne more zagotoviti, da bo predmet natančno izdelan, kajti roka ne more nikdar tako trdno in neprimerno držati predmeta kot ga lahko drži držal. Vrhu tega pa lahko orodje tudi zmanjke predmet iz roke, ga vrže v stran, povzroči določeno škodo ali poškoduje delavca.

Drži se lahko ročno ali pa strojno. Odvisno od tega, ali jih držimo v roki ali pa so pritrjeni na delovno mizo. Roče držaje uporabljamo za drobne predmete, ki jih obdelujemo z ročnimi orodji (s plo, kladivom itd.). Strojni držaji pa so v rabi za držanje predmetov, ki jih obdelujemo s stroji. Pri vseh pritrjujemo predmet k držaju z določenimi navoji.

Če uporabljamo delavce šablono pri delu, mu ni treba tako paziti in napenjati vida. V šablono ali pod njo postavljeno predmetje se s tem postavljen pod orodje točno na tistem delovnem mestu, kjer mora biti. Šablono so posebno koristne pri vrtnanju luknj, tako da se sveder zaraže natančno tja, kot je predvideno. Pri držanju materiala se roka manj utruja, kot če držimo orodje. Material je treba namreč pritiskati ob orodje ali ob naslonjalo, ga pogostokrat obračati ali vrteti. Gre torej za trajno napetost mišic, in prav to je razlog, več, velja razmisлити, kako bi zmanjšali delavčev napor.

Pri rezanju s kuhinjskim nožem je treba razen tega, da nož trdno držimo, le-tega vtiči in ga usmerjati, pri vrtanju vijakov v les je treba trdno držati

zaviljal in ga istočasno pritiskati ter vrteti. Napor pri rezanju lahko zmanjšamo, če namesto kuhinjskega noža uporabimo stroj s krožnim nožem (za rezanje šunk). S tem, da vrtno ročico tega stroja, opravljamo hkrati vse tri operacije. Prav tako je v uporabo mehničnega zaviljala, ki ga je treba samo pritiskati.

2. Kombiniranje ponavljajočih se operacij pri enem orodju se pogostokrat uporablja pri delih z ekstenzornimi silskimi. Razna vrtnanja, zaviljanja in sekajanje materiala je mogoče združiti s istim udarcem stiskalnice. Ta princip je mogoče uporabiti tudi pri večvrstnih avtomatiziranih strojih, ki opravljajo več ponavljajočih se operacij istočasno na več kosih.

3. Takšno kombinacijo odstranitve nametanja predmeta v orodje in jemanje iz njega, ker je vse to združeno z eno operacijo. Kombinirano orodje na razen tega zmanjšuje skupni čas izdelave in to vpliva na znižanje polne lastne cene.

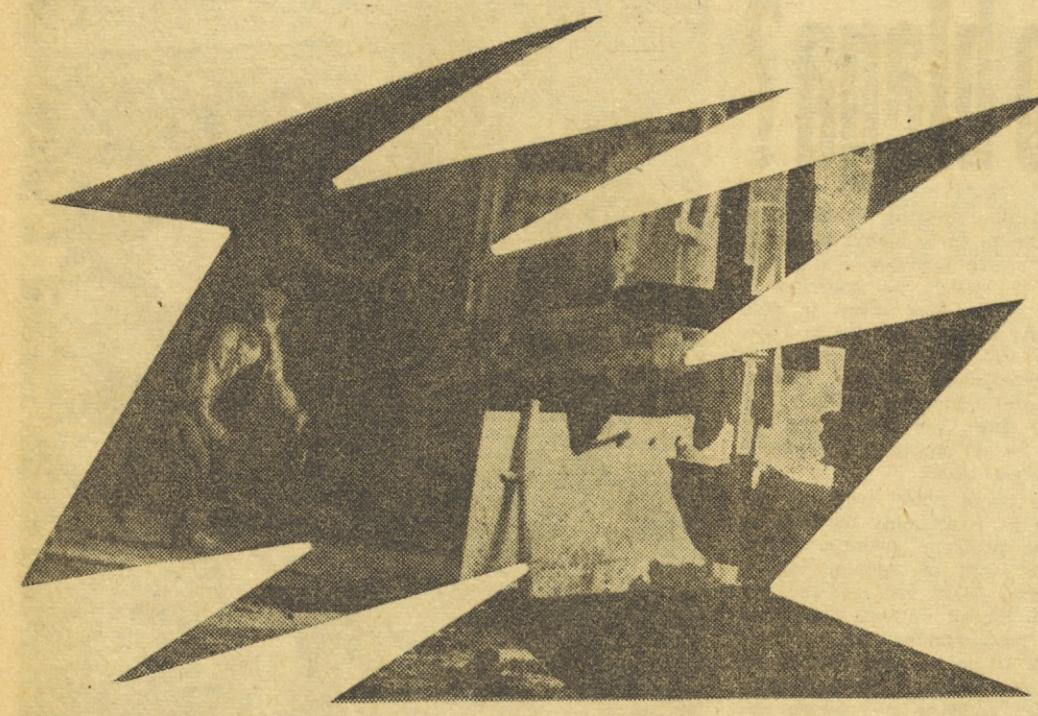
Toda kombinirana orodja in stroji so dražji od navadnih, ker je izdelovanje teh orodij bolj zapleteno, popravila so dražja, vrhu tega ta je orodja težje tako vzdrževati, da so vedno uporabna. Zaradi tega je treba nakup takšnih orodij in strojev vskladišči z ekonomskimi koristimi in z razpoložljivim kadrom, ki bo z njimi ravnal in jih vzdrževal.

3. Vstavljanje materiala v orodje na stroju ima tele terbihe:

1. prazen gib roke (navadno samo ene)
2. prilamjanje delov,
3. gib z bremenom,
4. urelanje položaja,
5. vstavljanje v orodje,
6. izpuščanje.

Najmanj toliko terbihev ima naslednja operacija, to je: pritegovanje orodja, ki drži kos, katerega obdelujemo. Mimo tega pa ni mogoče na vseh strojih vložiti predmet točno tako, kakor je potrebno, da za bomo lahko natančno obdelali, temveč moramo orodje bodisi popraviti, bodisi pritegniti in skladno s tem urediti položaj predmeta. Razen tega, da s tem izboljšamo čas, tudi ni zagotovljena natančna obdelava.

Jemanje obdelanega predmeta iz orodja sledi enake operacije, vendar v obratnem vrstnem redu. Najprej je potrebno orodje, potem prijeti obdelani kos z roko in ga prenesti tja, kamor odlagamo obdelane kose.

PRAVNI NASVETI

Plačevanje

J. A. Vopljaja: Po treh letih zaposlitve ste odpovedali delovno razmerje in se zaposlili v drugem podjetju. Ko so delili plače iz dobička v podjetju, kjer ste bili prej zaposleni, ste prejeli manj kot ostali in ko ste tožili, se je upravnik skliceval na tarifni pravilnik, ki je določal, da je upravičen do teh plač samo, kdor je devet mesecev v letu zaposlen v podjetju. Dvomite, da je taka določba zakonita? — **Odgovor:** Prav bi bilo, če bi zapisali še leto, v katerem se je to zgodilo. Do leta 1956 je bilo prav kot je bilo zapisano v tarifnem pravilniku. V uredbi o plačah delavcev, ki je veljala za leto 1956 je bilo izrecno določeno, da imajo pravico do plače iz dobička ob zaključnem računu samo tisti delavci, ki so sicer sami odpovedali, vendar pa so delali najmanj 9 mesecev v letu v gospodarski organizaciji. Uredba o plačah za leto 1957 pa je to načelo nekoliko spremenila in določila, da imajo to pravico delavci, ki so odpovedali delovno razmerje in so bili med letom najmanj šest mesecev v rednem delovnem razmerju. Sicer se pa nam zdi Vaše vprašanje nepravilno. Sami pišete, da ste bili ob delitvi dobička upoštevani, le da niste dobili toliko kot drugi pomočniki. To pa se zdi povsem pravilno, saj vendar niste delali toliko v gospodarski organizaciji kot ostali, ki so v njej ostali. Poleg tega pa je upoštevati, da je edino tarifni pravilnik predpis, kjer so določeni pogoji, pod katerimi se dele plače iz dobička. Sicer pa je zanimivo, da se Vam zdaj sedaj nepravilna določba tega tarifnega pravilnika, ki je bil sprejet takrat, ko ste bili Vi še v delovnem razmerju. Takrat pa take pripombe očitno niste imeli.

Odmor

L. A. Ljubljana: Ste vratar z 12 ur trajajočim delavnikom. Radi bi vedeli, ali imate pravico zahtevati posebno plačilo za polurni odmor ali pa za polurno skrajšanje delovnega časa, ker med delom tega odmora nimate. — **Odgovor:** Ne. Ne morete zahtevati niti posebnega plačila, niti za pol ure krajši delovni čas. Prav tako pa ne morete trditi, da nimate pol ure odmora med neprekinjenim delovnim časom. Ali res ves čas 12 ur — neprekinjeno delate, ali pa je težišče vašega dela — navzočnost? Ali si res ves ta čas ne morete privoščiti nobene južine, kratkega oddiha?

Pokojnina

D. U. Predvor: Kakšna kvalifikacija se prizna gospodinj-skim pomočnicam, kakšna kuharici, ki je kuhala čez trideset let, nima pa nobenega izpita? — **Odgovor:** Zaenkrat sta obe ne-kvalificirani delavki. Gospodinj-ske pomočnice, ki so opravljale zgolj razna pomožna gospodinj-ska dela niti niso mogle postati kvalificirane delavke, kuharici pa bi se lahko priznala stopnja kvalificirane delavke, če bi svoje strokovno znanje imela tudi preverjeno z ustreznim izpitom, kar je sedaj omogočeno.

D. U. Predvor: Kako bo prevedena šivilja, ki se je sicer tri leta učila, vendar ima samo priče, da se je učila in je 20 let delala v tovarni kot šivilja. — **Odgovor:** Sam potek učne dobe še ni dokaz za pridobljeno stopnjo strokovne izobrazbe. Poleg učne dobe je potreben še izpit. Če šivilja, ki jo omenjate v svojem pismu, ni polagala in ni opravila izpita za šiviljsko pomočnico, potem si je pridobila samo stopnjo polkvalificirane delavke, o čemer ima verjetno tudi ustrezno spričevalo oziroma potrdilo tovarne, kjer je bila zaposlena in kjer se je pričlila. Zdi se nam nepravilno le-to, da niso priznali treh let, ko je očitno, da se je pričlila in ne izučevala kot vajenka.

D. U. Predvor: Leta 1951 upokojeni železniški upokojenec s popolno srednješolsko izobrazbo z vsemi predpisanimi strokovnimi izpiti bi rad vedel, kako je lahko preveden? — **Odgovor:** Praviloma tudi zanj velja določba 193. člena zakona o pokojninskem zavarovanju. V kolikor pa bi zanj veljale neke posebne po- odloki o prevebi pokojnih železniškega osebja iz leta 1954 potem bi lahko zahteval prevebo na lastno zahtevo. Glede tega pa priporočamo, da se upokojenec obrne neposredno na določeno direkcijo JŽ v Ljubljani, ki pripravlja gradivo, specifično za razvrščanje železničarjev v pokojninske razrede za zavod za socialno zavarovanje.

H. M. Ravne na K.: L. K. je bil v stari Jugoslaviji 10 let neprekinjen žagar pri nekem veleposestniku. Toda te dobe mu niso vsteli v delovno dobo za starostno pokojnino, temveč samo štiri leta, menda zato, ker ga veleposestnik ni imel ves čas bolniško zavarovanega. Kaj naj stori, da bi mu priznali vso dobo? — **Odgovor:** Če je dejansko bil 10 let neprekinjeno zaposlen kot žagar na venecijanski pri veleposestniku, potem naj zaprosi pri zavodu za socialno zavarovanje za obnovo postopka, če razpolaga s pričami, ki bodo mogle bistveno točno in zanesljivo izpričati zatrjevano neprekinjeno zaposlitev v rednem delovnem razmerju. Za priznanje časa v delovno dobo pa sedaj ni več bistvena priljava v bolniškem zavarovanju po prejšnjih predpisih. Važno je samo, da je obstajalo redno, neprekinjeno delovno razmerje. Če so na razpolago ustrezni dokazi o tem, potem lahko obnova postopka uspe, sicer ne. Zlasti pa ne more biti uspešna, če je morda bil L. K. kakšen čas kot obrtnik samostojen žagar, ki je dajal usluge veleposestniku, ki ga omenjate v pismu. Zadeva A. K. pa zaenkrat ni rešljiva, če ni bila nikjer v stalnem rednem delovnem razmerju. Ob porodu bo lahko de-ležna le brezplačne zdravniške pomoči in občinski ljudski odbor je lahko da nekaj socialne podpore. Vsekakor pa priporočamo, da bi dahi zadevo proučiti pristojni okrajni inšpekciji dela, ki naj preverji, ali niso morda le obstojali delodajalci, ki svojih dolžnosti niso izpolnili.

H. I. Mrhor: Ste sodar in ste tudi opravljali samostojno obrt. Po delovni dobi in kvalifikaciji ste bili upokojeni in razvršeni v XII. pokojninski razred. Menite, da bi Vas morali sedaj razvrstiti višje. — **Odgovor:** Ni videti iz Vašega pisma, da izpolnjujete pogoje za kakšno posebno prevebo od one, ki je določena v 193. členu zakona o pokojninskem zavarovanju in ki določa, da se upokojenec določi nov pokojninski razred po sedanjem, v katerem je upokojenec zatekel novi zakon. Sicer imate možnost, zoper prevebo se pritožiti, če smatrate, da razvrstitev ni bila pravilna. Morate pa upoštevati, da imate za starostno pokojnino priznanih 20 let in 10 mesecev, kar je seveda vplivalo na razvrstitev ob upokojitvi in prevebi 1952. le-ta. Dobe, ko ste bili tudi po upokojitvi še zaposleni, pa ne boste mogli uspešno uveljaviti, ker ste bili dve leti zaposleni samo po največ pet ur dnevno. V poštev bi prišlo kvečjemu leto zaposlitve od 1. aprila 1951. do 1. aprila 1952. leta, ker ste delali polni delovni čas.

Urník enega tedna

(OB KLUBU POSTOJNSKE SVOBODE)

Začelo se je lani 22. decembra. Brez posebne reklame, brez vsakega obveščanja, brez vsakega hrupa. Menili so, da bo prišlo le nekaj ljudi na otvoritev kluba. Nekaj ljudi, ki so bliže Svobodi in tistih, ki sta jim po bližje mar kultura in prosveta Postojncanov. Toda prireditelj so bili nemalo presenečeni: v čitalnici, kjer naj bi poslej gostoval novoustanovljeni klub, je zmanjkalo prostora. Je ljudi privabil televizijski sprejemnik ali le radovednost? Naj jih je privelo karkoli, da so se prišli. Saj začetek je navadno najtežji. Posebno če gre za kaj novega. In tu gre za nekaj novega. Pravzaprav ne povsem novega, saj o klubskih govorimo že lep čas. Le da ne morejo prav živeti. In tako je v postojnski Svobodi od drugih, že davnej in malone povsod udomeženih sekcijah pred pol leta začela še nova — klub.

»Posrečilo se nam je,« povedo organizatorji brez vsakešne samohvale, vendar s prijetnim občutkom zadovoljstva, da se jim je posrečilo nekaj, kar se drugim še ni. In če bo šlo tako naprej, bo to v Postojni tisto, česar si želimo povsod, tisto, kar bo nemara veliko doprinešilo k prevzgoji naših ljudi.

Na mariborskem kongresu Svobod je nekdo dejal, da so dandanes televizija, radio, časnik itd., odlični vzgojni in izobraževalni pripomočki in da bi se jih moralo bolj posluževati pri delu. Da bi bila vsa ta sredstva mnogo bolj izkoriščena, če bi bolj razvijali klubsko življenje. Da bi društva odigrala odločilno vlogo pri zbliževanju naših gospodarskih organi-

zacij s prebivalci ravno s pomočjo razprav in podobnega.

Čemu navajam tega diskutanta z mariborskega kongresa? Ker je v teh besedah obsežen program postojnskega kluba Televizija, časnik, revije in knjige. Vse to je v klubu. In zaradi tega ljudje pridno zahajajo vanj. Radio. Trenutno ga še ni, toda tudi ta bo dobil svoje mesto v klubskem prostoru. Za razvedrilno šah in še kake druge družabne igre. Za smotnejše izobraževanje pa razgovori, predavanja... Za to je treba samo ljudi. Ljudi, ki znajo poslušati

in ljudi, ki znajo govoriti. Morda, bolje je in tudi potrebno, da je pogovor dopolnjen s slikami, z diapozitivi in drugimi sodobnimi ponazorili. In ta oblika klubskega življenja je lahko najcenejša, saj če ni ničesar drugega pri rokah, zadošča tudi le živa, zanimiva zastavljena beseda. In vendar, čeprav ni treba drugega kot ljudi, ki bi poslušali in tudi govorili, vendar je to obliko dela najtežje uvesti. In tudi v Postojni so ta del naloge, ki so si jo zadali, le deloma izpolnili. Kajti ponekod večeri, drugi na teden-

skem urniku njihovega klubskega življenja, še niso tako obiskani, kot bi bilo želeli. Politično-gospodarski razgovori še niso zaživeli, kot so si jih zamislili. Zamisljeni so dovolj praktično in tako, da bi mogli vsakogar zanimati. Obiskovalci kluba naj bi iz njih spoznali razmere domače občine, probleme domačih podjetij, težave in naloge svojega kraja. Kaže, da za izpolnitev tega dela programa prireditelji še niso našli dovolj zanimivega prijema, da bi ljudi privabili. Toda volja, dobra volja je tu in tudi vsi drugi potrebni pogoji. Zato lahko s pričanjem pričakujemo, da bodo jeseni, ko bodo po letnih političnih nadaljevali začeto delo, uspehi še neprimerno boljši.

Toda če se to še ni popolnoma posrečilo, je pa uspeh drugje nedvomno zavidljiv.

Naslednji dan klubskega urnika je torej. To je živahen dan Klub je tega dne, kot tudi v četrtkih in sobotah, poln pionirjev. Pridejo kmalu po tretji uri.

»Tovarišica, smem vzeti knjigo?«

»Le izvoli,« mu s prijaznim nasmehom de ena izmed obeh tovarišic, ki nadzorujeta delo v čitalnici.

In kup otroških knjig na mizi vse bolj kopni. Dečki in deklice pa posejedo žarečih oči k ličnim mizam s šahovnicami (kajti proti večeru sedijo k istim mizam malo starejši, mladinci — s časopisom v roki ali pa s šahovskimi figurami.)

Tu in tam pošlijo ta ali oni na televizijski sprejemnik, ki stoji na višjem podstavku ne več kot kako čudo, temveč že

PETER LEVEC (r. 1922) je svojo pesniško pot pričel v partizanih. Iz časov borbe je njegova prva pesniška zbirka »Koraki v svobodo«. — Pesem »Hrepenenje po marcu« je iz njegove druge knjige »Zeleni val« ter v podobni sliki pesnikovo hrepenenje po mladosti.

Hrepenenje po marcu

O, ko bi bil še marec, ne pa junij, ko že pomlad preliva se v poletje in svet se tožen in puščoben zdi, čeprav povsod poganja kresno cvetje.

O, ko bi bil še marec, mladi marec, ko se še nič pod oknom ne razcveta, ko je pomlad samo še rožnat sen, ki prsi s srhom blaženim spreleta; ko ob dotiku s sončnimi prameni nabreklo brstje po vrhovih poka in ko v navalu zdramljene krvi srce zdaj vriska zdaj nemočno joka...

O, ko bi bil še čudodelni marec, ko šumno sok po steblih se pretaka, ko revno srce najpogostje kopri in v sanjah čudežev neznanih čaka.

Zdaj sanje mro. Tu je že pozni junij v temnejših barvah sijejo vrtovi — a svet v vsem čaru se resnoben zdi kot grob, zasut z rdečimi cvetovi.

R. BABNIK: HIŠE IZ KAMENJA, RISBA (KLUB »KLAS«)

O NACRTU ZAKONA O KNJIŽNICAH

Lepi obeti

Posebna komisija pri Društvu bibliotekarjev Slovenije je na željo našega republiškega sveta za kulturo in prosveto izdelala načrt zakona o knjižnicah LRS. Načrt je bil poslan knjižničarjem in raznim organizacijam v razpravo. Pričakujemo, da bo skupščina razpravljala o njem in ga tudi potrdila.

Pri razpravi se moramo zavedati, da je ta načrt sad dolgoletnega prizadevanja za razvoj knjižnic in rezultat napredka, ki ga je doseglo knjižničarstvo po vojni. Pozabiti ne smemo, da zakon lahko ostane mrtev črka, če ne bomo njegovih misli in naporov tudi v prihodnosti oživili z vztrajnim prizadevanjem.

V ljudski republiki Sloveniji je nad 2.600 različnih knjižnic — znanstvenih, strokovnih, ljudskih in šolskih — z več kot štiri in pol milijona zvezki. Če same te številke dokazujejo, kako nujen je omenjeni zakon, ker bomo drugače še naprej delali napake, ki vedno bolj bromio delo knjižnic. Teh ustanov imamo precej, morda po številu še dovolj. Zagotovljen pa še ni njihov razvoj, niti ni urejen strokovni nadzor nad njimi, urejeni tudi niso odnosi med knjižnicami. Knjižnice so tu, zakon naj samo pomaga, da se utrdijo in da se povežejo v enotno trdno mrežo. Brez

tega si ne moremo predstavljati modernega knjižničarstva.

Načrt zakona je razdeljen na sedem poglavij: splošne odredbe, ljudske knjižnice, znanstvene knjižnice, strokovne knjižnice, šolske knjižnice, upravljanje knjižnic ter prehodne in končne določbe.

Prvo poglavje govori o splošnih nalogah knjižnic, o pogojih za ustanovitve knjižnice, katere knjižnice so javne in nejavne in kakšno naj bo strokovno nadzorstvo nad njimi v republiškem, okrajnem in občinskem merilu. Največ nasprotujočih si mnenj je bilo o tem, ali naj ljudske knjižnice izposojajo knjige brezplačno ali naj zaračunavajo izposojalnin. Zdravstvene in strokovne knjižnice že sedaj brezplačno izposojajo knjige, kar je popolnoma razumljivo. Izposojalninu pobirajo le ljudske knjižnice in še to samo v LRS. Po načrtu zakona je izposojanje knjig načeloma brezplačno, le za ljudske knjižnice lahko določi ustanovitelj sporazumno z občinskimi svetom za kulturo in prosveto višino in način odškodnine za uporabo knjig, odškodnina pa ne sme presegati 2 odstotkov vrednosti knjige. Mislim, da je taka rešitev trenutno najboljša. V prihodnosti, ko se bodo ljudske knjižnice razvile v močne

kulturne in izobraževalne enote, pa bodo verjetno brezplačno izposojale knjige. Takšna rešitev je trenutno najboljša tudi zato, ker zakon ne more zahtevati od občin, da bi knjižnice redno in zadostno dotirale. V marsikateri občini ja danes tako malo razumevanja za knjižnico, da je izposojalninna edino sredstvo, ki tej izobraževalni ustanovi pomaga živovati.

Drugo poglavje določa ljudski knjižnici mesto v izvenskolemskem izobraževanju in kulturni vzgoji ter našteva njene naloge v zvezi s tem. V vsaki občini se predvideva ena ljudska knjižnica s posebnimi nalogami (občinska ljudska knjižnica). Skrbela naj bi za knjigo v celotnem okolišču občine z ustanavljanjem potujočih knjižnic in podružnic, s strokovno pomočjo knjižničarjem-amaterjem in podobno. V okrajnem merilu naj bi ena izmed občinskih ljudskih knjižnic prevzela tudi funkcije okrajne ljudske knjižnice. Vključevala naj bi delo občinskih ljudskih knjižnic, organizirala strokovne tečaje za knjižničarje-amaterje in predlagala ukrepe za razvoj knjižničarstva na področju okraja. Za to delo pa bi morala prejemati posebne subvencije od okraja.

Naslednja poglavja obravnavajo

znanstvene knjižnice in njihove naloge, posebni členi pa funkcijo in naloge Narodne in Univerzitetne knjižnice. Posamezni členi obravnavajo tudi medknjižnično izposojanje knjig. Zelo važno se mi zdi, da je načrt predvidel centralni katalog knjižnic LRS, ki naj bi ga vodila Narodna in Univerzitetna knjižnica.

Načrt zakona deli šolske knjižnice na učiteljske, ki so namenjene strokovnemu in pedagoškemu osebu, ter na dijaške, namenjene izobrazbi in moralni vzgoji dijakov. Dijaške knjižnice niso najbolje urejene, njihova nabavna politika pa marsikje ne zagotavlja dijakom najosnovnejšega čtiva v zvezi z učnim programom. Zato bi bilo prav, če bi tudi te knjižnice strokovno nadzorovali in jih urejali po enotnih strokovnih knjižničarskih vidikih.

Za vodstvo knjižnic so predvideni knjižnični odbori, sestavljeni iz javnih, prosvetnih in drugih delavcev ter iz določenega števila uslužbencev knjižnice. Družbeno upravljanje v knjižnicah je že do sedaj pokazalo lepe uspehe. Poskrbeti je le, da se organizira in uveljavi pri vseh knjižnicah.

Načrt zakona je v razpravi. Zanj bi se morale zanimati vse prizadete organizacije in društva. V razpravi bi moral sodelovati širok krog ljudi, saj sta knjižnica in knjiga postali že življenjska potreba. Ne sme nam biti vseeno, kakšen bo nadaljnji razvoj knjižnic in ali bo zakon zagotovil knjižničarstvu, da se bo poslej hitreje razvijalo, zakaj sedanjí tempo razvoja je nedvomno veliko prepočasen.

G. VIŽINTIN

MALI FESTIVALNI DNEVNIK

Sobota, 31. maja 1958

Jugoslavija-ekspres ob 8,35 je nabasal. S Tonetom Pavčkom in Cirilom Zlobcem precej brezuspešno iščemo prostor. Dane Zajc je prišel že pred nami. Stoji. Pri drugem oknu vidimo Makedonca Aca Sopova. Tudi on je na nogah. Vendar še ne kaže obupati. Zrinemo se med neke Dance, ki potujejo v Postojno. Na hodniku je polno mladih deklet. Govore madžarsko. Tudi one izstopijo v Postojni. Jutri jih čaka mednarodni atletski dvoboj v Ljubljani.

V tem mednarodnem okolju zapušča Ljubljano postajo. Pavček predlaga partijo taroka. Čas hitro teče in v Postojni sta mi oba soigralca dolžna za sendvič in dva deci radenske. Danci izstopijo in tako dobimo prostor še za Daneta Zajca. Štirje člani »slovenske reprezentance« za pesniški festival v Reki in Opatiji smo torej zbrani. Peti, Janez Menart, je odpotoval že včeraj.

Razmišljam. Festivali so postali zadnje čase moda. Gledališki festival. Pesniški festival. Filmski festival. Festival pevke. Potem pa še ljubljanski, dubrovniški, splitski. Prav gotovo sem katerega že pozabil. Kulturna žilica turizma torej le ni tako brezpomembna. Voda, sonce in zrak potrebujejo nekaj malega nadzave in obliki užitek in njihovih derivatov.

Festivalni program je zelo obširen. Napovedanih je okrog 70 pesnikov iz vse Jugoslavije, ki bodo nastopili na 50 prireditvah. Tudi nekaj tujcev pride. Zanimi nas predvsem poljski pesnik Tadeusz Rożewicz. Veliko ime, ki vzhaja na nebu evropske poezije, da uporabim to staro primerko. Zamisljam si ga — tega nikomur ne povem — velikega, plavalasega, s posebno umetniško »odnosnostjo« v izrazu Pomislim, da sem si tako zmeraj predstavljal neznane pesnike, katerih pesmi so mi bile všeč. Morda mi je to ostalo od fotografij hrvaškega pesnika Ivana Gorana Kovačiča, ki je tej predstavi najbolj ustrejal. Ne vem.

Pogovarjamo se. Pregledujemo zadnja pisma, ki smo jih dobili od festivalnega odbora s seznamom nastopov na literarnih večerih. Vsak bo nastopil na šestih prireditvah na Reki, v Opatiji in manjših mestih reškega okraja. Trem pred publiko nimamo, toda malo nas le skrbi, kako nas bodo razumeli. Januarja sem recitiral svoje pesmi v Beogradu. Razumeli so me zelo slabo, ploskali pa so vendar prizadevno. Takrat sem bil še vojak in vseh jim je bila moja bleščeča nova uniforma. Tukaj bo najbrž vendarle malo drugačno. Na Reki živi precej Slovencev, pa tudi sicer je jezikovna razdalja med Ljubljano in Reko manjša kot med Ljubljano in Beogradom.

Ko listamo po seznamu prijavljenih pesnikov in kritikov, vnovič ugotavljamo, da nas gre Slovencev pravzaprav malo tja. Povabljeni so bili še Gradnik, Bor, Vipotnik, Udovič, Minatti in kritik Janko Kos, vendar se nisimo mogli odzvati. Skoda. Predstavljena bo ena sama generacija. »Pesmi štirih« in Dane Zajc, ki je bil v prvih na črtih predviden za petega družabnika tiste dandanes že malo davne knjige, kar pa se pozneje ni zgodilo. Torej ptiki iz enega od slovenskih pesniških gnezd in dandanes po malem vsi ptiki brez pravega skupnega gnezda.

Izstopimo v Matuljah. Potem gre vse po običajnem redu: avtobus do Opatije, festivalna sprejemna pisarna hotel »Esplanade«, prijava pri portirju dvigalo, soba. Imam posebno srečo. Na festivalih in kongresih mi brez izjeme rezervirajo četrto nadstropje. Morda vedo, da privatno stanujem v prtiličju, z oknom na ulico, tako da le redki mimoidoči ne pogledajo v mojo sobo. Edina neprijetnost četrtega nadstropja je dvigalo. Doslej se je še zmeraj pokvarilo, po navadi že drugi dan po mojem prihodu, seveda ne po moji krivdi. Radoveden sem, če bo tudi tukaj tako.

V sobi sva skupaj z Janezom Menartom. Imava majhen balkon z razgledom na morje. Potem gremo do večera na plažo

Svečani pričetek festivala je v reškem gledališču. Z balkona nas pozdravljajo fanfare, v pristanšču tulijo ladjske sirene. Vem, da ta potrebni ali nepotrební pomp sodi k obliki stvari, vendar mi je rahlo neprijetno. Poiščem svojo ložo in poslušam svečano uverturo pod temperamentno taktirko maestra Borisa Papandopula. Sledje pozdravni govori. Za njimi prvi literarni večer festivala, imenovan »Sodobna jugoslovanska poezija, I. del«. Nastopa 33 domačih in trije tuji pesniki. Razmišljam, kako bo publika vzdržala ta živčni napor in kakem se zna vsa stvar pravzaprav razvleči.

Nocoj je na sporedu »starejši del« festivala. Nestor je Todor Manojlovič, srbski pesnik iz Zrenjanina, rojen leta 1883. Potem so tukaj še imena, kakor Desanka Maksimović, Milan Đedina, Dobriša Cesarić, Gustav Krklec, Dragutin Tadijanović, Oscar Dapić, Blaže Kosinski, Vasko Popa, Vesna Parun, Aca Sopov in tako dalje. Najmlajša je Mira Alečković, 1924. Slovenca ni nobenega, naš najstarejši, Ciril Zlobec, je rojen šele leta 1925.

Spored teče dokaj hitro. Vsak pesnik prebere po eno pesem. Po odmoru nastopijo tujci. Moje prvo razočaranje je Rożewicz. Ne, pesem, ki jo je prebral, je dobra, samo videz ne ustreza moji predstavi. Namesto plavalasega velikana vi-

dim kostanjevega škrate. Drugi je francoski pesnik Alain Bosquet. Ne pretrese me. Zadnji je Italijan. Zapomnil sem si drugo primke Fiorentino. Samo me ne zanima. Razočaranje je bilo ravno obratno kot pri Poljaku Rożewiczu. Pesniki se za zdaj še ne merijo po lepoti.

Po prireditvi gremo v pristanjšče. Vkrčamo se na ladjo. Ko plovemo iz luke, spet tulijo sirene in publika gobha na pomolu. Mornariška godba vztraja na igri.

Potem se hrup polagoma preljuje v mesečno nad temnim morjem. Pogovarjam se z mladim hrvaškim pesnikom Dubravkom Ivančanom. Govoriva o Gradniku. Dubravko mi pripoveduje, kako globoko ga je pretresla čista, prvinska poezija velikega slovenskega pesnika, ki mu gre docela svoje mesto med evropskimi sodobniki. Potem govoriva še o Dobriši, Ketteju, Cankarju, Rilkeju, Zupanciču. Spet razumem, kako je resnična poezija vedno živa in nenehno prisotna.

Po tem lepem literarnem intermezzu nas v Opatiji vnovič spominjajo, da smo prišli na festival. Spet igra mornariška godba, pozdravlja nas predsednik opatijske občine in takoj mine uradni del prvega dne II. jugoslovanskega pesniškega festivala.

Na jutrišnjih prireditvah bodo nastopili od naših Zlobec, Pavček in Menart.

Nedelja, 1. junija 1958

Dopoldne ob desetih je v reškem nebotičniku literarna matineja z oznako »Izbrali ste pesnike«. Reški dnevnik »Novi list« je med svojimi bralci organiziral anketo o najpriljubljenejših pesnikih. Zaradi jezikovne bariere Slovenci nismo pričakovali, da bo izbran tudi kdo od nas. Tako smo bili kar presenečeni, ko je v tej listi »ljubljenec občinstva« zasedel med dvajsetimi dvajseto mesto tudi naš Tone Pavček.

Danes sta bila še dva večera partizanske poezije, eden v Bribirju, na katerem je nastopil tudi Ciril Zlobec, drugi v Grižanah. V Senju, rojstnem kraju hrvaškega pesnika Silvija Strahimira Kranjčevića, je bil literarni večer posvečen njegovemu spominu.

Centralna prireditev nocojšnjega večera je bil program humoristične in satirične poezije v opatijskem hotelu »Kvarner«. Na njem sta briljirala predvsem naš Janez Menart in srbski pesnik Branko V. Radičević.

Sicer pa je bilo danes lepo sončno vreme in smo bili popoldne na plaži. Moj »delovni program« se prične jutri in takoj sem šel zvečer obiskat prijatelja, ki igra v plesnem orkestru v Lovranu.

Kajetan Kovič
(Dalje prih.)

Kulturne iz Savinjske doline

Nad tisoč prosvetnih delavcev se je zbralo 7. junija v Celju. Zborovanja sta se kot gosta udeležila tudi tovariš Franc Leskošek-Luka in Vlado Majhen.

O delu sindikalnih društev, ki jih je v okraju 11, je poročal tovariš Novak. V celjskem okraju je vsak šest prebivalec vključen v učni proces. Vseh učencev, vajencev in dijakov je 32.355. Solajo se v 202 šolah. Vseh učiteljev je 1017. Slabše je s šolskimi poslopi. Tovariš Simončič je zagotovil, da bo do 1961. leta zgrajenih v okraju 16 novih šol in 350 stanovanj za prosvetne delavce. Lepo razumevanje za prosvetarje je pokazal okrajni ljudski odbor Celje, ki jim je uredil 16 komfortnih stanovanj.

Tovariš Majhen je govoril o reformi solstva, tovariš Leskošek pa je podčrtal nujnost tehnične vzgoje v obvezni šoli. O liku učitelja v reformirani šoli je govoril priznani pedagog prof. Silih iz Maribora.

Popoldne so si prosvetni delavci ogledali predstavo »Babilonski stolp« in rimske izkopanine v Šentpetru v Savinjski dolini. Večer je minil v prijetnem družabnem pomenku s kulturnim programom v vrtu Uniona.

REVUJE amaterskih skupin

V VELENJU BODO OD 20. do 22. JUNIJA NASTOFALE NAJBOLJŠE IGRALSKKE SKUPINE. V KRANJU SE BO 29. JUNIJA ZVRSTILO 31 PEVSKIH ZBOROV, V POSTOJNI PA BO 6. JULIJA IGRALO 13 GODB NA PIHALA.

Na Zvezi Svobod smo dolgo razmišljali, ali bi se odločili za revije ali ne, razmišljali smo, kako bi jih kazalo pripravljati, da se ne bi ponovile stare slabosti. Računati smo morali tudi z majhnimi sredstvi in tudi s predhodki o takšnih nastopih. Naposled, žal zelo pozno, smo se odločili za tri revije. — Za igralsko in pevsko in za revijo godb na pihala. Kakor pomanjkanje sredstev sili človeka k razmišljanju, kako bi razpoložljiva sredstva najbolje izkoristili, tako je premajhna podpora tudi nas prisilila, da smo se obrnili na občinske ljudske odbore v Velenju, Kranju in Postojni s prošnjo, da bi bili gostitelji amaterskih skupin. Vse tri občine so pokazale razumevanje za naše želje in tako smo vsaj z materialne strani zagotovili možnost za organizacijo revij.

Poleg naših želja, da bi z revijami vspodbujali amaterje k večjim prizadevanjem, pa so nas k pripravi revij ali vsaj k ocenitvi amaterskih skupin vo-

dili tudi drugi motivi. Svet kulturno prosvetnih zvez Jugoslavije prireja letos v Ohridu tekmovanje instrumentalnih skupin. Po dogovoru naj bi vsaka republika poslala tja vsaj dve skupini, po možnosti pa tri. Od teh naj bi bila ena simfonični ali godalni orkester, druga godba na pihala in tretja zabavni orkester ali orkester ljudske glasbe. S simfoničnim orkestrom ni bilo težav, ker se je naš glasbeni svet odločil za orkester pravosodnih ustanov v Ljubljani, ki že dalj časa uspešno nastopa. Težave pa so nastale z godbami na pihala. Tu je več kandidatov. Možnosti pa sta bili dve: ali naj bi komisija obiskala vse kandidate ali pa naj bi jih zbrali na reviji in skupno določili predstavnika. Ker so pokazali v Postojni dovolj zanimanja in razumevanja, smo se odločili za revijo.

Podobno je bilo z zbori. Vsako leto prirejeajo v inozemstvu tekmovanja amaterskih zborov in teh se udeležujejo tudi ju-

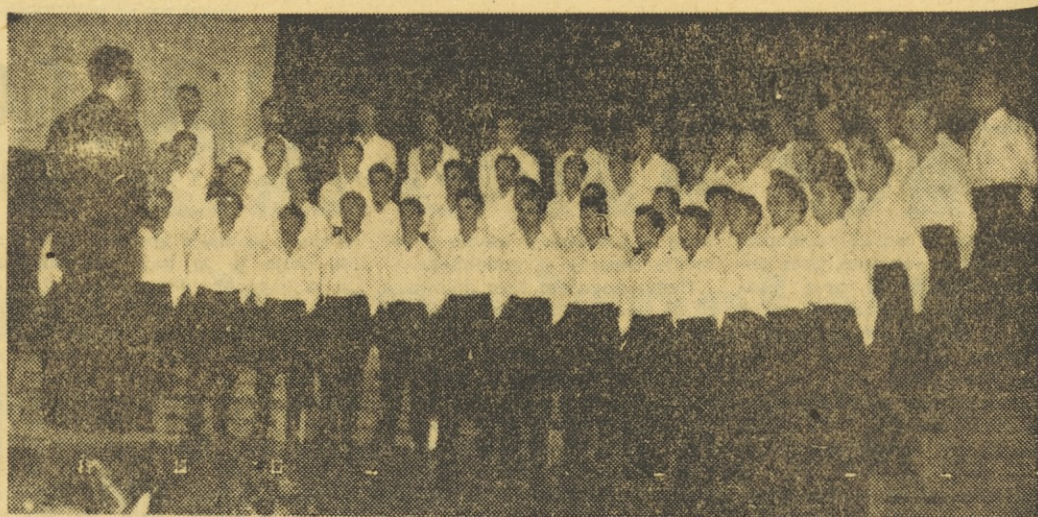
goslovanski pevski zbori. Lani je dosegel učiteljski pevski zbor pod vodstvom profesorja Jožeta Gregorca v Arezzu drugo mesto, celjski komorni pevski zbor pod vodstvom profesorja Egona Kuneja pa v Lugolenu prvo mesto, kar je največji povojni uspeh slovenskih zborov v tujini. Ker smo letos dobili tri vabila za gostovanje naših zborov v Arezzu, Charleroi (Belgija) in v Parizu, smo morali zelo hitro organizirati provizoričen nastop, ki pa je po mnenju zvezne žirije pokazal, da smo začeli Slovenci v zborovski petju zaostajati za nekaterimi pevskimi zbori iz drugih republik. In rezultat: če bodo na razpolago sredstva, bo nastopil v Arezzu pevski zbor primorskih študentov »Vinko Vodopivec«, v Parizu pa zbor »France Prešeren« iz Kranja. Mimo tega bo prihodnje leto v Splitu pevski festival za mednarodno udeležbo. In če povemo še, da so nas tudi hrvaški amaterji povabili, naj pošljemo slovensko igralsko skupino na njihov festival, ki bo letos že drugič na otoku Hvaru, potem je razumljivo, zakaj smo se odločili za revijo. Dolgo pa smo razmišljali, kakšno zunanjo podobo naj

damo revijam in kakšna naj bo oblika ocenjevanja. Srečevali smo se z različnimi mnenji. — Nekaj tovarišev se je navduševalo za revijo brez vsakršne ocene, češ da je že nastop na reviji priznanje. S to mislijo smo se deloma strinjali, toda treba je bilo določiti predstavnike. Zato smo se odločili za kompromis. Določili bomo samo predstavnika za Ohrid in Hvar, drugo pa prepuštimo občinstvu in strokovnim kritikom. Zadnje čase pa se vprašujemo — ali je res tako nevarno ocenjevati amaterje, ali je razglasitev rezultatov res tako oster nož, da pokoplje nade, veselje in prizadevanja, namesto da bi spodbujal k napredku? Najbrž smo vsi skupaj preobčutljivi. Ko po spominu pregledujemo rezultate posameznih tekmovanj, s presenečenjem ugotavljamo, da se ni nobena amaterska skupina razšla zaradi slabše razvrstitve, da tudi tiste skupine, ki so bile ob razglasitvi rezultatov tako obupane, da so njihovi zastopniki metali diplome ob tla, niso prenehale z delom. Najbolj obupani so bili seveda tisti, ki so bili najbolj prepričani o svojem prvenstvu. Ali ni tudi njim koristilo mnenje komisije?

Ob vsem tem pa se nam vsiljuje dvojno mnenje. Komisija mora biti sestavljena iz uglednih strokovnjakov in hkrati sposobna, da pove vodjem nastopajočih skupin svojo sodbo o njihovih odlikah in slabostih. Le tako lahko opraviči svoj namen, hkrati pa daje reviji potrebno resnost in tudi perspektivo za prihodnje. Zato smo se odločili, da bo po reviji pevskih zborov v Kranju in godb na pihala v Postojni imela komisija posvet s pevskimi vodji in dirigenti, ki bodo sami poslušali izvajanje večine tekmecev. Tako bo tudi v strokovnem pogledu pomenila revija korak naprej.

Se idealnejša rešitev pa se nam je ponudila za revijo igralskih skupin v Velenju. Odločili smo se, da bomo izbrali izmed kandidatov pet ali šest najboljših skupin, jih za tri dni povabili v Velenje, kjer bo vsak izmed njih lahko videl vse prestave, hkrati pa bo lahko aktivno sodeloval v ločenih razpravah o vsakem predvajanem delu. K tem razpravam bomo povabili tudi občinstvo. In, manjkala pa je notranja

da bo še to povedalo svoje sprostitev. Zato pa je bil drugi

Amaterske skupine tekmujejo. Med njimi merijo tudi pevski zbori svoje moči.

mnenje. Upamo — najbrž si ne delamo prevelikih iluzij — da bomo s takšnim načinom, s pridobljenimi izkušnjami in s trdnjo željo, da bi z revijami pomagali amaterjem pri njihovih prizadevanjih, da bi izboljšali kvaliteto njihovih nastopov, le stopili na pravo pot. Toda kot vselej, tako bo tudi tokrat praksa pokazala, ali so se naše optimistične želje uresničile.

Ceprev smo zelo pozno objavili sklep o organizaciji revij — kar so najhujše občutile igralske skupine — smo kljub organizacijskim slabostim v naših društvih in tudi pri okrajnih vodstvih dobili pre-

cej prijav. Opazili smo namreč, da vsi okrajni sveti niso uspeli obvestiti vseh skupin o revijah, da marsikateri važen dopis obleži v tajnikovem predalu. Več skupin se je prijavilo šele potem, ko so prebrale objavo v Biltenu. Ta slabost nam narekuje, da v prihodnje izboljšamo sistem obveščanja, kajti v nasprotjem primeru marsikak koristen sklep vodstva ne bo prišel do tistih, ki jim je v prvi vrsti namenjen.

Premalo prostora imamo, da bi navedli vse prijavljene kandidate. To bomo storili v poročilih o posameznih revijah. Za zdaj povejmo le to, da se je za revije prijavilo 9 igral-

skih skupin, 13 godb na pihala in 31 pevskih zborov. Zanimanje nas prepričuje, da bo v prihodnje še potrebno prirejati revije, da pa se bomo morali nanje temeljito pripravljati. Najbrž bi bilo najprimernejše, če bi že na začetku sezone imenovali komisijo, ki bi potem obiskovala vse skupine, ki žele sodelovati na reviji, jim povedala njihove slabosti in jim svetovala, kako naj jih odpravijo. Ob zaključku sezona pa bi povabila vse najboljše skupine na revijo, da izmerijo svoje moči. Tako bodo revije še večja spodbuda za rast amaterske umetniške dejavnosti.

Vinko Trinkaus

Na vse strani jih vabijo

O kranjskih
baletnikih

Redna baletna šola kranjske Svobode zaključuje že četrto učno leto. Čeprav ima tedensko komaj dve uri pouka, dosega prav lepe uspehe. To je bilo videti tudi petnajstletna majka, ko so učenci te šole nastopili s samostojnim celovečernim baletnim programom, ki je bil uvrščen v redni repertoar Prešernovega gledališča.

Program baletnega večera je bil razdeljen na klasični in moderni balet. V prvem delu programa smo videli Valentinijev ples »Pas de deux excentrique«, Suppejevo »Lahko konjenice« in »Valpurgino noč« iz petega dejanja Gounodove opere Faust. Prvi ples je bil še dokaj vsaklajen, manjkala pa je notranja

ples tako po živahnosti kot lahkotnem izvajanju nadvse prišrčno. Izvajale so ga najmlajše baletke (od 7. do 14. leta, vse pa imajo za seboj že štiri leta šolanja).

Višek tega večera so dosegli plesalci in plesalke v plesu »Valpurgine noči« iz opere Faust. Delo je bilo zelo dobro nastudirano in so nas nastopajoči naravnost presenetili, tolikšna je bila razlika med tem izvajanjem in med drugimi, ki jih prirejajo ta ali podobne šole.

V drugem delu programa so nam pokazali moderne ples: Havajano in zamorske ples. Originalna glasba, frenetične kretnje in gibji so spravili zlasti mlajšo publiko na noge; z glasnim odobravanjem je nastopajoče prisilila, da so to točko sporeda ponovili.

Mnogo truda so v priprave za nastop vložili koreograf Silva Japelj, ki je stalna voditeljica baletne šole (lahka konjenica in Faust), Jaka Hafner (Havajana) in Vlasto Dedovič (Pas de deux excentrique in zamorski ples) — oba člana opernega baleta v Ljubljani, tako da so plesalke in plesalci z njihovo pomočjo dosegli nadpovprečno kvaliteto amaterskega plesa.

Po nastopu v Kranju je bila cela baletna skupina na mladins-

skem festivalu v Pristini, kjer je nadvse zadovoljivo predstavila amatersko baletno umetnost. Dobila je že nekaj povabil za gostovanje v Srbiji in Subotici; ali pojdejo ali ne, bo spet odvisno od finančnih sredstev. Vabijo jih tudi na Bled, kjer bo v kratkem glasbena baletna revija. Skupno z dramsko sekcijo Svobode pa bodo še ta mesec gostovali na Dolenjskem, verjetno v Ivančni gorici, Višnji gori in na Polzevju, kjer bo televizijsko snemanje.

Vsekakor se je dolgoletni trud izplačal. Ne mislim pri tem le na zadnje uspehe, temveč tudi na to, da je doslej obiskovalo to baletno šolo okoli 300 mladih deklet in fantov, ko so si tako pridobili osnovno znanje v tej vrsti umetnosti. Celudi vsi ti ne nastopajo, so pa vsakakor hvalno občinstvo, ki bo vedno z veseljem napolnilo dvorano.

Mimogrede naj omenimo še sekcijo za družabni ples, ki je bila letos zelo dejavna, čeprav je začela sezono zaradi pomanjkanja prostora šele v januarju. Poleg redne šole za začetnike in izurjenih plesalcev je sekcija organizirala še tečaj za prosvetne delavce. Vse tečaje je opravilo okoli 120 članov.

Milan Stok

GOSTOVANJA izmenjava izkušenj

V CELJU SE ŽIVAHNO PRIPRAVLJAJO NA REVJO IGRALSKIH SKUPIN

Sredi junija bo v celjskem okraju revija domačih amaterskih igralskih skupin, ki jo zelo domiselno iz izvorno organizira dramska komisija okrajnega sveta Zveze Svobod in prosvetnih društev. To ne bo običajna revija amaterskih uprizoritev, ko se zaradi zunanjega bleksa nagradni vrsta predstav, tako da zmanjka gledalcev. Ta revija bo manifestacija sistematičnega in uspešnega dela na tem kulturnem področju, ker bo veliko koristila nadaljnjemu vzponu amaterskih uprizoritev. Posamezne občine bodo namreč izmenjale svoje najboljše predstave in tako bodo izvajali in občinstvo našli dovolj možnosti, da navežejo tesnejše stike ter se seznanijo z uspehi celotnega truda svojih sosedov. Že več mesecev so občinske ocenjevalne komisije obiskovale amaterske igralske družine in izbirale najboljše za revijo. Razveseljivo je, da so na prvem mestu ocenjevali izbiro odskega dela in tako bistveno pripomogli k izboljšanju repertoarja na svojem delovnem področju.

Positivne posledice takega navedenega dela se kažejo že sedaj, še jasneje pa se bodo pokazale v prihodnjih letih. Revija namreč ni edino, s čimer spodbujajo amatersko gledališko delovanje, marveč je le del njihovega široko zasnovanega in na trdnem tla postavljenega načrta. Vsako leto prirejeajo praktične tečaje

in seminarje za režiserje-amaterje in razumno sodelujejo s celjskim gledališčem, kar je gledališki kulturi v celjskem okraju nedvomno samo v korist. Posebne zasluge za razcvet amaterizma imata Delavski odbor v Celju in novoustanovljeni gledališki servis.

Vse naštetno dokazuje, da so igralske družine v tem delu Slovenije dosegle s pomočjo okrajnega sveta Zveze Svobod in prosvetnih društev sorazmerno visoko raven. Pri igralskih družinah ni več opaziti nekaterih značilnih slabosti, ki spremljajo amatersko delo. V mislih imamo pretranc samozadovoljnost, ki prečesto kazni dragoceno nesebičnost neplačanega kulturne udejstvovanja in v zvezi s tem hudo občutljivost, ki marsikateremu nepoklicnemu gledališkemu ustvarjalcu jemlje možnost trezne presoje, kadar kdo izreče kritično besedo o njihovem delu. Ne, celjski organizatorji dramskega materiala stvarno in samostojno usmerjajo in vodijo delo in niso ljubosumni na poklicne gledališke tovariše, ki z veliko vmeno posredujejo uspele odrske stvaritve tudi na oddaljenem vsem. Nasprotno: sožitje med Slovenskim ljudskim gledališčem v Celju in med amaterskimi odri v okolici je lep dokaz pametne kulturne politike, ki daje bogate in trajne sadove.

Dušan Tomšič

Srečanja ob reki navzgor

Nad starim, v ozke ulice stisnjanim mestom se dviga stari osiveli grad. Ze dolgo let... Mnogo vidnih in nevidnih stopinj je vtisnjenih v stara kamnita tistišča, ki vodijo navzgor. Mnogo razgraničenih stopinj — in krvavih... Mnoge je zabrisali tisti vztrajni drobni prah, ki se v površnem vetru leto za letom brezbržno ulega na pozabljene ceste in na naše spomine...

Nekatere skrbno zavijamo v srebrnkasti staniolni papir in jih ob svečanih prilikah ljubiteljevo objuhamo, želeč jim dobro zdravje in dolgo življenje...

Drugi se izgublajo v barvah žitnih polj in goric, med svetlobami in sencami bajt in viničarij, v trepetih razgretih strasti in žuljavih rok. Utripajo kot neizpeta pesem ob izpraznjenem vinskem kozarcu in godalu brez strun...

Nekoč — prav gotovo — morda v vrisku pretrpe grenkobe ali v kriku radostne pijanosti se bodo v slapu izlili izgubljeni spomini čez strune.

Na zemljo in na ljudi tod okrog zro z osivele gradu častiljivi stari mojstri: urejeni in umirjeni — v dogmarnih okvirih. V izbrane oblike uklenjena zrelost in moč. Ujeta nekdanjost, ki je premagala čas. V tihih sobanah se ogledujejo podobe italijanskih in holandskih mojstrov, razkošni gobelini, ogumna, napihnjena bahata — seveda nezmagljiva — orožja, zamišljeni stari krogi pohištva, ki v svojih predalih hranijo nešteto čarobnih skrivnosti, ugasle peči — te svoločne babice — ki so že pozabile nešteto nekdanj tako toplih zapeljivih pripovedi iz nekdanjih zimskih popoldnevov in večerov...

Mimo vseh teh svoločnih prijateljev pa skozi stare grajske sobane teče neugnan čas, a jih več ne vznemirja...

Med polji, med goricami in med ljudmi tam spodaj pa vsakokrat na novo nagajivo zavrisla pomlad, ker se prav tako nujno vsakokrat na novo opoteče mednje, trudna in vsa polna jesen...

V PTUJU nimajo kulturnega doma pa še med gledališčem in Svobodo je bilo baje nekoliko napeto. Menda so morali za gledališče, če so igrali, plačati celih 16.000 dinarjev! Vendar zdaj kar en sam poklicni gledališki igralec istočasno vodi tri študije

uprizoritev. Zadnji dve predstavi mladih sta bili menda Svet brez sovrstva in Za pravo in srce. V Ptuj pravijo, da jih je precej zmedlo, ko se jim je odsejal »okraj« v Maribor. Tako, da niso imeli niti občinskega sveta Svobod, kaj šele dramsko komisijo! Zanimivo pa da je oboje imel Ormož, kjer so zelo nujno prosili za šminkarski tečaj.

V VELIKI NEDELJI imajo veliko novo dvorano in so predstave zelo dobro obiskane. Ne marajo navadnih klopi v dvorani in si bodo z nabiralno akcijo (s kuponji) nabavili stole. Od 1945 je društvo zbralo 1 milijon 200.000 dinarjev in povrhu še z delom prispevalo k novi dvorani. Zdaj tožijo, da jim zelo primanjkuje učiteljev celo za šolski pouk, kaj šele za gledališko delo. Predlagajo organizacijo dopisnega dramskega tečaja za vzgojo režiserjev in igralcev.

RUMEC je imel tak program: Snubač, Meh za smeh in Trije vaški svetniki, ki jim jih je baje priporočil celo neki strokovnjak! Igrajo pa samo v razredu ob namiznih svetilkah.

Tudi v STOPARICAH in še marsikje imajo oder kar v razredih in svetijo seveda kar z navadnimi žarnicami.

V GRAJENI pa imajo ogromen nedograjen dom, za katerega bi potrebovali še najmanj 25 milijonov, imajo pa samo 60.000. Včasih so igrali Kralja na Betajnovi, potem so pa zdrsnili kar na Pričaraneva ženina.

V GRADISCU so dve leti spali. Zdaj je nova učiteljica zbrala mlade ljudi. Dvakrat so že dali v Večer slovenske besede: prvič so bili zastopani lokalni pesniki, drugič pa najznamenjši slovenski pesniki. Z Me-težem so imeli težave, ker ni hotelo nobeno dekle igrati Maše!

V JURSIČIH je nesebno hudo, ker bi nekateri radi kaj storili, drugim pa menda to ni kdo re kaj vseč. Če stoji župnik pred cerkvijo, napravijo gledalci velik ovinek, pred njegovimi očmi si namreč ne upajo v dvorano. Če gre pa župnik gledat igro, grejo vsi za njim. Tam nekje sredi med vami pa imajo dom, do katerega je od četrte ure do uro in pol hoda! V JURSIČIH je sploh precej narobe: celo kina nedejo medse! — Nekateri pa so trmasti in pravijo, da ne bodo odnehali, čeprav je precej hudo.

V POLENSAKU so politične in ekonomske razmere zelo slabe: problem zaslužka, problem sezonskega dela. Pri neki igri so morali od desetih igralcev kar sedem zamenjati pred predstavo. Društvo bi kmalu razpadlo, ko jih režiser ni pustil na gostovanje, kjer so hoteli vse zapiti. Tako je učitelj obenem tajnik, režiser, knjižničar itd. itd. Za nameček so mu nekoč razbili stanovanje, tako da je moral kar »pod lipo«.

Vendar pa v teh in drugih krajih lahko srečale na belih pa tudi prašnih cestah gledališke družine, ki gre do na gostovanja: na kolesih — z nahrbtniki...

Proti MARIBORU je precej bolje — v splošnem, čeprav na TABORU nimajo doma in je njihov gledališki prostor kar med dvema kostanjema na dvorišču! Sem prinesejo deske in postavijo oder! Zato pozimi samo gostujejo: Hlapec Jernej, Lacko in Krefelj, Scampolo, Komedija v komediji, Robinson ne sme umreti, Dund Maroje.

Na POBREŽJU imajo precej mladih igralcev, a nimajo režiserja in zelo malo starejših igralcev. Tudi po zabavnih programih grede ljudje zelo radi gledat resne stvari. Preko podjetij so organizirali zaključene predstave: dvorana je zmeraj polna. Radi bi sodobna dela, ki jih laže razumejo in laže igrajo. Predvsem pa otroške igre iz realnega sodobnega življenja. Na tečajih si žele manj teorije, pa več praktičnega dela. Predlagajo, naj bi odrske tehnične domisleke zbrali in publicirali; taka izdaja bo zelo koristila amaterskim režiserjem.

V HOTINJI VASI pravijo, da najraje gledajo Finžgarja, Jurčiča in podobne. Salonske igre »ne grede«. Delabski in kmečki fantje se pač težko znajdejo v njih. Ingoličev Likof jim je uspel. Pa Georges Dandin in Scapinove zvižgale! Trdijo, da je Molière zelo pripraven: Kostumi dajejo predstavi vabljiv čar pa še največkrat je dovolj eno sam oprizorišče. Imeli so festival: deset večerov zapored predstavo in bilo je vedno polno. Okrog 400 ljudi!

LIHEN na POHORJU je imel prej svoj teater kar v gostinski sobi, pa jim je sanitarna inspekcija stopila na prste. In zdaj nimajo kam! »Zato bomo šli kar pod lino!... Njihov repertoar: Metek, Celjski grofje, Skimondski župan, Navaden človek. Trdijo, da pri njih laže uspejo?

dramo, s kvalitetnim delom kot s plehkim.

Tam blizu DRAVOGRADA tudi igrajo po šolskih razredih. Pa so tudi tam dobili okrožnice od sanitarne inspekcije...

V SLOVENJEM GRADCU so ljudje poljni delati. Ker nimajo svojega doma, študirajo tudi po privatnih stanovanjih. Samo po dve vaji imajo na odru. Za dvorano pa morajo plačati »Partizanu« ob vsaki predstavi 7.000 dinarjev! »Gredo« pa samo vesele stvari, težjih ljudi ne marajo.

V DOLICI imajo lepo dvorano in oder, ali nimajo režiserja. Ljudje bi pa zelo radi igrali. Posebnost: za igro je večje zanimanje kakor za kino. »Pesem s ceste smo igrali tri leta!«

V DRAVOGRADU pravijo, da kino in Svobode ne grede skupaj. Prostor nimajo. Seveda pravijo, da vedo, kako važni so zdravstveni dom, vodovod, sanitarne naprave itd. — potrebe, ki kričijo — kasneje nekoč bo lahko prišla na vrsto tudi amaterska kultura.

V SENTJANŽU pri Dravogradu imajo sicer lep dom, ni pa še urejen. Pritožujejo se pa, da so ljudje pri gradnji vse premalo mislili na oder.

V RAVNAH imajo zelo dober oder in z odprtimi rokami sprejemajo goste — celo poklicna gledališča. Zdaj iščejo poklicnega režiserja, ki bi ga nastavili za stalno. V RAVNAH so zelo gibčni in sposobni ljudje z lepimi načrti.

V PREVALJAH je stvar kočljiva. Partizanov dom je zelo slab in pravijo, da sploh »ni pogojev« za gledališko amaterstvo.

Dre primerjavi iz repertoarja »CRNI: Veliko puntarijo je občinstvo slabo sprejelo, Trnjakove pa zelo dobro.

V PODPECI dajo po kakih pet novih del na leto. V zadnjem času: Mirandolina, Pot do zločina. Posebno so uspeli z Vido Grantoro...

Na zemljo in na ljudi zro s sivca gradu častiljivi stari mojstri iz daljne nekdanjosti.

Mimo teh svoločih prijateljev teče skozi stare grajske sobane čas, ki jih več ne vznemirja...

Tam spodaj med polji, ob reki, med goricami in med ljudmi pa je čas poln vznemirjenja, velikih in majhnih hotenj...

France Jamnik

Zdravstvena služba po omejitvi zasebne prakse

Zasebna praksa v Sloveniji ni ukinjena ali celo prepovedana — kot se tu in tam sliši — ampak je samo ločena od javne službe. Vsak zdravnik in zobar ima lahko zasebno prakso, ni hče pa ne more imeti zasebne prakse in biti sočasno uslužben v javni zdravstveni ustanovi.

O razlogih za tak ukrep je bilo dovolj povedanega že pred šestimi meseci, ko je Ljudska skupščina LRS sprejela tozadejni zakonski predpis. Verjetno ne bo treba dolgo čakati, da se bodo tudi druge republike odločile za podobne ukrepe.

Zgodilo se je, kar smo pričakovali: doslej ni niti en zdravnik ali zobar odpovedal javne službe. Vsi so pač imeli tehtne razloge, da obdržijo službo in se odpovedo zasebni praksi. S tem so bo seveda zasebna praksa zelo omejevala, saj jo bodo izvajali le redki zdravniki in zobarniki, ki so že doslej imeli samo zasebno prakso in so stari nad 50 let, ter tisti upokojeanci, ki bodo zanj zaprosili in jim jo bo oblast dovolila zaradi krajnje potrebe.

Predvideva se, da bo takih upokojeencev prav malo, ker se bodo raje potegovali za manjše honorarne zaposlitve, kot pa da bi tvegali relativno velike izdatke za opremljanje zasebnih ordinacij.

Zakon dopušča, da se zdravnikom in zobarjem, ki so doslej opravljali zasebno prakso, le-ta začasno podaljša — največ do konca tega leta — da se tako pridobijo na času, ki je potreben za določene izboljšave v javni zdravstveni službi in da bolniki ne bi imeli nepotrebnih nevšečnosti, če bi morali v zasebnih ordinacijah prekiniti zdravljenje.

Za začasno podaljšanje je doslej prosilo in dobilo dovoljenje 37 splošnih zdravnikov, 48 specialistov, 32 zobozdravnikov in stomatologov, 101 zobar in 1 zobotehnik. Sedemdeset prosilcev je bila prošnja odklonjena. Dovoljenje za opravljanje zasebne prakse je bilo izdano do najmanj 30. VI. (vsi splošni zdravniki) in do največ 30. IX. (zobniki in terapeviti v mariborskem okraju). Merodajni so bili pri tem predlogi občinskih in okrajnih ljudskih odborov, ki so bili večinoma soglasni.

Ker bo torej najpogostejše 30. IX. t. l. praktično prenehalo delo zasebnih ordinacij, zanima našo javnost, kako je poskrbljeno nadomestilo izgubljenih ordinacijskih ur.

Velika večina zdravnikov in zobarjev bo v obstoječih zdravstvenih ustanovah brez težav opravila enako ali celo večje število nadur, kot jih je doslej v zasebnih ordinacijah. Ker so prav vse ustanove najmanj enako dobro opremljene, večinoma pa dosti boljše kot zasebne ordinacije, bodo bolniki dobili

najmanj enako, lahko pa tudi boljše pomoč v javnih ustanovah, ki so bile doslej marsikje premalo in zato negospodarno izkoriščene.

V možnost, da bi zdravniki namenoma ne hoteli opravljati v zdravstvenih ustanovah nadur, marveč bi ostali pasivni in povzročali nezadovoljstvo bolnikov, ne verjamem. Naši zdravstveni delavci so že tolikokrat in tako prepričevalno dokazali, da pravilno pojmujejo svoje dolžnosti in da postavljajo koristi skupnosti in potrebe bolnikov pred svoje osebne ambicije, da smemo verjeti, da se bodo nakazane abstinence poslužili kvečjemu redki posamezniki. Zanje pa ima družba nešteto možnosti, da jih izpostavi tolikšni javni kritiki, da bodo svojo odločitev kar hitro spremenili.

Novi zakon o javnih uslužbenih nam daje možnost, da zdravstvene delavce za njihovo prostovoljno nadurno delo nagradujemo veliko boljše kakor doslej. Odpade torej razlog, ki je doslej odvračal zdravstvene delavce od nadurnega dela. Seveda ti prejemki ne bodo tolikšni, kot so bili v zasebni praksi, mislim pa, da je le treba stremiti za določeno skladnostjo pri nagradovanju istovrednega dela in da ni bilo prav, da je zdravnik v zasebni ordinaciji doslej dobival za isti napor in znanje petkrat in večkrat toliko, kot v javni ambulanti.

Povsod pa pri sedanjem stanju ne bo mogoče angažirati zdravstvenih delavcev za nadurno delo ali podobno honorarno zaposlitev izven rednega delovnega časa. V nekaterih industrijskih središčih in večjih mestih, zlasti v Ljubljani, so zdravstveni zavodi (v prvi vrsti zdravstveni domovi, poliklinike in še posebno zobne ordinacije) tako natrpane z redno zaposlenimi zdravstvenimi delavci, da za izredno delo ni več možnosti. Tu čakajo upravne odbore naših zdravstvenih zavodov in še bolj občinske okrajne ljudske odbore in njihove svete za zdravstvo odgovorne naloge, ki se jih lotevajo prepočasni in premalo odločni. Vse kaže, da se zanašajo na zadnje tedne, da se tolažijo z upanjem, da bo že kako.

Vsi, ki se jih stvar tiče — upravniki in upravni odbori zdravstvenih zavodov, njihovi strokovni kolegi in sindikalne organizacije, organi ljudske oblasti in zbori volivcev — bi morali takoj pregledati, kaj vse ni v redu pri njihovi zdravstveni službi in kaj je treba napraviti, da se bo stanje izboljšalo: oprema, prostori, organizacijska dela, ordinacijski čas, nepotrebno čakanje, slabi odnosi do bolnikov, neurejena administracija, težave s hišnimi obiski itd. Ker

je v teh ustanovah že danes, ko se še izvaja zasebna praksa, prevelik naval na ordinacije in zato tudi površno obravnavanje bolnikov, bi se morali pogovoriti prav z vsakim zdravstvenim delavcem (in ne le z onimi, ki bodo opustili zasebno prakso), ali bi bil in ob kakšnih pogojih bi bil pripravljen več delati kot doslej. Nato je treba ustvariti možnost, da razširjeno dejavnost: pr. biti nove prostore, četudi le zasilne, in jih opremiti. V poštev pridejo boljše zasebne ordinacije (zlasti zobne), ki bi jih bilo treba odkupiti ali za začetek vzeti v najem; postaviti barake, ki se dajo prav lepo urediti in ne stanejo veliko (imajo jih tudi bogati narodi); v pritličjih novih stanovanjskih hiš urediti začasno eno ali dve stanovanji kot ordinacije itd. Nekaj bo nujno treba ukreniti, ker ne moremo čakati na gradnjo novih zdravstvenih domov, ki jih prav gotovo še nekaj let ne bo. V bolnišnicah lahko uredimo specialistične ordinacije, v katerih bodo specialisti v prostem času (popoldne) ordinirali za zunanje bolnike. S tem bi izdatno razbremenili poliklinike in dali možnost za ambulantno službo tudi tistim bolnišničnim zdravnikom, ki doslej niso bili vključeni vanjo. Tudi na poliklinikah se dajo zlasti v popoldanskem času prostori boljše izkoristiti. Z majhno prizadevanostjo in seveda ponekod tudi z določenimi finančnimi naporami moremo prav povsod službo zboljšati do take mere, da bomo pridobivali ne le nadomestilo, ampak presegli usluge, ki so jih doslej bolniki dobivali v zasebnih ordinacijah.

Cas hitro mineva. Prvim zdravnikom že poteka rok začasnega podaljšanja pravice do zasebne prakse. Prav verjetno bo med njimi nekaj tistih, ki se bodo želeli honorarno zaposliti izven svojega rednega delovnega časa v javnih ustanovah, pa se ne bodo mogli, ker se odgovorni organi niso pravočasno potrudili, da bi ustvarili konkretne možnosti za njihovo zaposlitev.

Omejitve zasebne prakse, boljše rešeno, ločitev zasebne prakse od javne zdravstvene

POIZVEDBA

Od leta 1930 do 1940 sta v mestu Vilvorde (oziroma v predmestju Pomburle) v Belgiji v tovarni »Jesena« delala Ivan Žučko in Ivan Kučar. Kdor ve, kjer sta zdaj omenjena tovarnika, naj mi sporoči, ker bi ju rad obiskal. Potreboval bi namreč njuni izjavi, da sem zares delal v tujini, za izpopolnitev službenih dokumentov. — Anton Baša, Tovarna furnirja in lesnih izdelkov, Ilirska Bistrica

Nato je pomislil, da ni dosti vredno, če se opiraš na zdravi razum. Tisti bistveni cinitel ravnotežja je dosti globlje, v psiholoških problemih. Vsakdo ima svoje slabosti. Njega na primer preganja nekakšna notranja obremenitev. Zakaj se mu tale zadeva z Ivanom dozdeva drugačna, kakor bi moral skrbeti po logični presoji? Duševna obremenitev, elementarni pretres v duševnem ustroju, nič drugega. Mar to lahko izmalči stvarnost in omaja resnico? Za izid preiskave je zdaj to vprašanje najpomembnejše. Dokazi so na eni strani — tuga, mar je treba močnejšega dokaza? — a njegova notranja negotovost je na drugi strani. Zavržiti je treba bajko o lastni nezmotljivosti, treba je po sledovih

KDO JE IZDAJALEC?

dokazov, ne pa po prevzetosti duše, nagona slutnje. V Gjurovem glasu je zazvenela nekakšna okrutnost: »Torej, s Hansom Pimagogom nisi imel stikov? Vztrajaj pri tem?« Ivan je odločno izjavil: »Da.« »Kaj pa z ustaško Nadzorno?« Odločen: »Ne!« »Komu si tedaj pošiljal poročila?« »Zaboga...« — Ivan je odprl usta. Glas se mu je spremenil v ječanje. »Brez razburjenja, dečko. Spomnil te bom nekčesa. Morda ti bo to povrnilo spomin.« Gjurjo je potegnil iz žepa listek in ga porinil Ivanu pred oči. Hkrati ga je ošinil s strašnim pogledom. »Kaj praviš k temu?« Ivan je osuplo pogledal listek. Zaim in Milan sta pristopila v krog. Ivan je dolgo molčal. »Molčiš, pes, ne poznaš tega papirčka?« S šibkim, toda odločnim glasom je rekel Ivan:

službe pomeni preorientacijo od individualne h kolektivni medicini, obenem pa nujen uvod v razširjeno zdravstvenarstvo (kmečko zavarovanje, zboljšanje preventive itd.), postaja naša neposredna naloga. Uspešna izvedba te naloge je v mnogem odvisna od tega, kako in koliko bomo z ukrepi, ki jih narekuje omejitve zasebne prakse, uspeli zboljšati našo javno zdravstveno službo in omrežje njenih ustanov.

Francka je dobila malico v šoli

No, danes Majdi ne bi prišlo več na misel, da bi doma skrivaj jemala še po eno malico in jo nosila šolski Francki. Te so bile same oči, ko je Majda med odmorom jedla kruh z maslom ali marmelado. Danes tega ne bi bilo treba niti Majdi niti drugim dobrotnicim. Majdam, saj dobe v šoli za nekaj denarjev dosti boljše malico. Takim, kot je Francka, pa še tega ni treba dati.

Skoraj devet desetin otrok je dobivalo letos v šoli malice

V Sloveniji imamo 1526 osnovnih šol, gimnazij, vajenskih in raznih srednjih šol. V 1937 so letos že delili tople ali mrzle malice. V vseh teh šolah je bilo v tem šolskem letu vpisanih 246.045 otrok, malico pa je dobivalo 213.827 otrok ali 87 odstotkov. V marsikateri šoli dobe malico vsi od prvega do zadnjega.

Koliko skrbi je prihranjenih staršem in šolnikom, ki revni tolikerkih otrok v siromašnih krajih niso mogli odpomoči. Nemalo otrok hodi v šolo od daleč in jim je malica včasih i zajtrk i kosilo. Šolniki vedo povedati, da se otroci dosti lažje uče, pazljivjeji so in bolj zdravi, kar se seveda pozna pri učenem uspehu. Starši pa so tudi videli, da se izplača odrediti tistih nekaj dinarjev, saj bi za ta denar otrokom sami ne mogli dati tako izdatne in dobre malice.

Leta 1954 je bilo v naši republiki komaj 384 šolskih mlečnih kuhinj in le 36.194 otrok je dobivalo malico. Od takrat so rastle kuhinje kot go-be po dežju: 453, 811, lani 1268 in letos 1337. Kazno je, da jih bo prihodnje šolsko leto še več.

Okoli leta 1952 so prešle te kuhinje na samostojen finančni račun, kot temu pravimo. V občinah in okrajih so to reč tako razumeli, da so rešeni ene izmed nevšečnosti skrbi in so bili šele kasneje pripravljeni seči v žep. Toda še ne povsod! V ravenski občini, na primer, še po mačehovsko ravno s šolskimi mlečnimi kuhinjami, kot je zapisano med poročili, ki jih je zbral glavni odbor Rdečega križa. Sploh pravijo, da slišijo v gospodarsko močnejših občinah bolj na eno uho, kadar nanese beseda na šolske kuhinje, medtem ko so v drugih občinah mnogo radodarnjeji. Zlasti velja to za občine na Dolenjskem in v bivšem trboveljskem okraju.

Občine prispevajo približno 300 do 800 tisoč dinarjev, odvisno od velikosti. S tem plačajo stroške prevoza, neke-tudi kuharice in režijo, približno še plačajo pa starši. Sicer pa je to sila težko posploševati, saj je skoraj v vsaki občini drugače. Kruh, mleko, si daje Rdeči križ, ki dobi to blago po »šolskem programu« iz Amerike. Prevoz od tam moramo kajpak sami plačati. S tem je malica že zagotovljena, v raznih krajih pa starši raje vedno določajo, samo da je malica boljša in pestrejša. Centralni zavod za napredek gospodinjstva je sestavljen vrsto receptov za pripravljanje raznih namazov, tako da hrana ni enolična.

Na slepo smo izbrali štiri šole in jih kar po telefonu vprašali, kako je pri njih s šolsko mlečno kuhinjo.

32-516: osnovna šola Ledina v Ljubljani. Malico jemljejo skoraj vsi otroci in stane od 16 do 18 dinarjev. Plačujejo pa vsi po 12 dinarjev. Desetina otrok dobi malico zastonj. — Kakšnih posebnih težav nimajo, le prostorov ni pravih. Malico pripravlja žena šolskega sluga. Občina dotira mlečno kuhinjo.

medli luči je bilo njegovo obličje sivomodro in krvavo, oči kakor razbita šipa, ničesar ni videl ne slišal. Zaim je stal nad njim, udarjal ga je po obrazu in piskal skozi nosnice. Milan ga je vlekel za lase. Ivan je omahnil z glavo nazaj. Milan je besno kričal:

»Mrcina pasjal! Kdo je napisal tole obvestilo?«

Ivanu je hroplo v pljučih, ker mu je zrak pohajal, s poškodovano roko se je držal za naslon stola, brado je imel okrvavljeno. Bil je še omamljen, bolečin pa ni čutil več. »Kdo? Spregovori, dokler...« Preslaboten je bil, da bi bil govoril. Zakrožil je z očmi in šele čez čas se je zaslislal iz njegovih pljuč slaboten šum:

»Ne vem.«

Zunaj je prišlo, šum vetra se je mešal z enoličnim bobnanjem dežja po oknu. Kakor se je Gjurjo počutil sinoči, ko je poslušal Mirjanino bridko izpoved, tako se je počutil tudi zdaj:

Zazdelo se mu je, da ne bi bilo nič hujšega kakor ostati v tej šoli. Veno je treba, pobegniti od tod, kamorkoli, vseeno kam, samo da ne bi vsega tega nič več gledal ne poslušal. Malo prej je pomislil, da kajeta preiskovalno gradivo in strogo, neizprosno zbiranje dokazov edino pravo pot, da je treba zavreči vtise čustev in slutnje kot sad notranje obremenjenosti bolestanega umišljanja, razkrojene duševnosti.

Zdaj so se mu stvari pokazale v čisto drugačni luči. Glava ga je zaboletela od potuhnjenega notranjega šuma. Mar je to agonija neizkušnosti, posledica nespečnosti? Za vraga, a kam bi z Maksom? To je vsekakor treba raziskati. Ne, ne, nikar se ne prenačiliti! In tale Ivanov pogled — Gjurjo je zmignil z glavo, kakor da bi se rad skril pred njim. To je pogled otroka — ne, kaj takega ni mogoče misliti. Nato ga je prevzela groza: misel, ki mu je malo prej preblislila možgane, se je spet pojavila. Kruta in neizprosna kakor smrt.

Naglo je odšel ven. Zaim in Milan sta ostala z Ivanom.

Enakomerno je bilo. Oblaki so viseli niz-

ALI NISO ZADOVOLJNI TILÉ NASI SINOVII?

ni račun, kot temu pravimo. V občinah in okrajih so to reč tako razumeli, da so rešeni ene izmed nevšečnosti skrbi in so bili šele kasneje pripravljeni seči v žep. Toda še ne povsod! V ravenski občini, na primer, še po mačehovsko ravno s šolskimi mlečnimi kuhinjami, kot je zapisano med poročili, ki jih je zbral glavni odbor Rdečega križa. Sploh pravijo, da slišijo v gospodarsko močnejših občinah bolj na eno uho, kadar nanese beseda na šolske kuhinje, medtem ko so v drugih občinah mnogo radodarnjeji. Zlasti velja to za občine na Dolenjskem in v bivšem trboveljskem okraju.

Občine prispevajo približno 300 do 800 tisoč dinarjev, odvisno od velikosti. S tem plačajo stroške prevoza, neke-tudi kuharice in režijo, približno še plačajo pa starši. Sicer pa je to sila težko psploševati, saj je skoraj v vsaki občini drugače. Kruh, mleko, si daje Rdeči križ, ki dobi to blago po »šolskem programu« iz Amerike. Prevoz od tam moramo kajpak sami plačati. S tem je malica že zagotovljena, v raznih krajih pa starši raje vedno določajo, samo da je malica boljša in pestrejša. Centralni zavod za napredek gospodinjstva je sestavljen vrsto receptov za pripravljanje raznih namazov, tako da hrana ni enolična.

Na slepo smo izbrali štiri šole in jih kar po telefonu vprašali, kako je pri njih s šolsko mlečno kuhinjo.

32-516: osnovna šola Ledina v Ljubljani. Malico jemljejo skoraj vsi otroci in stane od 16 do 18 dinarjev. Plačujejo pa vsi po 12 dinarjev. Desetina otrok dobi malico zastonj. — Kakšnih posebnih težav nimajo, le prostorov ni pravih. Malico pripravlja žena šolskega sluga. Občina dotira mlečno kuhinjo.

medli luči je bilo njegovo obličje sivomodro in krvavo, oči kakor razbita šipa, ničesar ni videl ne slišal. Zaim je stal nad njim, udarjal ga je po obrazu in piskal skozi nosnice. Milan ga je vlekel za lase. Ivan je omahnil z glavo nazaj. Milan je besno kričal:

»Mrcina pasjal! Kdo je napisal tole obvestilo?«

Ivanu je hroplo v pljučih, ker mu je zrak pohajal, s poškodovano roko se je držal za naslon stola, brado je imel okrvavljeno. Bil je še omamljen, bolečin pa ni čutil več. »Kdo? Spregovori, dokler...« Preslaboten je bil, da bi bil govoril. Zakrožil je z očmi in šele čez čas se je zaslislal iz njegovih pljuč slaboten šum:

»Ne vem.«

Zunaj je prišlo, šum vetra se je mešal z enoličnim bobnanjem dežja po oknu. Kakor se je Gjurjo počutil sinoči, ko je poslušal Mirjanino bridko izpoved, tako se je počutil tudi zdaj:

Zazdelo se mu je, da ne bi bilo nič hujšega kakor ostati v tej šoli. Veno je treba, pobegniti od tod, kamorkoli, vseeno kam, samo da ne bi vsega tega nič več gledal ne poslušal. Malo prej je pomislil, da kajeta preiskovalno gradivo in strogo, neizprosno zbiranje dokazov edino pravo pot, da je treba zavreči vtise čustev in slutnje kot sad notranje obremenjenosti bolestanega umišljanja, razkrojene duševnosti.

Zdaj so se mu stvari pokazale v čisto drugačni luči. Glava ga je zaboletela od potuhnjenega notranjega šuma. Mar je to agonija neizkušnosti, posledica nespečnosti? Za vraga, a kam bi z Maksom? To je vsekakor treba raziskati. Ne, ne, nikar se ne prenačiliti! In tale Ivanov pogled — Gjurjo je zmignil z glavo, kakor da bi se rad skril pred njim. To je pogled otroka — ne, kaj takega ni mogoče misliti. Nato ga je prevzela groza: misel, ki mu je malo prej preblislila možgane, se je spet pojavila. Kruta in neizprosna kakor smrt.

Naglo je odšel ven. Zaim in Milan sta ostala z Ivanom.

Enakomerno je bilo. Oblaki so viseli niz-

31-024: III. gimnazija, Bežigrad, Ljubljana. Malico jemlje 84 odstotkov otrok. Obrok stane povprečno 19 dinarjev, otroci plačujejo po 11,35 din, ostalo da občina. Imajo kuharico, ki pripravlja hrano v preurejeni pralnici. S stanovjskim uradom se pogajajo, da bi izpraznili prostor v šoli, vendar tam slabo slišijo na to uho.

30-808: X. gimnazija Ljubljana, Moste. V mlečni kuhinji se hrani 90 odstotkov otrok. Polovica jih plačuje po 12 din za obrok, četrtina po šest, ostala četrtina pa dobi malico zastonj. Razliko krije občina. — Prostora je premalo, imajo kuharico in pomočnico.

27-16: gimnazija v Smartnem pod Šmarno goro, 95 odstotkov otrok jemlje malico, ki stane 19 dinarjev. Plačajo pa vsi enako — po deset dinarjev, nekateri dobe malico zastonj. — Kuharico plača Socialistična zveza, občina pa daje dotacijo. Kuhajo v kmetijski zadruzi, nekaj otrok pa hodi med odmorom tja po hrano. Ob lepem vremenu še gre, ob slabem je pa hudo.

V vseh navedenih šolah se šolski odbori zelo zanimajo za šolske mlečne kuhinje. — V Smartnem je imenoval šolski odbor še posebno komisijo. Glede tega, kdo naj bi upravljal kuhinjo, so mnenja različna. Za Bežigradom in na Ledini pravijo, naj jih vodi kar tisti kot doslej, to je šolski s šolskim odborom. Ti so z otroki, ti jih poznajo in konec koncev so tudi ti odgovorni za red v šoli. V Smartnem pa menijo, naj bi jih vodile množične organizacije, v čemer je tudi zrnno soli.

S tem smo že tudi povedali nekaj težav. S prostori je tudi drugod stiska. Šole so bile zidane, ko se ljudem še sanjalo ni o šolskih mlečnih kuhinjah.

ko. Nebo je potemnelo. Hladen in hiter veter je pozibaval veje. Kaplje so škropile Gjurjo po obrazu. Zrak je strujal vanj, groza ga je obila.

Obšel je hišo in stopil na vrt. Košati oreh je nizko sklanjal veje. Gjurjo je stopil poden. Deževnica je tekla z oreha. Za orehom je polje, žolto, gosto blato. Cesta je bila tiha in prazna. Pod streho se je zgrbil Smajo. V nebo je gledal in vlekel svojo pipo. Nad njim je pljuskal dež.

V kuhinji so zvenketale skodele. Gjurjo je stopil skoz zadnja vrata v kuhinjo. Dim ga je rezal v oči. Gjurjo je zavohal nedoločen vonj vrele čorbe. Kuharica ga je pogledala po strani.

»Kaj bi pa rad?« ga je neprijazno vprašala.

Pokazal je na pločevinasti lonček. Obrnila mu je hrbet in pokazala z roko v kot. Tam je bil sod z vodo.

»Sam si postrezile?«

Gjurjo je neodločno vstal.

»Si še tu?« se je oregnila kuharica, ko je obešala kotlič na verigo. Pogledal je je počival na njegovem praznem levem rokavu.

»Nič zato,« je šepnil Gjurjo in izpil.

»Hočeš še?« je ponudila.

Odkimal je in odšel. Namenil se je v Mirjanino sobo. Nekaj kurir je sedel pred vrat. Gjurjo je potrkal na vrata. Kurir je skril posmeh v brado. Trkanje — nepotrebna vkladnost. V sobi sta dva partizana svaljkala tobak v časopisni papir. Mirjane ni bilo v sobi. Borci so mu povedali, da je v Borovnicah.

V srce ga je zbodlo.

»Kdaj je odšla?«

»Tovariš komisar jo je poslal tja po opravkih. Do večera se ne bo vrnila.«

Oddahnil si je. Zaim, je pomislil, ji je hotel priznati srečanje z Ivanom.

Glava se mu je boleče pozibavala. Počutil se je težkega kakor klada. Na hodniku je trčil ob Zaima. Zaim je bil zasopel.

Tradicionalno in množično

Hkrati s prizadevanji, ki naj bi zagotovila našemu športu in telesni kulturi pravo mesto in vlogo, so izredno pridobila na pomenu tudi delavska športna tekmovanja in igre. Ze nekaj let sem pa so želje in vsakdanje potrebe po zdravem sproščenem udejstvovanju naših delovnih ljudi »prehiteli« — res, da v najrazličnejših smereh — republiške in zvezne športne organizacije. Delovni kolektivi reznih gospodarskih skupnosti namreč že več let prirejajo lastna — čestokrat tradicionalna — letna in zimska tekmovanja, ki so dobila trdnjše oporo šele lani med prvim slo-

venskim festivalom telesne kulture. Prav tedaj se je športna zveza Slovenije odločno zavzela za delavske šport. Da, to je bil korak naprej, toda enotne zasnove takih tekmovanj še zmeraj nimamo. Gospodarske skupnosti in strokovne zveze še »tipajo« in iščejo najboljše rešitve, seveda pa že po enotnih načelih naše telesne vzgoje.

Med gospodarstva, ki plemenitijo vse tisto, kar bomo čez leta imenovali kristaliziran sistem delavskih športnih tekmovanj in prizadevanj sploh, sodi tudi Elektrogospodarska skupnost Slovenije (ELES)

Ze tri leta zapovrstjo se zbirajo delavci in uslužbenci iz elektrogospodarskih podjetij in kolektivov na lastnih republiških tekmovanjih; za Ljubljano in Novo Gorico bo v prihodnjih dneh še Maribor prizorišče zanimivih tekmovanj. Za šport se monterji in inženirji ne navdušujejo samo »enkrat letno, temveč ob vsakem času. To dejavnost, ki je bila izredno razgibana zlasti zdej, pred osrednjimi igrami, usmerja »o-va zveza sindikalnih športnih aktivov« Elektra, s predsednikom Rudolfom Kernom na čelu. Zveza (namesto bivšega društva) je skupnost skoraj vseh (34) elektrogospodarskih podjetij, ki pa je razčlenjena še na manjše enote (5). V teh conah podjetja redno tekmujejo v tistih športnih panogah, ki najbolj ustrezajo določenemu področju (primorski cona n. pr. razen najbolj priljubljenih panog in iger še jadrnanje). Nad vsemi temi tekmovanji lebdijo »družbe«, ki usmerja tudi mnoga najboljša moštva (Elektra, Turbina) in posameznike na tekmovanja strokovnih športnih zvez.

III. LETNE IGRE — OB DRAVI

Zveza ni po naključju izbrala Maribor za prizorišče letnih športnih iger. Nekateri odbravski kolektivi praznujejo namreč prav letos visoko jubileje in tem je prireditelj — Združene — posvetil tri tradicionalne športne dneve — 27., 28. in 29. junij. Hidroelektrarna Fala in Elektro Maribor-mesto ter tovarna dušika v Rušah praznujejo štiridesletnico, hidroelektrarna Mariborski otok pa desetletnico. Izvedba letnih iger je v rokah prav teh delovnih kolektivov, pokrovitelji pa so glavni direktor ELES inž. Vekoslav Korošec, direktor tovarne dušika v Rušah Viktor Stopar, direktor Elektro Maribor-mesto Jože Kos, direktor falske elektrarne Franjo Krajšek in direktor hidroelektrarne Mariborski otok Maks Redjko. Vrhovno vodstvo pa bosta imela prizadevana športna delavca Viktor Purkelj (Maribor) in Milovan Mihorko (Ljubljana), ki sta doslej s svojimi najraznovrstnejšimi skušnjami izredno veliko in odlično vplivala na razmah telesne kulture v

elektrogospodarstvu v oporo juma bodo še referenti za posamezne discipline, in sicer za odbojko Julij Urbanec in Zoran Hočevar, za namizni tenis Drago Hays in Simon Tihec, za šah Simon Tihec in Milan Jart, za kegljanje Bruno Zupančič, za atletiko Zvonko Jaušovec in za streljanje Hinko Fideršek.

Zanimanje za igre v mariborskem Ljudskem vrtu in na stadionu TVD Partizana je že zdaj izredno veliko, saj je doslej prijavljenih nad 600 tekmovalcev in tekmovalk iz 34 kolektivov. V namiznem tenisu bo tekmovalo 25 moških in 6 ženskih ekip, v odbojki 22 moških in 5 ženskih ekip, v šahu 28 moštvo, v kegljanju 24 ekip, v streljanju in atletiki pa več kot 200 tekmovalcev in tekmovalk.

Nič manj zanimanja ni med mariborskimi ljubitelji športa kajti elektrogospodarske igre doslej niso bile samo množične, temveč tudi na dostojni kvalitetni ravni. Za igre pa se zanimajo tudi v drugih republikah in celo v tujini (Avstrija), odkoder bodo prišli v Maribor številni opazovalci. Ti bodo imeli resda kaj videti, saj je celotna organizacija teh iger doslej še vselej zadovoljila slehernega tekmovalca in še tako razvajanega gledalca. In ko bodo filmske kamere posnemale na trak zadnje sekunde privlačnih prvenstvenih iger, se bodo prvi tekmovalci že razkropili na izlete po mariborski okolici, največ se jih bo gotovo namenilo na Pohorje in pa v Ruše, kjer bodo na zaključni dan številna prijateljska srečanja med športniki iz elektrogospodarskih podjetij in športniki iz tovarne dušika.

Se nekaj dni torej in Maribor bo ves v znamenju III. letnih športnih iger elektrogospodarstva Slovenije.

H. Ubeleis

PLAVATI MORA VSAK

Komisija za delavski šport pri Športni zvezi Slovenije je zadnje dni imela sestanek, na katerem so razpravljali o nekaterih konkretnih nalogah, ki bi se jih bilo treba lotiti v prihodnje. Govorili so tudi o tem, da bi že letos — v tesnem sodelovanju s sindikalnimi organizacijami — izvedli množične tekme v plavanju. To pravzaprav niti ne bi bile tekme, marveč samo preizkušnja vseh članov delovnih kolektivov, ki bi ne glede na čas morali preplavati določeno progo. S tem v zvezi pa bi si naj delovni kolektivi tudi prizadevali, da bi tiste, ki doslej še ne znajo plavati, naučili te veščine. Zato bi veljalo izkoristiti prosti čas po vsakodnevni delu, še posebno pa dopustne dneve. Več o tem in še posebej o delu te komisije bomo pisali prihodnjič.

DRAGO STRITOF — NOVI REKORDER V TEKU NA 10.000 METROV

USPEH PO TRDEM DELU

Športni uspeh je nekaj posebnega. V sedanjih razmerah, ko so dosežki v vseh panogah že tako visoki, se jih s samim talentom ne da več doseči. Pri vsem je sedaj najodločilnejša vadba: trenirati je treba mnogo, stalno in načrtno. In tak uspeh, ki si ga priprava v potu svojega obraza, je aktivnemu

športniku tudi v večje zadovoljstvo. V tem je morda še večji pomen modernega tekmovalnega športa, ki pa je seveda že prenasel — igro in razvedrilo.

V minulih dneh se je sreča zasmejala jugoslovanskemu dolgoletnemu rekorderju v teku na 10.000 m. Tekel je za celo sekundo hitreje, kakor je to kdaj koli uspelo Mihaliću. Ze to pove, kako velik uspeh je zabeležil Stritof.

Drago je sedaj s 35 leti v vrhunski normi. Po poklicu slušatelj višje trenerske šole v Beogradu se izredno vestno uri za evropsko prvenstvo v Stockholmu. Doslej je najhitreje tekel leta 1955 in 1956, lani pa je bil nekoliko slabši. Letos se je ne- verjetno skrbno pripravljati. Spominim se ga samo iz Kranjske gore, kjer je bil februarja s slušatelji šole na obveznem smučanju. Brez godrnjanja je opravljal vse obveznosti, nato pa je šel — ko so ostali počivali — še na svoj dolgoprogaški trening. In ta je izredno zahteven, saj Stritof dnevno preteče tudi po 30 in več kilometrov.

Z novim rekordom je Stritof izpolnil tudi normo za evropsko prvenstvo, na katerem bo torej z ostalimi »modro-belimi« skušal kar najbolj dostojno zastopati jugoslovansko atletiko.

Ravenski železarji tekmujejo

Pred dnevi se je začelo tekmovanje ravenskih železarjev v nogometu za pokal železarje. Do sedaj so odigrali te tekme:

Elektrobrat : jeklarina (2:2), mehanika B : obrat tehnične kontrole, elektrobrat : MIS B 4:0. Pri zadnji tekmi se je najbolj odlikoval igralec elektrobrata, ki je dosegel vse gole sam in tako svojemu moštvu priboril zmago.

I. L.

DRAGO STRITOF

goprogasu Dragu Stritofu, ki smo ga že večkrat videli tudi na atletskih tekmovanjih v Sloveniji. Skromen borec, tih in požrtvovalen. Koliko kilometrov je že pretekel! Zmeraj pa je bil nekako v senci Franje Mihalića. V Beogradu je sedaj potolkel Mihalićev državni rekord v

Športni teden v Zagorju

Tudi letos pripravlja občinski sindikalni svet v Zagorju ob Savi skupaj z občinskimi komiteji ljudske mladine in s športnimi društvi »Proletar« Zagorje in »Svoboda« Kisovec-Zagorje ter društvom za

telesno vzgojo »PARTIZAN« Zagorje spominski športni teden (od 15. do 22. junija) v čast zagorskemu padlemu prvoborcu športniku SLAVKU PINTARJU —ROBINU.

Pred začetkom tekmovanja bo v nedeljo, 15. junija, občinski odbor Zveze borcev NOB Zagorje odkril na športnem domu »PROLETARCA« spominsko ploščo vsem padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja, športnikom z območja občine Zagorje ob Savi. Potem pa bo prijateljska nogometna tekma. V ostalih dneh bo v Zagorju moštveno tekmovanje zagorskih sindikalnih podružnic, ustanovni občni zbor šahovskega kluba »PROLETAREC«, odbojarski turnir, sindikalno plavalno tekmovanje na Izleskah nad Zagorjem, nogometno srečanje plo-nirjev in mladine »Svobode« Kisovec in »Proletarca«, košarski turnir in letni telovadni nastop zagorskega »Partizana«.

Na zaključni dan, 22. junija, bo nogometni turnir za prehodni pokal občinskega sindikalnega sveta Zagorje ob Savi.

PRIZOR Z LANSKIH ODOBJKARSKIH TEKEM ELES

»Kam greš?« je vprašal Gjuro.

»Ne morem več. Milan je ostal z njim. Po vrsti ga bomo zasliševali.«

Gjuro je prikal. Nato je pogledal Zam-move roke — krvava sled je rdela nad desnimi podlehjem. Rahlo se je zdrl. Zaim je to opazil in je podrgnil roko ob hlače. Nato je hknul in odšel dalje. Na pragu je obstal in rekel, da se ni bil obznil:

»Pa tudi to ne pomaga. Neverjeten odpor. Kratek in malo dvomim, da bo kdajkoli priznal. Bolj in bolj predrzen postaja. Malo prej mi je zapretil, da se mi bo maščeval.«

Gjuro se je obotavljal in ni povedal, kaj je imel na umu.

»Nao potrpežljivost zlorablja,« je pristavil Zaim.

Veter je zajel dež in val hladnih, ostrih kapljic je bušnil skozi vrata. Zaim se je umaknil in si brisal oči. Molčala sta in strmel v motne valove, ki so klokočali po jarku in se razlivali čez cesto.

»Veš kaj?« je naposled rekel Gjuro. »Preiskavo bomo poročili za nekaj dni.«

Zaim je ostrmel. Če bi se mu prikazal sam Pavelič, ga ne bi bilo tako iznenadilo. Gjuro je gledal zamišljeno predse, dolgo je molčal, preden je nadaljeval:

»Imam vtis, da nam ne bo priznal, a da bi ga ustrelili, preden se zaveza ne razisti, ne gre. Konec koncev, četudi bi to storili, je vprašanje, ali bi bil s tem rešen problem sovražne agenture v odredu. To reč moramo dojeti do kraja, za to pa je potrebna podrobnejša in daljša preiskava.«

Zaim, ki je trudno opiral glavo na vrata, je rekel, da ga ti argumenti ne prepričajo. Preiskavo je treba nujno nadaljevati, dan in noč, nepretrgano, dokler se ne bo Ivan uklonil. Razumljivo, da zločinec takšnega kalibra, ki se popolnoma zaveda posledic, ne more čez noč vsega priznati. Potem je opomnil na pripovedi o mučenju v predvojnih zaporih, na pripovedi o Judeh, ki so jim zadali žareče igle pod nohte, preden so jim zvlekli prvo besedo priznanja z jezika. Koliko jih je molče prestalo najstrašnejše muke in odšlo pod zemljo, ampak preiskovalce so pustili na cedilu!

»Ne trdim, da bomo kmalu uspeli, a nemojem več. Milan je ostal z njim. Po vrsti ga bomo zasliševali.«

Stari, hudobni pogled se je spet pojavil v njegovih očeh. Gjuro se je ugriznil v ustnico.

»Razumem vse to, — ampak preiskava ne bo nič trpela, če jo odložimo za nekaj dni, dokler ne zberem nekaterih novih podatkov.«

Zaim je vprašujoče vzvil obrvi in ni razumel, kakšnih podatkov bi se bilo treba.

»Jutri moram v šab odreda,« je nadaljeval Gjuro. »Tam bom ostal, dva, tri dni, dokler ne bom prišel do podatkov iz Romirja. Skušal jih bom dobiti po svojih zvezah.«

Zaim, začuden, je zahteval izčrpnije pojasnilo:

»V zvezi z Ivanom?«

»Da,« je potrdil Gjuro, »so nekateri novi argumenti.«

Zaim ga je nemo gledal. Gjura je preobrazilo neko notranje razburjenje.

»Si slisal, da je Ivan omenil Maksa kot svojo povezavo s komitejem?«

Zaim je molče priklimal.

»Maks,« je rekel Gjuro, blodeč z očmi v daljavo. »Ta nam bo pomagal.«

Zaim ni poznal Maksa. Začuden je majal z glavjo.

Maks je bil heroj. Toda le malokdaj ga je poznal. Zato pa so Nemci in ustaši tem boljše vedeli, kdo je Maks. Gjurove oči so sanjavo sijale, ko je pripovedoval o Maksu, — val nepozabnih spominov je polzel pred njegovim duhovnim pogledom. Maksu ni mogel nihče ničesar podtakniti. Maks je vse vedel, povsod je bil, neomejeni kralj ilegale. Z Gjurom sta bila zaprta še pred vojno. Vse zapore je poznal in se znašel v njih kakor doma. Pred vstopo je napravil prava čudesa. Ustaši so ga zapirali, je pa obegnili iz zapora in jim pripravil čudovita presenečenja. Koder se je gibal, niso mogli ustaši zatisniti oči. Na njegovo glavo so razpisali bajno nagrado. Pozneje so ga ujeli Nemci in obsodili na smrt. Tudi njim je utekel, izpod samih vislic. Nato je izginil in ničesar ni bilo slišati o njem. Govorili so, da je padel, in to so vsi verjeli, še celo

v ustaških listih je bilo črno na belem. Danes pa je Gjuro po Ivanu zvedel, da Maks živi in da je v Romirju. Zato ga je tolikanj prevzelo — Maks je živ in razen tega — saj to je pravzaprav povzročilo zmedo v Gjurovi glavi — on in nihče drugi je napotil Ivana k partizanom. Če je to res, če je šel Ivan poprej skozi Maksove roke, tedaj... — Gjuro se je spet ohladil — Maks ni mogel nihče potegniti za nos.

Se naprej je gledal v Zaima. Lesk osupljive misli mu je lebdela v očeh. Ali pač pomen te misli prodira v Zaimovo zavest?

»Ni druge, to moram vsekakor preveriti,« je rekel Gjuro, ko Zaim nikakor ni odprl ust. »Komite bo vedel, kje je Maks.«

Zaim pa je upiral pogled v sive, zasenčene daljave. Zenice so se mu močno razširile, menda je uganil, sam mero Gjuro. Debele deževne kaplje so ostale le siva zaveza pred njim in njegove oči so sijale skoraj stekleno. Začela je padati toča, bele kroglice so odskakovale od tal. Kmalu je bilo pred njima vse belo. Nebo se je strnilo z zemljo. Nato se je streslo ozračje, grmenje se je razleglo čez planino.

Vraže hladno je bilo, Zaim je stisnil glavo med ramena in stopil v sobo.

Tisto popoldne so odgnali stražarji Ivana v Dolnje Gorovo.

23

Kamion je obstal pred jarkom. Sofer je ugasil motor. Stroj je utihnil, sofer je pomolil glavo ven, okroglo in rdečo kakor paradižnik, in pogledal proti nebu. Sonce se je skrivalo v oblakih ali pa morda že davno zšlo. To se je temle prekletem nevihtnem vremenu nikoli ne more vedeti, kadar je oblačno. Mrak je že legel, toda še kar dobro se je videlo.

Stali so pred vzhodom v soteski, ki so jo z obeh strani nadkrijale veličanske gmote, porasle z gozdom. Pot je držala dalje skozi dolgo vijugasto sotesko, nato pa se je stopničasto vzpenjala v planino.

»Lahko nadaljujemo?« je vprašal podčastnik, ki je sedel pri soferju.

Zenska je dvignila oči proti njemu in odkimala. Sofer je nekajkrat udaril s pestjo za seboj. Nato je kriknil: »Izstopi!«

Odprl je vrata kabine in izstopil. Zenska pa njim. Sofer je ravnodušno segel z roko pod sedež in že je imel v roki kos klobase s kruhom. Čeprav suh kakor komar je bil očito nenasiten požeruh. Takoj je začel jesti, pri tem pa je sanjavo obračal glavo in tleskal z jezikom.

Kamion je pokrivalo gumirano šotorsko platno, ki se je na zadnjem koncu razgrnilo in izpod ponjave so začeli skakati s kamiona fantje v kratkih zelenih dežnih plaščih. Skakali so nestrpno, žilavi in zagoreli, strojne puške so se zatikale ob ogrado in njihovi topi udarci so zvočno odmevali v nemo planinsko tišino.

»Tišela, se je pridrušeno kadri podčastnik, ki je stal z zensko pred kamionom. Kratke noge so se mu uvijale v kolienih. Buljil je okoli sebe z očmi, ki so se polagoma ozile, nato pa so se na lepem spet širile in beločne so se obračale. Vse to je lahko kazalo strah ali pa napeto razburjenje.

Podčastnik je pokazal z roko proti soteski. Zenska je napravila neumen obraz.

»Tam je partizanska vojska.«

Na desni, tik ob cesti, se je strmo vzpenjal gozd, presekane s prepadnimi jarki. Podčastnik je napel ušesa: kakor da je nekaj kriknilo tam gori v globini gozda, ali pa ga morda moti sluh? Listje rahlo pošumevalo in zdaj pa zdaj sploz, kaplja z lista in kane na tla. Zenska topo gleda tja gor.

»Ali tod?« jo je vprašal Fritz Rosten in nemo nagnil glavo.

Malčje je pritrtilo in pritegnilo robove pisane torbe, ki si jo je oprtala na hrbet.

Vojaki so se na zapoved uvrstili v kolono. Bilo jih je kakšnih dvajset. Resni, zardeli, molčeči obrazi, v razprtih sinjih očeh jim je sijala nekakšna pritažena budnost.

Prežanje. Bili so gibljivi živočveti, bila je to nekakšna posebna priučena gibčnost, v kateri mišice in čuti navidezno mirujejo, so pa venomer napeti in občutljivi za najmanjši vnanji dražljaj. Oboroženi so bili kar naj-

bolj različno, od strojnih pušk do bomb, nožev in kompasov.

Zena je stopila naprej v gozd, podčastnik Rosten za njo, nato vojaki v gosjem redu, na razdaljo, ki je vsakemu posamično dopuščala naglo, iznenadne skoke in manevre. To je bila posebna enota, tako imenovani trup, udarna skupina, nalašč izvežbana in opremljena za bliskovite vdore v globino sovražnega ozemlja.

Vzpenjali so se počasi in trudoma. Razmočena zemlja je drsela pod nogami, čevlji so se ugrezali v mehko blato. Vojaki so se morali na močni strmini sklanjati, z rokami so se lovili za drevje in veje. Vzpenjali so se v tišini, ki je mehko vsrkavala sleherni šum. Zdaj pa zdaj so obstali, prežali budno predse, zenska pa je medtem stopila naprej, da se je razgledovala in prisluškovanje spoznavala okolico. Nato se je vrnila, molče dajala znamenja z roko in trup je vnovič krenil naprej, previdno in neslišno, vijoč se skozi gozd kakor kača.

Fritz Rosten je bil ves prevzet. S pištolo v roki se je prebijal naprej, plažer se ob skrivnostnem pošumevanju drevja. Če je od kod šinila ptica, ki je šumno in iznenaden prhutnila s peruti, se mu je v grozi spahnil obraz, silen strah pa mu je naelektiziral živce. Pridržano ječel je upiral razprte oči v neskončno skrivnostni in prostorni gozd.

Po nekaj urah so imeli dušo že kar v nosovih.

Trup je spodrselval in padal, blaten, prepoten in izžrpan, tavajoč skozi temo, neslišno ječel, roke so tipale naprej in okoli drug drugega so čutili po dihanju in zadahu, moči so jim pojemale, živci so otopeli, gozd je izgubil svojo čarobno moč prividov. Šli so dalje po nagonu živali in divjakov po tisti neskončno svobodni smeri, ko duh spi kakor mrtev, oči pa brezumno tavajo naprej.

Samo zenska je pokazala vražjo vztrajnost. Vzpenjala se je lahkotno kakor srna. vodil jo je nekakšen poseben vid, ki se je tudi znal ogniti nevarnim krajem in partizanskim strahovom.

»Tovariši, vprašam vas, če se spominjate tistih dni, ko so našo deželo zasedli okupatorji in ko so začeli zapirati naše najboljše sinove —?»

Delavski svet je pogledal direktorja, kot bi bil le-ta oblekel rdeč žametast suknjič. Takšni nagovori niso bili več v modi. Ker so sami vsebovali odgovor, nanje ni bilo treba odgovarjati.

»In nadalje vas vprašam, tovarši, če kdo dvomi v moje zasluge v dneh naše domovinske

toda mislim, da ne boste oklevali, kajti podobnost — pa kaj pravi podobnost! — je preveč očitna, da bi se bilo mogoče motiti.«

Razdelil je romane in seja je bila zaključena.

Slovenska kriminalka

vojske, ko je šlo tako rekoč za obstanek majhnega naroda?»

Ista molčeca reakcija. Počakati je bilo treba, da bo tovariš direktor — prešel na stvar. In tovariš direktor je — prešel na stvar.

»Tovariši, danes pa se najde človek, toda ne morda naveden, zabiti, preprosti, omejen, ali morda prostaški človek, ne, tovariši, temveč človek, intelektualci, umetnik tako rekoč, pisatelj, ki sem ga do včeraj občudoval zaradi njegove izredne ustvarjalne moči in ta človek, tovariši — me blati na najbolj nizek način, žali me tako, da tega ne bom molče prenesel.«

Direktor si je oddahnil in izpil kozarec vode. Delavski svet je še vedno molčal. Kaj pa naj bi tudi rekel? Direktor je prišel šele na začetek »stvari«.

»V svojem najnovejšem romanu, tovariši, v delu »Veliki in mali«, je opisal ta pisatelj življenje majhnega industrijskega kraja. Opisal je delavce, kmete, obrtnike, stare tržane in direktorja. In tovariši, orisal ga je tako, da ni nobenega dvoma, kateremu trgu, kateri tovarni in kateremu direktorju je opis namenjen, čeprav je po pisateljski navadi imena zamenjal in poskušal zaviti nekatere stvari tako, da bi jih ne bilo mogoče zamenjati z dejanskim stanjem.«

»Tovariši direktor,« je počasi začel predsednik delavskega sveta, »takšna stvar seveda ne more kar tako v pozabo in če je vse to res, boste pisatelja gotovo tožili.«

To je bil glas ljudstva. To je bilo tisto pravo. Direktor je odločno pokimal in mignil zapisnikarici, ki je prinesla iz njegove pisarne debel zavoj in ga položila preden na mizo.

Člani sveta so se spogledali in predsednik je nadaljeval: »Zato pa menim, preden bi podvzeli ta korak, menim, da bi morali nekateri člani sveta prebrati tisto knjigo in bi potem tovariša direktorja lahko podprli. Nekoč sem bral, da je zelo težko dokazati pisatelju, da je mislil prav tega in nikogar drugega. Skratka, menim, da je zelo kočljivo, tožiti pisatelja zaradi razžaljenja časti.«

»Tovariši, mislim sem na to in — evo...« direktor je razvil zavoj, ki ga je prinesla zapisnikarica. Kupil sem pol dukata izvodov romana »Veliki in mali« in jih predajam vam, tovariši, da delo pazljivo preberete in se odločite, če me boste podprli, moralno podprli,

Nikoli se še ni v trgu tako bralo kot tiste dni. Nekateri so se smejali, nekateri so odkimavali, drugi so izpisovali podobnosti, tretji so komaj čakali, da pridejo na vrsto pri branju, četrti so knjigo sami naročili in peti so izvedeli, da je razprodana. V nekaj dneh so se knjige spremenile v »špeh« in ko jih je direktor na prihodnji seji videl takšne, je zadovoljno pokimal:

»Vidim, da ste vzeli zadevo tako, kot jo je treba jemati. Torej, tovariši, kako se vam zdi — kakšna je podobnost?»

»Velika,« je rekel predsednik delavskega sveta in se ozrl po podporo članiom, ki jo je takoj dobil:

»Velika!« je bila soglasna sodb.

»Dobro, tovariši in zdaj bomo šli od točke do točke. Tovarišica bo sestavila zapisnik in vi ga boste podpisali.«

Delavski svet se je strinjal. »Začnimo s pokrajino, tovariši. Živimo v hribovskem svetu in če bi pisatelj postavil dogajanje v ravnino, mu ne bi mogli nič. Toda on piše na strani 1: »...z brega bi lahko pljunil na breg...« torej smo s tem že bliže nam. Tule sem prinesel s seboj zemljevid Slovenije. Razgrnil ga je po mizi in glave so se sklonile nadenj kot štab, ki pripravlja bitko.

»Toda tovariš direktor,« je rekel najmlajši član, ki mu je bilo domoznanstvo najbolj živo v spominu, »tričetrt Slovenije je takšne, da bi lahko pljunil z brega na breg.«

»Točno!« je rekel direktor, »povsem pravilno. Toda s tem je izključeno Premurje in Dolenjska in to je precej, kajti pisatelj dalje pravi, da po najvišjih vrhovih sneg nikdar ne leži dalj kot do srede aprila in da so planinske kočje tako nizke, da že v maju predstavljajo krčme za tiste, ki imajo čas in denar — torej je s tem izključena vsa Gorenjska.«

»Ne vem,« je rekel nekdo. »Zdi se mi, da so kočje tudi na Gorenjskem nizke in...«

»Drži,« je rekel direktor dobrohotno, »toda pozabili ste, da je na Gorenjskem od takšnih koč mogoče priti z avtomobilom, medtem ko pisatelj tega nikjer ne omenja.«

To je bil močan razlog in črtali so vse področje Alp.

»Tovariši, velika mesta odpadejo. In s tem, da opiše trg,

so izključena tudi mesta kot Celje, Velenje, Slovenj Gradec in Ravne.«

Opravil je to tako, kot so delali Nemci z Rusijo na vaških zemljevidih.

»Menda ni treba ponavljati, tovariši, da je pisatelj preveč pameten, da bi imenoval tovarno z njenim pravim imenom in navajal izdelke, ki jih proizvajamo. Če bi mi, recimo, izdelovali krampe in lopate, bi on rekel, da izdelujemo plenice ali čokolado, ne? To je jasno. Torej je navedba, da izdelujemo orodje, samo slepilo, finta, ker je pač takšnih tovarn precej, toda mi vemo bolje.«

»Kaj pa, če res misli tovarno orodja?«

»Na začetku drugega poglavja,« je vzvišeno rekel direktor, »opiše direktorja, kako pelje v avtomobilu družino na sprehod. Evo! In zdaj vas vprašam, tovariši, če ima kateri koli direktor katere koli tovarne orodja avtomobil?« Bilo je res.

»V tretjem poglavju nadrobno opiše trg. Pustimo urbanistiko in arhitekturo. Kot izobražen mož lahko pisatelj po mili volji sestavlja mesta na papirju. Varni so ljudje. Kako dobro je opisal našega župnika! Kako je opisal starega špekulanta Korena! Kako je opisal avtoprevoznika, ki mu vsi davki še vedno nič ne morejo in je bogatejši kot kdaj koli prej...«

»Tudi delavce je dobro opisal,« je rekel ponižno najmlajši član.

»Rekel je, da še vedno nimajo spodobnih stanovanj, da so še vedno premalo izobraže-

ni, da premalo dajo na izobrazbo otrok, da vsako soboto pijejo in hodijo v prostem času kmetom odsluževat krompir...«

To je tako značilno za naš kraj, da ni mogoče mimo tega. Torej, da povzamemo zaključek: vi se strinjate z menoj v tem, da je pisatelj mislil prav naš kraj in nobenega drugega?»

»Jaz bi rekel drugače,« se je oglašil predsednik delavskega sveta. »Pisatelj je mnogo stvari zadel, vendar je tudi drugje lahko tako. Na primer Črešnjevec...«

»Ima tam direktor avtomobil? Ima dva otroka? Ima dva

fanta? Ima ženo, ki vsak mesec menja služkinjo? Je morda njihov direktor, preden se je naučil šofirati, pokvaril dva avtomobila? (Vsakdo ve, da je bil avtoprevoznik pijan kot krava, da je nepravilno prehitel in sem proti njemu pravdo dobil.)«

Članj so kimali.

»Torej s tem misli mene tovariši, Mene! Piše, da vozim dekleta s seboj v Maribor. Piše, da ustavljam študentke na cesti. Očita mi razvratnost, tovariši, in to je napad na mojo čast in na čast tovarne in na vašo čast, tovariši.«

In naprej, tovariši, trdi, da moja fantiča zviška gledata vaše fantiče, ker se lahko vozita z avtomobilom, vaši pa ne. Trdi, tovariši, da smo direktorji nov razred, da bomo do smrti direktorji, da bodo inženirji do smrti inženirji. Povsem neprikrito kaže na razlike med

vašim in mojim načinom življenja in pravi, da bo moja žena vedno gospa.«

»Poznam pisatelja, tovariši,« je nadaljeval direktor, ko se je bil okrepčal s kozarcem vode in opazil morečo tišino, ki jo je povzročil.

»Poznam pisatelja in vem, da je iz premožne družine in da je v njegovih besedah čuti nevoščljivost odrinjenih, ki so za vedno potisnjeni ob stran. V tej nevoščljivosti ne pozna več mej za svojo domišljijo ne objektivnosti.«

»Tovariši direktor, saj vam pisatelj ne očita nepoštenosti. On samo pravi, da položaj spremenil človeka, da ga oblikuje. Tako sem vsaj jaz razumel knjigo...«

»Ponavljam vam, tovariši, da je to pogrešna resnica, toda ne v taki obliki, kot jo je navedel pisatelj. Naša dežela raste, tovariši. Ni močne države brez tovarni, ni tovarni brez direktorjev in ni direktorjev — brez avtomobilov. Reprezentanca konkurenca, eksport, import tovariši, devize! Mislim, tovariši, da je vse to jasno, da o tem vsak dan pišejo časniki. So ljudje — priznam —, ki svoj položaj izkoriščajo. Toda, tovariši, ali je to mogoče reči zame?«

Ne, tega ni bilo mogoče reči in sejo so precej neprickavano in brez nadaljnjih raziskovanj zaključili. Člani delavskega sveta so bili zadržani in zamisljeni. Tovariši direktor naj toži. Oni bodo povsod in vedno izpovedali, da je tovariš direktor dober tovariš direktor. Toda oni ne vidijo, da bi pisatelj tovariša direktorja žalil name-noma ali da bi ga sploh žalil. Vedno in povsod bodo zato izpovedali vse dobro o tovarišu direktorju in želijo mu, da bi tožbo dobil, toda podpisali je raje ne bodo. Nazadnje je pisatelj tudi pisal, da delavci veliko preveč pijejo, da so premalo zavedni, da premalo izkoriščajo možnosti, da bi se izobrazili, pa ga zaradi tega le ne bodo tožili, ker je v marsičem zadel žebelj na glavo.

To je malo pokvarilo bojovito vzdušje in direktor je klical za odhajajočimi:

»Naj se pripravi. Opral se bom. Ste vse zapisali, gospodična? Dobro! Naj se pripravi!«

Pisatelja knjige »Veliki in mali« je tožilo 16 direktorjev, 10 inženirjev, 3 špekulanti.

Izd razprave ni znan. Pisatelj je pred kratkim izdal zbirko zelo ljubkih pravljic.

Marijan Kolar

Občanom v Poljčanah čestita o k občinskemu prazniku 15. juniju:

- »Zadružno lesno podjetje« — Poljčane
- »Gostišče Dravinja« — Poljčane
- »Parna pekarna« — Poljčane
- »Elektro-Instalacije« — Poljčane

- »Mehanična delavnica« — Poljčane
- »Kamnolom Boč« — Poljčane
- »Tobak«, trgovsko podjetje — Poljčane

SIN BRIGADE

PIŠE: TONE SELIŠKAR
RIŠE: MARIJANCA JEMEC

133. Čeprav je bil Martinček silno navezan na mulo, si je vendar želel, da bi postal pravi borec. Mulovodec je pač mulovodec, tudi takih je treba v brigadi, toda gonjaj se vedno zadaj. Kaj storiti? Zamisljeno skrbel za svojo mulo in komisar Janko je vedel, kje Martinčka čevlji žuli. Pa si je mislil: Vse ob pravem času! Fant bo kmalu pokazal, kaj zna in kaj zmore.

136. Preostala sta samo še mulo in Martinček. Mule nikakor niso mogli spraviti v čoln; bala se je. Tedaj je Martinček vso robo z njenih pleč znosil v čoln, kajti nič se ne ve, kaj bi lahko mulo pričelo. Z lepim prigrizovanjem jo je le spravil v čoln. Toda brž ko se je čoln odmaknil od brega in se zazibal, je mulo skočila v vodo. Martinček se je brez pomisleka pogljal za njo.

134. Nekoč je dobila brigada povelje, da mora pohiti na pomoč hrvaškim partizanom. To je bil dolg in težaven pohod čez hribe in doline, čez potoke in reke in mimo sovražnikovih postojank. Martinček je imenitno skrbel za svojo mulo in če je bilo treba, je poprej našel hrano za mulo kakor zase. Tudi spal je ob muli, kajpak pod smreko, oblečen in z glavo na nahrbtniku.

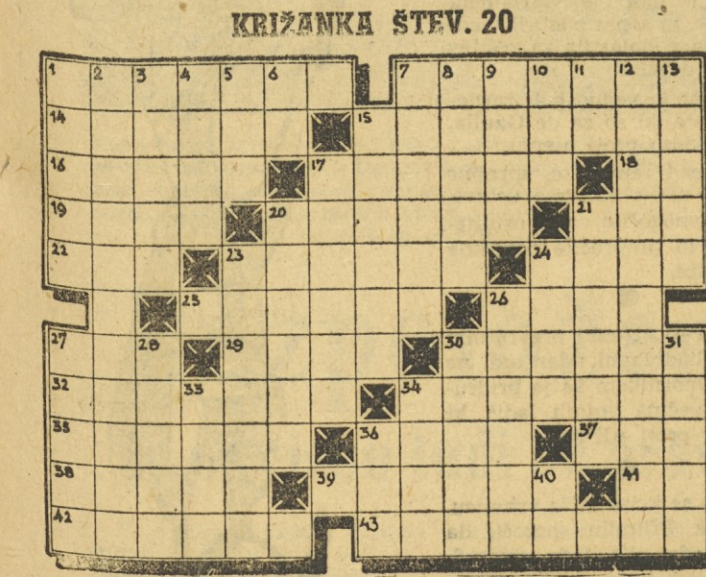
137. Mula je pričela plavati, Martinček pa se je držal za rep. Tok deroče vode ju je gnal po strugi navzdol, toda nekaj sto metrov od broda sta le dosegla nasprotni breg in srečno prilezla na suho. Če bi imela mulo svoj tovor na sebi, bi prav gotovo utonila. »To je mrha, ne pa mula!« je zabavljaj Suhač in se na vse grlo smejal Martinčku, ki je bil moker ko miš.

135. Spanja je bilo malo, kajti vojska na pohodu ne pozna miru. Vojski se vedno mudi. In tako so prišli do Kolpe, ki je po nalihivih prestopila bregove. Ob bregu je bil en sam čoln in še ta vegast in prelukan njan ko beračev čevljev. Toda zapoved je zapoved in partizanska vojska se ni smela ustrašiti zaprek. Z veliko težavo so prepeljali po osem in osem borecev na drugi breg.

138. Komisar Janko, ki se je močno bal za Martinčka, ko je z mulo plaval po deroči vodi, je slišal tega Suhača in ga je vprašal: »Ali se ti ne zdi, da je Martinček pametno ravnal, ko je rešil dragoceni tovor?« »Oh, oh, oh, tak mulovodec, saj bom od smeha počil!« je javskal Suhač. »Jaz bi se naučil mrhe pokornosti!«

- KRIŽANKA ŠTEV. 20
1. delo, opravilo; 2. povelje; 3. norec, tepček; 4. tovariš na potovanju; 5. vrtni črn z grozdičastimi plodovi; 6. jesa, golčava; 7. okrajšava za primer; 8. drag kamen; 9. prisiljenost v izrazu, izumetničenost (ljudsko tudi: lepo vedenje); 10. pod; 11. pevski zbor; 12. dežnik pri narodni noši; 13. zlitina bakra in kositra; 14. lesena posoda za pitje živali; 15. kovina za zaščitno prevleko drugih kovin; 16. privlačnost; 17. močno deževati; 18. ognjo-ter rane; 19. formulirji; 20. okrajšave; 21. delo telesa; 22. žitni plod; 23. bajeslovje; 24. največje finsko jezero; 25. spre-memba stika; 26. oblika pomožnega glagola; 27. država v severni Afriki; 28. zločin, hudo-delstvo.
- Navpično: 1. človek v prvi dobi življenja; 2. sklanjana k-čim; 3. hrvaški šahovski moj-ster; 4. poziv; 5. spona; 6. šesta
- in tretja črka abecede; 7. obedi; 8. glasbena igra; 9. važno živilo; 10. očka; 11. oznaka za neznan-ca (dva enaka soglasnika); 12. državništvo; 13. tujka za film-sko platno; 14. stalna oblika pes-nitve (množ.); 15. obdelovati s paro; 16. žensko ime (tudi: bol-garska reka); 17. razbresam; 23. človek, ki molze kravo; 24. pr-vočni prebivalec Britanije; 25. lepšam; 27. mučim, ubijam; 28. mornar, ki usmerja ladjo; 30. čistiti perilo; 31. gozdna ptica; 33. tovarna barvil v Celju; 34. duhovščina; 36. naš največji otok; 40. oziralni zaimek.

Danes belo jutri črno

Ko so pred mesecem in toliko izšli v moskovskem mesečniku Komunist prvi napadi na načrt programa ZKJ, so dejali, da gre za dobronamerno kritiko. Zdaj, po enem mesecu in toliko, pa je s te »kritike« odpadla vsa politura in na dan je prišlo zarjavelo resolucijsko orožje, ki je že pred desetimi leti prineslo toliko škode mednarodnemu delavskemu gibanju.

Kakor takrat, se je tudi to pot kaj kmalu izkazalo, da ne gre za nikakršno marksistično kritiko, pač pa za politični in gospodarski pritisk na Jugoslavijo z namenom, da bi jo očrnil pri svojem ljudstvu in pa odvrgli z njene neodvisne poti.

Samo nekaj primerov zadostuje, da spoznamo, kakšne sorte načelnost in resničoljubnost krasi naše kritike.

Pred tremi leti je Bulganin ob navzočnosti Hruščeva podpisal beograjsko deklaracijo, ki med drugim pravi, da se bosta obe vladi »držali načela medsebojnega spoštovanja, nevmesavanja v notranje zadeve iz katerihkoli razlogov, gospodarskega, političnega ali ideološkega značaja«.

Sovjetska vlada je letos iz političnih razlogov že drugič odpovedala dve gospodarski pogodbi, s katerimi se je bila obvezala, da bo Jugoslaviji dala pomoč v obliki kredita.

O programu ZKJ in o političnih stališčih Jugoslavije so do zdaj v Moskvi, Pekingu in drugod potrošili že tone tiskarskega črnila. Toda svojih bralcev niso doslej seznanili niti z eno črko programa ZKJ in splošnih stališč Jugoslavije, ki jih tako vneto napadajo.

Nikita Hruščev pred tremi leti: Težnja Jugoslavije, da razvije odnose z vsemi državami tako na Zahodu kakor na Vzhodu, ima popolno razumevanje pri nas.

Nikita Hruščev letos: ... nemogoče je istočasno izogniti se vprašanju, ki po malem zaskrbljuje vse poštene komuniste, zakaj imperialistični voditelji, ki se trudijo, da bi izbrisali socialistične dežele z zemeljske oble in uničili komunistično gibanje, istočasno financirajo eno izmed socialističnih držav in ji nudijo obilne kredite in miloščino.

Nikita Hruščev samo nekaj dni kasneje ponuja Eisenhoweru obilno trgovinsko izmenjavo med ZDA in Sovjetsko zvezo in predlaga, naj bi Amerika dala Sovjetski zvezi dolgoročne kredite.

Nikita Hruščev letos: Kritika Kominforma, izrečene leta 1948 na račun Jugoslavije, so bile v osnovi pravilne in so ustrezale koristim revolucionarnega gibanja.

Nikita Hruščev pred tremi leti: Iskreno obžalujemo, kar se je zgodilo in odločno zavračamo vse, kar se je nakopičilo v tej dobi ... Temeljito smo proučili materiale, na katerih so temeljile hude obtožbe in žalitve, ki so bile takrat usmerjene proti voditeljem Jugoslavije. Dejstva govorijo, da so te materiale sfabricirali sovražniki ljudstva, prezirajo vredni agenti imperializma, ki so se s prevaro vrnili v vrste naše partije.

Nikita Hruščev je nedavno prišel na kongres bolgarske partije samo zato, da bi napadal Jugoslavijo. Ves kongres je bil posvečen — ne problemom bolgarske partije in dežele — pač pa tekmovanju, kdo bo povedal več o jugoslovanskem revizionizmu.

Vsa ta gonja pa je potrebna zato, ker vodi Jugoslavija neodvisno in izvenblokovsko socialistično politiko in ne dovoli nikomur, da bi jo odvrnil s te poti.

D. K.

DOGODKI V SVETU OD TEDNA DO TEDNA

Naša vlada je izročila sovjetski vladi noto, v kateri pravi, da je le-ta dolžna izpolniti obveznosti, ki jih je prevzela s pogodbo. Zato Jugoslavija ne more pristati na odgovitve sporazuma, po katerem bi morala Sovjetska zveza dati Jugoslaviji kredit v znesku 285 milijonov dolarjev za izgradnjo tovarne dušičnih gnojil in aluminijskega kombinata. Če to stališče Jugoslavije ne bo upoštevano, bo Jugoslavija prisiljena zahtevati odškodnino za prizadejano škodo.

Predsednik francoske vlade De Gaulle je obiskal Alžirjo, kjer je napovedal popolno spojitve te dežele s Francijo. Alžirčerm je obljubil odpravo neenakopravnega položaja, ki so ga imeli do zdaj. Napovedal je tudi splošno ljudsko glasovanje o spremembi ustave. Odločno pa je zavrnil zahteve Alžircev po neodvisnosti. Njegovi načrti niso nesporeljivi samo za Alžirce, marveč tudi francoski kolonisti niso z njimi zadovoljni. Če dobijo Alžirski enake pravice, tedaj bi kolonisti izgubili svoje prednosti in koristi. De Gaulle je vse alžirске zadeve obdržal zase, za svojega namestnika pa je postavil generala Salana. Od borom narodne rešitve je prepovedal vršiti oblast. Pričakovati je, da bodo fašistični elementi pritiskali nanj, da popusti njihovim zahtevam. Njegov položaj je odvisen od podpore, ki mu jo bo nudila armada.

Med Veliko Britanijo in Islandijo se je vnel spor zaradi ribolova. Islandija je namreč razširila področje obalnega morja, kjer nimajo pristopa druge ribiške ladje. Velika Britanija je zagrozila, da se bo z vojaško silo uprla tej prepovedi. Spor je dvignil dosti prahu, ker gre za državi, ki sta obe članici Atlantske zveze.

Sovjetska vlada je pristala na ameriško ponudbo, da sodeluje na konferenci, kjer bodo razpravljali o mednarodni pogodbi za izkoriščanje Antarktike v miroljubne namene.

Predsednik sovjetske vlade Hruščev je poslal Eisenhoweru pismo, v katerem predlaga izredno razširitev trgovinske izmenjave med obema državama. Sovjetska zveza je po besedah Hruščeva pripravljena nabaviti v ZDA velike količine raznega industrijskega blaga ter v zameno ponuja surovine, ali pa naj bi ji ameriška vlada odobrila dolgoročne kredite.

Washington je obiskal zahodnonemški zunanji minister von Brentano. Z Dullesom je razpravljajal o mednarodnem položaju in o ameriško-nemških vprašanjih. Kaže pa, da se nista dosti kaj sporazumela, ker je von Brentano odgovoril dva dni prej, kot je bilo določeno. Izgovoril se je, da mora doma sprejeti novega de Gaullova zunanjega ministra, ki je bil do zdaj veleposlanik v Zahodni Nemčiji.

Delavec v deželi pod At asom

Maroški delavski razred je med vsemi deželami Afrike in Srednjega vzhoda najštevilnejši in tudi najboljše organiziran. Njegove akcije so usmerjene predvsem na odpravo ostankov kolonializma, na umik francoskih in španskih čet z maroškega ozemlja kakor tudi na ukinitvev ameriških letalskih oporišč v tej deželi.

Ko podpirajo vlado sultana Mohameda V., maroški delavci in njihova sindikalna zveza U. M. T. opozarjajo na preečo domačo socialno problemo. Sultan je — Maroko je absolutna monarhija — sicer kmalu po proglasitvi neodvisnosti Maroka pripoznal delovnim ljudem pravico do sindikalnega združevanja, zagotovil prek vlade sklepanje kolektivnih pogodb in izdal vrsto ukrepov na področju socialne zakonodaje, toda problemi, izvirajoči iz družbene strukture te dežele, predvsem iz velikih socialnih razlik — so ostali in terjajo čimprejšnjo rešitev.

Poglavitna problema sta izkoriščanje kmetijskega proletariata, ki živi, kot pravi maroški sindikalni voditelj, »v mnogih delih dežele še v takih razmerah, ki meje na suženjstvo«, ter več ko 250.000 brezposelnih.

Oglejmo si najprej položaj kmetov, bajtarjev in kmečkega proletariata.

Od blizu deset milijonov Marokancev je sedem milijonov kmetov. Od tega je 15 odstotkov veleposelstnikov in srednjih kmetov, 25 odstotkov je bajtarjev, tri petine pa je poljedelskih delavcev, ki sploh nimajo zemlje.

Malone štirje milijoni poljedelskih delavcev so že sami po sebi velik socialni problem. Toda poglavitno je brezobzirno izkoriščanje, na katerega so obsojeni. Ti ljudje morajo sklepati zase neugodne delovne pogoje — dostikrat ustno — tako imenovane kames. Na podlagi katerih jim da veleposelstnik na razpolago zemljo, orodje in seme, delavci pa dobe petino letine.

Poljedelski delavec zasluži dnevno za deseturno delo 100 do 200 frankov, vendar je večina plačana

v naravi, s kmetijskimi pridelki, s čimer so možne nadaljnje zlorabe. Prostih dni ne pozna. Ti ljudje žive v na hitro roko izdelanih bajtah iz teptane zemlje, postavljenih blizu gospodarjeve hiše. Kruh je njihova glavna hrana, nesladkan čaj iz mentinih listov glavna in pogostokrat edina pijača.

Felahom, bajtarjem in malim kmetom se ne godi dosti bolje. Hektarski donosi na njihovi krpi zemlje so namreč dva do trikrat manjši od donosov na veleposelstniških poljih, ki jih obdelujejo bolj ali manj moderno.

Spričo vsega tega je velikega pomena načrt, ki ga je U. M. T. — ta šteje okrog 400.000 poljedelskih delavcev — predložila maroški osvetovalni skupščini. Zdjaj ga uredničujejo na enem milijonu juter zemlje. Gre za združeno skupnost, ki naj bi ublažila najbolj krivične socialne razlike, povečala produktivnost dela z uvedbo agrotehničnih metod in izsolale mlade kmete.

V mestih je v približno 2200 podjetjih zaposleno okrog 200.000 delavcev. Glavne panoge predelovalne industrije so: kemična industrija, predvsem tovarne umetnih gnojil, tobačne, sladkorne in tekstilne tovarne, usnjarne in steklarne ter industrija ribjih konzerv. Slednja je najmočnejša, saj zaposluje 10.000 delavcev. Tekstilcev je 7500, v tobačnih tovarnah pa dela polodrug tisoč delavcev, od tega polovico Evropejcev.

V okoli sto tovarnah kovinske in strojne industrije ter v elektrarnah je zaposleno kakih 15.000 delavcev. Gradbeništvo se je po vojni precej razvilo. To velja zlasti za velika javna dela. Tako je bilo leta 1953, še pod francoskim protektoratom, zaposleno pri gradnji cest 162.000 ljudi. Kasneje je šte-

vilo pri javnih delih zaposlenih delavcev padalo, tako da jih je bilo leta 1956 samo še 70.000.

Sindikati se morajo ukvarjati tudi s problemom proletarizacije maroških obrtnikov. Le-ta je posledica naraščajoče industrializacije. Maroko ima okrog 2000 obrtnih mojstrov, ti pa milijon pomočnikov in vajencev. Njihovo orodje je v bistvu prav takšno, kakršnega so uporabljali njihovi dedi in pradedi.

Maroški sindikati se spričo vsega tega bore za boljše kolektivne pogodbe in zoper brezposelnost. Stevilo brezposelnih je namreč presseglo četr milijona. Vlada dotacija tega problema ni mogla odstraniti, ker Maroko še ne pozna rednih podpor za brezposelne.

Kar zadeva minimalne mezde, veljajo še francoski zakoni. Zdjaj znaša minimalna urna mezda 66,90 maroških frankov.

Sl. M.

ZEMLJEVID MAROKA

20 DNI KI SO PRETRESLI FRANCOSKO REPUBLIKO

Ne bo odveč, če se na kratko ozremo na teh 20 dni, ki so tako občutno pretresli Francijo.

alistov začne zagovarjati njegov prihod.

13. maja. Francoski parlament razpravlja, ali bi zaupal sestavo nove vlade Piirimlinu. Sredi razprave pade novica, da so v Alžiru francoski padalci pod vodstvom generala Massuja in ob sodelovanju kolonistov zasedli guvernerjevo palačo. Oklicali so »odboje narodne rešitve« in s tem odpovedali pokornost vladi v Parizu. Zahtevali so, naj pride na oblast general de Gaulle.

Naslednjega dne je predsednik republike po radiu pozval zornike, naj se podredijo pariški vladi. Novi predsednik vlade Piirimlin je sestavil svoj kabinet.

15. maja stoji de Gaulle v javnosti. Pripravljen sem sprejeti oblast v deželi, je izjavil. V Alžirji so mu uporniki priredili manifestacije.

Takoj naslednji dan se je sestel parlament in dal predsedniku vlade posebno pooblastila za vzpostavitev reda. Vlada je postavila v hišni zapor nekatere vojaške osebnosti, med njimi tudi desno roko de Gaulle Jacquesa Soustella, ki pa je prek Svice pobegnil v Alžirjo.

Predsednik Piirimlin je opozorjal Francoze na nevarnost državljanske vojne.

18. maja so tri sindikalna vodstva izdala proglas, v katerem izjavljajo pripravljenost na takojšnjo stavko za obrambo demokratičnih pravic.

General de Gaulle se je spet oglašil 19. maja, ko je izjavil, da želi priti na oblast po ustavni poti.

Naslednji dan je parlament spet potrdil in senat odobril vladno posebno pooblastila za rešitev položaja v deželi.

Parlament je vedno bolj razdeljen, na tiste, ki so za de Gaulle, in druge, ki so proti njemu.

Da bi rešil republiko, sprejme parlament razne reforme ustave, ki naj bi omogočile večjo ustaljenost vlad in preprečile pogostne vladne krize.

24. maja so alžirski prevratniki organizirali državni udar tudi na Korziki. Upornikom se je pridružila tudi večina vojnih ladij, ki so odplule proti Alžirji.

27. maja se kriza bliža vrhuncu. Predsednik Piirimlin sporči, da bo vlada odstopila, toda predsednik republike noče sprejeti ostavke. Parlament mu izglasuje zaupnico, toda Piirimlin noče sprejeti komunističnih glasov.

Naslednji dan se začne tudi predsednik republike po svojih odposlancih pogajati z de Gaulle. 200.000 Parižanov demonstrira proti de Gaulle. Vodstvo soci-

29. maja je predsednik republike poklical de Gaulle na razgovor o sestavi vlade. Če njegov poskus ne bo uspel, je dejal predsednik v poslanici parlamentu, bom prepustil svoje funkcije predsedniku skupščine.

Naslednji dan se predsednik republike pogaja z vodstvi raznih strank o privolitvi, da de Gaulle sestavi vladno. Voditelja socialistov Auriol in Guy Mollet obiščeta generala. Na raznih krajih Francije so demonstracije in stavke proti de Gaulle.

31. maja je de Gaulle postavil ultimatum, po katerem bi se morale vse stranke izjasniti o njegovi nameri. Piirimlinova vlada je odstopila. De Gaulle je pojasnil glavne točke svojega političnega programa.

1. junija, konec krize. General de Gaulle je postal predsednik vlade. Njegov minister je tudi vodja socialistov Guy Mollet. General je za 6 mesecev prevzel vso oblast v deželi.

Skorajšnja prihodnost bo odvozila marsikaj, kar je sedaj še nejasnega v načrtih de Gaullova vlade. Vsekakor pa se je s tem dogodkom odprla nova stran v zgodovini Francije.

PETA REPUBLIKA?

KOLUMBIJA: PREPOROD SINDIKATOV

Odkar je v tej južnoameriški deželi znosnejši režim, so se tudi sindikati ponovno razmahnil. Minilo je leto dni, odkar je vojaška junta ob pomoči meščanskih strank in klerikalnih krogov strmoglavila tedanjega predsednika Kolumbije generala Rojasa Pinilla (z.g. Rohasa Pinilla). Za njegove diktature je imelo delavstvo, zlasti kmetijsko težaven položaj, delavske organizacije pa niso mogle prosto in neovirano delovati. Ko je Pinilla bila zadnja ura, se je obrnil na delavce in jim obljubil, da jih bo njegova vlada ščitila pred »delodajalci in oligarhijo«. Njegov poziv pa ni nalezal na odmev; delavci so imeli dovolj vzrokov, da so bili ogorčeni nad njim, čeprav je v določenih meri razvil domače gospodarstvo.

Po strmoglavitvi Pinilla so v Kolumbiji znova začeli obnavljati sindikalno gibanje, saj je to po Pinillom malone docela zamrlo, še bolj pa med vladavino njegovega predhodnika Gomeza, znanega profašističnega diktatorja.

Doslej so v glavnem obnovili dve najmočnejši sindikalni organizaciji: UTC — Zvezo kolumbijskih delavcev in CTC — Konfederacijo delavcev Kolumbije. UTC je katoliško usmerjeno gibanje, ter je vedno težilo za kompromisi; zato je lahko delovalo celo v omejenih pogojih diktature. Takšna usmeritev zgolj na ekonomsko-socialne zahteve, pri kateri so bili vedno pripravljeni skleniti kompromis, je seveda dala tudi omejene rezultate.

Druge sindikalna organizacija — CTC — je bila dosti bolj borbena in je tudi imela večji vpliv na delavce. Toda v njenih vrstah je prišlo do razkola in tako sta nastali dve sindikalni organizaciji. Nekaj delavcev je ostalo v stari sindikal-

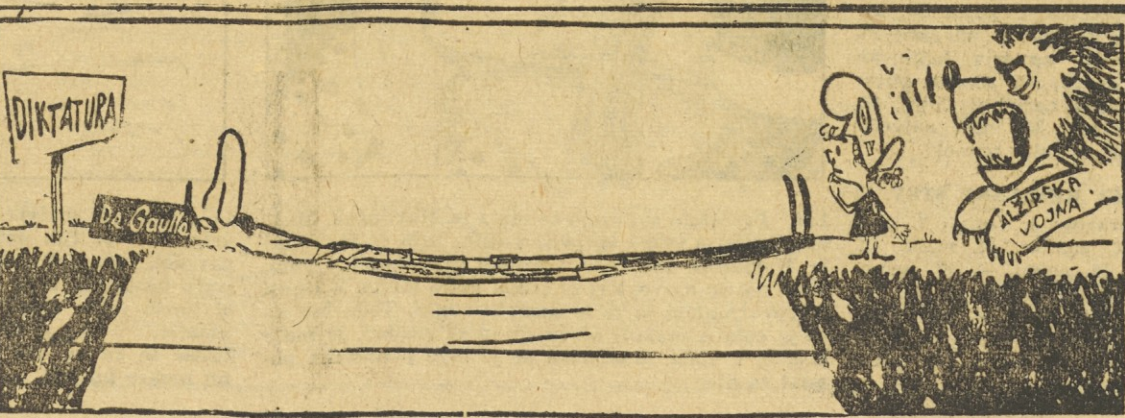
ni organizaciji, ki je obdržala ime CTC, drugi pa so ustanovili novo sindikalno organizacijo — Neodvisno konfederacijo delavcev Kolumbije — CITC. V tej drugi organizaciji so imeli odločilen vpliv člani KP. Razlogi za razcep so bili politični, povod zanj pa je bilo različno gledišče na članstvo v mednarodnih sindikalnih organizacijah. Pristaši KP so vztrajali, naj bi CTC še nadalje ostala vključena v Svetovni sindikalni federaciji, ki združuje sindikate vzhodnoevropskih dežel in sindikalne organizacije na Zahodu pod vplivom komunistov. Drugi sindikalni voditelji pa so terjali priključitev k Mednarodni konfederaciji svobodnih sindikatov, v kateri so vključeni sindikati kapitalističnih držav in nekaterih kolonialnih in polkolonialnih dežel.

Tako je blokovska politika tudi v daljni južnoameriški deželi zasedla seme razdora v delavsko gibanje. Takšna razcepjenost je seveda koristila samo velikemu kapitalu in skrajnim nazadnjaškim krogom.

To so končno sprevideli tudi v vrstah sindikalnih voditeljev obeh razdeljenih organizacij. Tako je pred kratkim eden voditeljev bivše CITC zelo kritično govoril o sektaškem stališču sindikalnih vodij CITC. Zato je zelo verjetno, da

GOOOL!!!

Dobra karikatura je včasih zgovornejša in ostrejša od gostobesednega peresa. Njena satirična ost sega globlje in zadeva večkrat v živo kot še tako dolgozvezen komentar. Prav zato pa je to ena najbolj priljubljenih časnikarskih vrst, ki jo gojijo vsi časopisi po svetu.

Te dni polni ime generala De Gaulle vse strani časopisja. Poročila, članki in komentarji obravnavajo prihod generala na oblast, razpravljajo o njegovih ukrepih in ugibajo o njegovem političnem programu in s tem v zvezi tudi s prihodnostjo Francije.

Svoje »besedo« so rekli tudi karikaturisti. Z nekaj ostrimi, zajedljivimi potezami so izpovedali svoje mnenje o generalu De Gaulle in o njegovi vlogi v francoskem političnem življenju. Nekaj najuspešnejših karikatur smo ponatisknili tudi mi za naše bralce.